

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. D. Magistri Petri Lombardi Novariensis Episcopi
Parisiensis. Sententiarvm Libri IV. quibus vniuersæ
Theologiæ summa continetur**

Petrus <Lombardus>

Mogvntiæ, 1632

Liber III.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38829

INCIPIUNT RVBRICÆ
TERTII LIBRI.

DISTINCT. I.

DE incarnatione verbi.
Quare filius carnem assumpsit
non pater vel spiritus sanctus, char.

B
Vtrum pater vel spiritus sanctus
potuerit incarnari.

C
An filius qui tantum carnem ac-
cepit, aliquid fecerit quod non pa-
ter vel spiritus sanctus.

DISTINCT. II.

Quare totam humanam natu-
ram accepit, & quid nomine natu-
re intelligitur.

A
De vnione verbi, & carnis me-
diante anima.

B
Quod simul assumpsit animam
& carnem verbum, nec caro
prius est concepta quam assum-
pta.

DISTINCT. III.

De carne assumpta qualis ante
fuerit

A
Quod nullus est sine peccato hic,
excepta virgine.

B
Quare Christus non fuit deci-
matus in Abraham sicut Leuitic.

C
Quare caro Christi non dicta est
peccatrix, sed similis.

D
Carnem Christi non prius con-
ceptam quam assumptam.

DISTINCT. IV.

Quare spiritui sancto tribuatur
incarnatio, cum sit opus trinitatis.

A
Quare dicatur Christus con-
ceptus, & natus de spiritu sancto.

C B
Quare Apostolus dicit Chri-
stum factum, quem nos fatemur
natum.

DISTINCT. V.

Si persona vel natura personam
vel naturam assumpsit, & si natu-
ra Dei sit incarnata.

A B
An diuina natura debeat dici
caro facta.

C
Quare non accepit personam
hominis cum assumpserit hominem:
quod quidam probare nituntur.

DISTINCT. VI.

De intelligentia ha. um locu-
tionum. Deus est homo, Deus fa-
ctus est homo, &c. tres sententias
ponit.

A
Prima est eorum qui dicunt in
incarnatione hominem quendam
ex anima & carne constitutum, &
illum hominem esse factum Deum,
& Deum illum hominem, & au-
toritates, quibus ita esse asserunt.

B C
Secun-

Secunda est eorum, qui dicunt hominem illum ex tribus substantiis vel duabus naturis consistare, & hunc fatentur vnam esse personam ante incarnationem simplicem tantum, sed in incarnatione compositam: & auctoritates quibus se muniunt proponit. D.E

Tertia est eorum, qui non solum personam ex naturis compositam negant, sed etiam aliquem hominem, vel aliquam substantiam ibi ex anima & carne compositam diffitentur, & sic duo illa scilicet carnem & animam verbo vnita dicunt, vt non ex illis aliqua substantia vel persona componeretur sed illis duobus velut indumento Deus vestiretur, vt mortalibus oculis apparet: qui rationem incarnationis secundum habitum accipiunt. F

Deinde auctoritates inducit, quibus hac sententia roboratur. G

Quatuor species humanitas distinguuntur. H

DISTINCT. VII.

Deinde quæ singulis sententiis aduersari videntur ponit. A B

Ex quo sensu dicitur Christus predestinatus. C.D.E.F.G.H.I K.L

Quod non debet dici homo dominicus. M.N

DISTINCT. VIII.
An diuina natura dici debeat de virgine. A

De gemina natiuitate Christi quibus natus est. B

DISTINCT. IX.

De adoratione exhibenda humanitati Christi. A.B

DISTINCT. X.

An Christus secundum quod homo sit adoptiuus filius. A.B

C.D.E
An persona vel natura predest.

DISTINCT. XI.

Vtrum Christus sit creatus vel factus. A

De perfidia & poena Arrij. B

DISTINCT. XII.

An homo ille semper fuerit. A

An Deus alium sumere potuerit vel aliunde quam de genere Adæ. B

Si homo ille potuerit peccare: vel non esse Deus, C.D

Si Deus potuerit assumere hominem in sexu muliebri. E

DISTINCT. XIII.

De sapientia & gratia Christi hominis, an in eis proficere potuerit. A.B.C.D.E

DISTINCT. XIV.

Si anima Christi habuit sapientiam parem cum Deo, & si omnia scit quæ Deus. A B

Quare Deus non dedit illi antea potentiam omnium vt scientiam. C.D

K k 2 DIS

DISTINCT. XV.

De hominis defectibus quos as-
sumpsit Christus. A.B.C.

De propensione timoris vel tristi-
tia. D.E.F.

De quibusdam capitulis Hila-
rii obscuris, quibus carne Christi
dolores passionis submoueri viden-
tur. G

De tristitia Christi, & eius cau-
sa secundum eundem. H

DISTINCT. XVI.

An in Christo fuerit necessitas
patiendi & moriendi, quae est defe-
ctus generalis. A

De statibus hominis, & quid
Christus de singulis acceperit. B

DISTINCT. XVII.

Si omnis Christi oratio vel vo-
luntas impleta sit. A

De voluntatibus Christi secun-
dum duas naturas. B

De capitulis quibusdam Ambro-
sii & Hilarii, ubi de dubitatione
& timore Christi agitur. C.D.E

DISTINCT. XVIII.

Si Christus meruit sibi & nobis,
& quid sibi & quid nobis. A

Quod à conceptu meruit sibi i-
dem quod per passionem. B

De eo quod scriptum est, Donauit
illi nomen quod est super omne no-
men. C

Si Christus sine omni merito ha-
bere valuit, quod merito obti-
nuit. D

De causa passionis & morti
Christi.

DISTINCT. XIX.

Qualiter à diabolo & à peccato
redemit nos Christus per mortem.

Cur Deus homo & mortuus.
Quomodo à poena nos redemit
Christus.

Quomodo poenam nostram por-
tauit.

Si solus Christus redemptor, &
mediator debet dici.

De mediatore.

Secundum quam naturam sit
mediator. G

DISTINCT. XX.

Quod alio modo potuit libera-
re, & quare isto modo potius.

Qua iniustitia sit victus diabo-
lus.

De causa inter Deum, & homi-
nem & diabolum.

De traditione Christi facta à lu-
da, à Deo, & à Iudaeis.

Vtrum Christi passio sit opus
Dei vel Iudaeorum.

DISTINCT. XXI.

Si in Christi morte separata
fuit anima vel caro à verbo.

Qua ratione dicitur Christus
mortuus vel passus.

DISTINCT. XXII.

Si Christus in morte fuit ho-
mo.

- Si Christus ubicunque est, homo sit. B De fide simplicium. B
 Quod Christus ubique totus est, sed non totum, ut totus est homo vel Deus, sed non totum. C Quae ante aduentum credere sufficiebant. C
 Si ea quae dicuntur de Deo vel filio Dei possint dici de homine illo, vel de filio hominis. D De fide Cornelii. D
 De aequalitate fidei, spei & charitatis & operis. E
DISTINCT. XXVI.
 De spe quid sit. A
 De quibus sit spes, & quomodo differant fides & spes. B
 Si in Christo fuerit fides vel spes. C
 Si iusti in inferno fidem & spem habuerunt. Ibidem
DISTINCT. XXVII.
 De charitate Dei & proximi quae in Christo & in nobis est. A
 Quid sit charitas. B
 Si eadem charitate diligitur Deus & proximus, & quare dicuntur duo mandata charitatis. C
 De modo diligendi. D.E
 De impletione illius mandati, Diliges Deum ex toto corde. F.G
DISTINCT. XXV.
 Quod alterum mand. in altero Quomodo intelligatur, quod est. H
 scriptum est cum factum fuerit creditis. A Qua charitate sint. I
DISTINCT. XXVIII.
 Si Petrus habuit fidem passionis quando vidit illum hominem pati. diligere, & nos totos. A
 Quod in dilectione proximi includitur dilectio angelorum, & quis sit proximus. B
DISTINCT. XXV.
 De fide antiquorum. A Quibus modis dicitur proximus. C

- DISTINCT. XXIX.** angelis.
De ordine dirigendi, quid prius
quid posterius. A
¶ omnes homines pariter dili-
gendi sint. B C.D.E.F.G
De gradibus charitatis. H
- DISTINCT. XXX.**
Si melius est diligere inimicos
quam amicos. A
- DISTINCT. XXXI.**
Si charitas semel habita amitta-
tur. A B
Quare fides, spes, & scientia di-
cuntur euacuari & non charitas,
cum & ipsa sit ex parte. C
- DISTINCT. XXXII.**
De charitate Dei. A
Quomodo dicitur Deus magis
diligere vel minus hunc vel illum. B
- DISTINCT. XXXIII.**
De quatuor virtutibus princi-
palibus & utrum hæc virtutes in
Christo fuerint & in angelis sint, &
de visibus earum. A
- DISTINCT. XXXIV.**
De septem donis spiritus sancti,
& utrum sint virtutes, & sint in
angelis. A
- DISTINCT. XXXV.**
De sapientia & scientia quo dif-
ferant. A
In quo differat sapientia ab in-
tellectu. B
Utrum intellectus & scientia,
quæ inter dona numerantur, sint
illa quæ naturaliter habet homo
C.D
- DISTINCT. XXXVI.**
De connexionione virtutum quæ
non separantur: & an cunctæ virtu-
tes pares sint in quocunque sunt.
A B
- DISTINCT. XXXVII.**
De decem mandatis quomodo
contineantur in duobus. A
Quare idolum nihil esse in mū-
do dicitur. B
Quare in spiritu sancto pro-
priè dicitur fieri remissio pec-
cato.

catorum.	B	Quæ iuratio sit grauior, an	
De sensu spirituali & carnali		quæ sit per Deum, an quæ sit per	
legis.	C	creaturas, vel per Euangelium	
De furto.	C E		
De mendacio.	C	Quid sit dicere per Deum.	F
DISTINCT. XXXVIII.		De illis qui iurant per falsos	
De triplici genere mendacii, &		Deos.	G
de octo speciebus mendacii.	A	Quod iuramentum vel promif-	
Quid sit mendacium.	B	sio contra Deum facta non est te-	
Quid mentiri.	C	nenda.	H
Quod omne mendacium pecca-		Si est periurus, qui non facit	
tum sit siue proffit, siue non, &		quod incauto iurat.	I
quare. Ibidem.		De illis qui verborum callidi-	
In quibus rebus cum periculo er-		tate iurant.	K
ratur, vel non.	D	De illo qui cogit aliquem iura-	
DISTINCT. XXXIX.		re.	L, M
De periurio, & an sit periu-		DISTINCT. XL.	
rium quod non est mendacium.	A	Quare lex dicitur comprimere	
De triplici modo periurii.	B	manum non animam.	A
An iuratio sit malum.	C	Quæ sit litera occidens.	B
De iuramento, quod fit per crea-		De legis & euangelii distantia.	
turas.	D	Ibidem.	

FINIS.

K k 4 PETR I

PETRI LOM-
BARDI, EPISCOPI
PARISIENSIS SEN-
TENTIARVMLI-
BER II.

DE INCARNATIONE VERBI, ALIISQUE
ad hoc spectantibus.

DISTINCT. I.

A

*De unione
naturarum
in Christo
ex parte per
sona assu-
mentis.*

Ga ut. 4. 8

Ioan. 1. 6

Philip. 2.

VM venit igitur plenitudo temporis
(vt ait Apostolus) misit Deus filium
suū, factum de muliere, factum sub
lege, vt eos qui sub lege erant redime-
ret, vt in adoptionem filiorum Dei
reciperemur. Tempus autem plenitudinis dicitur
tempus gratiæ, quod ab aduentu saluatoris exor-
dium sumpsit. Hoc est tempus miserendi, & annus
benignitatis: in q̄ gratia & veritas per Iesum Chri-
stum facta est. Gratia, quia per charitatem imple-
tur quod in lege præcipiebatur: Veritas, quia per
Christi aduentum exhibetur atque perficitur hu-
manæ redemptionis sponsio facta ab antiquo. Fi-
lii ergo missio est ipsa incarnatio. Eo enim missus
est quod in forma hominis mundo visibilis appa-
ruit, de quo supra sufficienter dictum est.

*Quare filius carnem assumpsit, non pater vel spiritus
sanctus.*

B

Psalms. 103.

Diligenter vero annotandum est, quare filius,
non pater, vel spiritus sanctus est incarnatus. So-
lus namq; filius hominem assumpsit. Quod vtq;
congruo ordine, atque alto Dei sapientia fecit cō-
silio: vt Deus qui in sapientia sua mundum condi-
derat, secundū illud. Omnia in sapiētia fecisti do-
mine quæ in cælis sunt, & quæ in terris. restauraret
in

in eadē Hæc est mulier evangelica, quæ accendit lucernam, & drachmam decimā, quæ perdita fuerat, reperit, sapientia scil. patris: quæ testam humane infirmitatis lumine suæ diuinitatis accendit. perditumq; hominē reparauit, nominē regis & imagine insignitum. Ideo etiam fili⁹ missus est, & non pater: quia congruentius mitti debeat qui est ab alio, q̄ qui à nullo est: filius autē à patre est: pater vero à nullo est. Vt n. ait Aug. in libr. de trin. Non n. habet de quo sit. Sicut ergo pater genuit, filius genitus est: ita congrue pater misit, filius missus est. Ab illo n. cōuenienter mittitur verbum Dei, cuius est verbum: Ab alio mittitur, de quo natum est. Mittitur q̄ genitum est, Pater vero qui misit, à nullo est. Ideoq; pater missus nō est: ne si mitteretur, ab alio esse putaretur. Missus est ergo primo filius, qui à solo patre est: Deinde etiam spiritus sanctus, qui est à patre & filio. Sed filius solus in carne missus est, nō spiritus sanctus; sicut nec pater. Quod ideo factū est, vt qui erat in diuinitate Dei filius, in humanitate fieret hominis filius. Non pater vel spiritus S. carnem induit, ne alius in diuinitate esset filius, alius in humanitate: Et ne idem esset pater & filius si Deus pater de homine nasceretur. Vnde Aug. in Ecclesiasticis dogmatibus. Non pater carnem assumpsit, neque spiritus sanctus, sed filius tantum: vt qui erat in diuinitate Dei filius, ipse fieret in homine hominis filius, ne filii nomen ad alterum trāfiret, qui non esset eterna natiuitate filius. Dei ergo filius, hominis factus est filius, natus secundum veritatem naturæ, ex homine hominis filius: vt veritas geniti non adoptione, non appellatione, sed in vtraque natiuitate filii nomen nascendo haberet vt esset verus Deus, & verus homo vnus filius. Non ergo duos Christos, neque duos filios, sed Deum & hominem vnum filium: quem propterea & vnigenitum dicimus, manētem in duabus sub-

Lib. 4. c. 20.

p. st mediū.

in tom. 3.

Ibid. paul.

superius.

In princip.

Ca. 1. in to. 6.

stantiis, sicut ei naturæ veritas contulit, non confusis naturis neque immixtis sicut Thimotiani volunt, sed societate unitis. Ecce habes quare filius non pater, vel spiritus sanctus carnem assumerit.

Utrum pater vel spiritus sanctus potuerit incarnari, vel possit.

Sivero queritur, Utrum pater vel spiritus S. incarnari potuerit, vel etiam modo possit. Sane responderi possit, & potuisse olim, & posse nunc carnem sumere & hominem fieri, tam patrem, quam Spiritum sanctum. Sicut n. filius homo factus est, ita pater vel spiritus sanctus potuit & potest.

An filius qui tantum carnem accepit, aliquid fecerit quod non pater vel spiritus sanctus. D

Aug. de Trinitate. l. 13. c. 11. in fine.

Sed forte aliqui dicent, Cum indiuisa sint opera Trinit. si filius carnem assumpsit, tunc pater & spiritus S. qui si filius carnem assumpsit, nec hoc fecit pater, vel spiritus S. non omne quod facit filius, facit & pater, & spiritus sanctus. At omnia simul pater & filius, & amborum spiritus pariter & concorditer operantur. Ad quod dicimus, quia nihil operatur filius sine patre & spiritu sancto, sed vna est horum trium operatio indiuisa & indissimilis: & tamen filius, non pater vel Sp. S. carnem assumpsit. Ipsam tamen carnis assumptionem Trinitas operata est, sicut Aug. dicit in li. ad Petrum. Reconciliati sumus per solum filium secundum carnem, sed non soli filio secundum Deitatem. Trinitas enim nos sibi reconciliauit, per hoc quod solum verbum carnem ipsa Trinitas fecit. Trinitas ergo carnis assumptionem fecit, sed verbo, non patri vel spiritui S. Si enim pater sibi, & filius sibi, vel pater filio, & filius patri carnis assumptionem operatus esset, iam non eadem esset operatio vtriusque, sed diuisa. Sed sicut inseparabilis & indiuisa est vnitas substantiæ trium, vt ait Aug. in lib. de Trinit. ita & operatio, non tamē eandem Trinitatem natā de virgine,

Aug. c. 2. in fine, in tom. 3.

1. de Trin. c. 4. in princ.

CRU-

crucifixam & sepultam catholici tractatores docuerunt: sed tantummodo filium. nec eandem trinitatē in specie columbæ descendisse super Iesum; sed tantum Sp. S. nec dixisse eandem de celo. Tu es filius meus: sed tantum patris vocem fuisse ad filium factam, quanuis pater & filius, & spiritus sanctus sicut inseparabiles sunt, ita & inseparabiliter operentur. Hęc & mea fides est, quoniam quidem hęc est catholica fides. Licet ergo solus filius carnem assumpserit, ipsam tamen incarnationem cum patre & spiritu sancto operatus est. Marc. 1. 6

QVARE TOTAM HVMANAM NATVRAM accepit, Et Quid nomine humanitatis vel humane nature intelligendum sit.

DISTINCT. II. A

ET quia in homine tota humana natura vitio corrupta erat, totam assumpsit, id est, animam & carnem, vt totam curaret & sanctificaret. Quod autem humane nature siue humanitatis vocabulo anima & caro intelligi debeant, aperte docet Hieronymus in expositione catholice fidei, dicēs, Sic confitemur in Christo vnam filii esse personā, vt dicamus duas perfectas & integras esse substantias i. deitatis & humanitatis, quæ ex anima continetur & corpore. Ecce aperte ostendit humanitatis nomine animam & corpus intelligi: quæ duo assumpsisse Dei filius intelligitur, vbi hominem siue humanitatē vel humanam naturam accepisse legitur. Errant ergo qui nomine humanitatis nō substantiam, sed proprietatem quādam à qua homo nominatur, significari contēdunt, vbi cūq; humanitas Christi memoratur. Ait n. Ioannes Damasc. Sciendum quidem est, quod deitatis & humanitatis nomen substantiarum, scilicet, naturarum: est representarium. Natura enim nō sic accipitur in Chri-

Hier. ad Da.

papā in ex-

planatione

symboli to.

170 4.

Lib 3. de Or-

thod. fide, c.

4. ad prins-

*Idem Dam.
c. 3. eiusdem
l. 3. ad medi-
um.*

*Dam. l. 3. de
orthod. fide
c. 6.*

in Christo, vt cum dicitur vna natura esse omniū hominum: q̄ euidenter idem Ioannes ostendit differentē rationem dicti assignans, cum natura humana in Christo nominatur, & cum vna dicitur natura omnium hominum. Ait enim, Cum vnā hominum naturā dicimus, sciendum est quod nō cōsiderantes ad animæ & corporis rationē hoc dicimus. Impossibile n. est vn⁹ naturę dicere domini corpus & animam, ad inuicem comparata. Sed quia plurimæ personæ hominum sunt, omnes autē eandē suscipiunt rationem naturæ (omnes n. ex anima & corpore compositi sunt, & omnes naturam animæ participant, & substantiam corporis possident) cōmunem speciem, plurimarum & differentium personarum, vnā naturā dicimus, vniuscuiusque scilicet personæ duas naturas habētis, & in duabus perfectē naturis, animæ scilicet, & corporis existētis. In domino autē Iesu Christo nō est cōmunem speciē accipere: neq; n. factus est, nec est, nec aliquando fiet ali⁹. Sed Christ⁹ ex deitate & humanitate est, in deitateq; & humanitate De⁹ factus est, idē & homo perfectus. Totam ergo hominis naturam, i. animam & carnem, & horum proprietates siue accidentia assumpsit Deus, nō carnē sine anima, nec animam sine ratione, vt hæretici voluerunt: sed & carnem, & animā cum sensibus suis. Vnde Ioannes Damasc. ait. Omnia quę in natura nostra plātauit Deus, verbum assumpsit, scil. corpus, & animam intellectualem, & horum idiomata. Totus enim totum assumpsit me, vt toti mihi salutem gratificaret. Quod enim in assumptibile est, incurabile est.

De vnione verbi & carnis mediante anima. B

Assumpsit ergo Dei filius carnem & animam, sed carnem mediante anima: vnitum est carni per medium intellectum verbum Dei. Tantæ n. subtilitatis atq; simplicitatis est diuina essentia, vt corpori

pori de limo terræ formato vniri non congruerit, nisi mediante rationali essentia. Illa autē vnio in-
 explicabilis est a deo, vt etiā Ioannes ab vtero sanctificatus, se nō esse dignum fateatur soluere corrigiā calciamenti Iesu: quia illius vnionis modum inuestigare, aliisq; explicare non erat sufficiens. Nō sunt ergo audiendi, qui non verum hominem filium Dei suscepisse dicunt, neq; natum de scēmina: sed falsam carnem, & imaginem corporis simulatā ostendisse videntibus. In quē errorē prorumpunt, quia timent quod fieri non possit, scilicet, ne humana carne veritas & substantia Dei inquinetur: & tamē prædicant istum visibilem solem radios suos per omnes fœces spargere, & eos mundos & sinceros seruare. Si ergo visibilia mūda visibilibus immundis contingi possunt & non coinquinari, quanto magis incōmutabilis & inuisibilis veritas per sp. animam, & per animam corpus suscipiens. totum hominē sine sui commutatione assumpsit, & ab omnibus infirmitatibus liberauit? Ecce hic dicit Dei sapientiam per spiritum assumpsisse animam, & per animam corpus. Sp. enim S. pars animæ superior, & maiori similitudine Deo propinquat q̄ animā, scilicet, ipsa eadem secundum inferiorem partem, & anima magis quam corpus, & ideo non incongrue anima dicitur assumpta per spiritum, & corpus per animam.

*Ioan. 1. d
 Aug. 1. de
 agone
 Christiano
 vnico 18. 17
 princ. 10. 3.*

*Ibid. paulo
 inferius.*

Quod verbum simul assumpsit carnem, & animam: neque caro prius est concepta quam assumpta. C

Si autē queritur Vtrum verbum carnem simul & animam assumpsit, an prius animam q̄ carnē, vel carnem animam: & vtrum caro illa prius fuerit in vtero virginis concepta & postea assumpta: Verissimē & absq; vlla ambiguitate dicitur, quia ex quo Deus hominem assumpsit, totum assumpsit, simulque sibi vniuit animam & carnem: nec caro prius fuit concepta, & postmodū assumpta: sed in
 con-

Cap. 8. in
princip.

conceptione assumpta, & in assumptione concepta
Vnde Aug. in lib. de fide ad Petrum, Firmissime
tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi
sine diuinitate conceptam in utero virginis prius
quam susciperetur à verbo: sed ipsum verbū Deū
suz carnis acceptione conceptum, ipsamq; carnē
verbi incarnatione conceptam. Idē in lib. de Trin.
Non esset Dei hominumq; mediator, nisi esset idē
Deus, idē homo in utroq; vnus & verus: quam ser-
uile formam à solo filio susceptam, tota Trinitas
[cuius vna est voluntas & operatio] fecit. Nō autē
in utero virginis prius caro suscepta est, & postmo-
dū diuinitas venit in carnem: sed mox vt verbum
venit in uterum, seruata veritate propriæ naturæ
factū est caro & perfect^o homo, i. in veritate carnis
& animæ natus est. De hoc etiā Greg. in moral. ait,
Angelo nunciante & spiritu adueniente, mox ver-
bum in utero, mox intra uterum verbum caro.

Ex princip.
c. 13. de Trin.
l. 1. & glossa
or. ad illud
ca. 1. ad R8.
Qui factus.

Greg. c. 31. li.
28. ad illud
Iob. 28. Non
adaquabi-
tur citopa-
rium.

DE CARNE QVAM VERBUM ASSVM-
psit, qualis ante fuerit: & qualis assum-
pta sit.

D I S T I N C T. III.

De Christi
conceptione.

QVÆRITVR etiam de carne verbi, an priusquā
conceperetur obligata fuerit peccato, an & ta-
lis assumpta fuerit à verbo? Sane dici potest, & cre-
di oportet, iuxta sanctorum attestaciones, con-
uenientiam ipsam prius peccato fuisse obnoxiam
sicut reliqua virginis caro: sed spiritus sancti ope-
ratione ita mundatam, vt ab omni peccati conta-
gione immunis vniretur verbo, pena tantum nō
necessitate, sed voluntate assumptis remanente.
Mariam quoq; totam spiritus sanctus in eam præ-
ueniens, à peccato prorsus purgavit, & à fomite
peccati etiam liberavit, vel fomitem ipsum penitē-
ti euacuando (vt quibusdam placet) vel sic debilitā-
do & extenuando, vt ei postmodum peccandi

occasio nullatenus extiterit. Potentiam quoque
 generandi absq; viri semine virgini p̄parauit. Ita *Luc. 1. d*
 enim verba euangelii docent, vbi angelus virginē *Ibid. d*
 alloquens ait, Spiritus sanctus superueniet in te, &
 virtus altissimi obumbrabit tibi. Et, Quod nasce-
 tur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Cui sacra
 virgo respondit, Ecce ancilla domini: fiat mihi se-
 cundum verbum tuum. Quod exponens Ioannes
 ait, Post consensum autē sanctæ virginis Sp. S. su-
 peruenit in eam secundum verbum domini q; di- *Ioan. Dasso.*
 xit angelus purgans ipsam, & potentiam deitatis *lib. de or.*
 verbi receptiuam p̄parans simul autem & gene- *thod fide,*
 ratiuam. Et tunc obumbravit ipsam Dei altissimi *3. c. 2.*
 per se sapientia & virtus existens, i. filius Dei patri
 homouios, i. cōsubstantialis, sicut diuinum semē.
 Et copulauit sibi ipsi ex sanctissimis & purissimis
 ipsius virginis sanguinib⁹ nostræ antique conuer-
 sionis carnem animatam anima rationali & intel-
 lectiua: non feminās, sed per spiritum sanctū creās:
 quare simul caro, simul Dei caro, simul caro ani-
 mata rationaliq; & intellectu, simul Dei verbi caro *Aug. lib. de*
 animata rationali & intellectiuo. Ex his perspicuū *fide ad Pet.*
 sit, quod ante diximus. carnem scilicet, verbi si- *t. 2. in me-*
 mul conceptam & assumptam: eandemq; immo to- *dio capitis.*
 tam virginem spiritu sancto p̄ueniente ab om-
 ni labe peccati castificatam. Cui collata est poten-
 tia nouo more generandi: vt sine coitu viri siue li-
 bidine concipientis in vtero virginis celebraretur
 conceptus Dei & hominis. Illa enim caro, quam
 Deus de virgine sibi venire dignatus est, sine vitio
 concepta, sine peccato nata est. Hanc tamen car- *Ibidem pau?*
 nem non cœlestis, non aereæ, nō alterius cuiusque *ld superius.*
 putes esse naturæ: Sed eius, cuius est omnium ho-
 minum caro.

Auctoritate firmat ex tunc fuisse virginem im-
munem à peccato.

B

Quod autē sacra virgo ex tunc ab omni peccato
 immu-

immu-

Ad principiu immunis extiterit, Augustinus euidenter ostendit
e 30. in to. 7. in libr. de natura & gratia: inquit, Excepta sancta
 virgine Maria, de qua propter honorē domini,
 nullam prorsus eum de peccatis agitur, haberi vo-
 lo quæstionē. Indē n. scimus, quod ei plus sit gratiæ
 collatum ad vincendū ex omni parte peccatū, q̄
 cōcipere ac parere meruit, quem constat nullum
 habuisse peccatū: Hac ergo virgine excepta, si om-
 nes sancti & sanctæ cōgregari possent, & quæreretur
 ab eis an peccatū haberent? quid responderetur,
 nisi quod Ioannes ait, Si dixerimus, quia pec-
 catum nō habemus, nos ipsos seducimus? Illa autē
 virgo singulari gratia præuentā est atque repleta,
 vt ipsum haberet ventris sui fructum, quem ex ini-
 tio habuit vniuersitas dominum: vt illud q̄ nasce-
 batur ex propagine primi hominis, tantummodo
 generis, non criminis originem duceret.

Ioan. 1.

*Quare non fuit Christus decimatus in Abraham, sicut Le-
 ui, cum caro quam acceperat in eo, fuit peccato
 obnoxia.* C

Cum autē illa caro, cuius excellentiā singularis
 verbis explicari non valet, antequam esset verbo
 vnita, obnoxia fuerit peccato in Maria & in aliis à
 quib⁹ propagatione traducta est: nō immerito vi-
 deri pōt in Abraham peccato subiaceisse, cui⁹ v-
 niuersa caro peccatis subiacebat. Vnde quæri so-
 let, quare Leui decima dicatur in Abraham & non
 Christus, cū in lumbis Abrahæ vterq̄ fuerit secun-
 dū materialē rationem, quando Abrahā decima-
 t⁹ est, & decimas dedit Melchisedech, tunc n. Apo-
 stolus, Leui decimatum dicit in Abraham, tanquā
 in materiali causa: Quia ea decimatōe sicut Abra-
 hā minor Melchisedech ostēditur, cui personaliter
 decimas soluit, ita & Leuiticus ordo, qui in Abra-
 hā secundū rationē seminalē erat, & ex eo per cō-
 cupiscentiā carnis descendit. Christus autē nō est
 decimatus, quia licet ibi fuerit secundum carnē,
 non

Gen. 14. d.

ad Heb. 7. b

non tamen inde descendit secundum legem communem, sc. per carnalem libidinem, sicut etiam in Adam omnes peccauerunt, sed non Christus. *Ad Rom. 5. c. l. 10. c. 19. in fine, com. 2.*
 Unde August. super Genes. Sicut in Adam peccante, qui in lumbis eius erant peccauerunt: sic Abraham dante decimas, qui in lumbis eius erant, decimati sunt. Sed hoc sequitur in Christo, licet in lumbis Adæ & Abraham fuerit: quia non secundum concupiscentiam carnis inde descendit. Cum ergo Leui & Christus secundum carnem essent in lumbis Abraham, quando decimatus est, ideo pariter decimati non sunt, quia secundum aliquem modum non erat ibi Christus, quo erat ibi Leui. Secundum rationem quippe illam seminalem ibi fuit Leui, qua ratione per concubitum venturus erat in matrem: secundum quam rationem non erat ibi Christi caro, quamuis secundum ipsam ibi fuerit Mariæ caro. Ille ergo decimatus est in Abraham, qui sic fuit in lumbis Abraham, sicut ille fuit in lumbis patris sui: id est, qui sic est natus de patre Abraham, sicut ille de patre suo natus est, sc. per legem carnis, & inuisibilem concupiscentiam.

Ibid. c. 20. ad princip. Ibid paulo inferius.

Qua ratione caro Christi dicta est in scriptura non fuisse peccatrix, sed similis: quo aperitur quare obligata peccato non fuit in Christo.

D

Quocirca primitiam nostræ massæ rectè assumptisse dicitur Christus: quia non carnem peccati, sed similitudinem carnis peccati accepit. Misit enim Deus filium suum (ut ait Apostolus) in similitudinem carnis peccati. Assumpsit. n. verbum *Ad Rom. 8. a.*
 carnem peccatrici similē in pœna, & non in culpa, & ideo non peccatricem. Cætera vero hominum omnis caro peccati est. Sola illius nō est caro peccati: quia non eum mater concupiscentia, sed gratia cōcepit: habet tamē similitudinē carnis peccati per passibilitatē & mortalitatē, quæ esurit, sitit, & huiusmodi. Licet ergo eadē caro sit eius quæ & nostra,

LI

nostra,

*Matth. 4. a.
Ion. 19. f.*

stra, non tamen ita facta est in utero sicut nostra. Est enim sanctificata in utero, & nata sine peccato, & nec ipse in illa unquam peccauit. In poena ergo similis est nostræ, non in qualitate peccati: quia pollutionem quæ ex concupiscentiæ motu concepta est, omnino non habuit, nec ex carnali delectatione nata est. Venit ergo ad corpus immaculatum, quod præter libidinis concupiscentiam fuit conceptum: nec illud in se habuit vitium, & in aliis est causa peccati, nec in eo peccauit. Ideo quæ vere dicitur *verbi caro non fuisse in Christo obligata peccato. Quidam videntur aduersari illi sententiæ, qua dictum est, carnem Christi non prius conceptam quam assumptam.*

*In 10. 9. ex
tract. 10. ad
finem.
Iean. 1. d*

Illi autem sententiæ qua supra diximus, carnem verbi non ante fuisse conceptam quam assumptam, videtur obuiare quod Augustinus ait super Ioannem ubi legitur, *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi, Quadraginta & sex annis edificatum est hoc templum, & tu tribus diebus excitabis illud? Hic, inquit, numerus perfectioni dominici corporis conuenit: quia ut dicunt phisici, tot diebus forma humani corporis perficitur. Horum occasione verborum quidam dicere præsumperunt, dominici corporis formam tot diebus ad modum aliorum corporum perfectam, & membrorum lineamentis distinctam, & mox verbum dicitur sibi vuisse carnem & animam, & hoc modo dicunt illum numerum perfectioni corporis conuenire. Sed alia ratio illius dicti exitus, ex qua sana oritur intelligentia verbi. Non enim ideo illud dixit Augustinus: quia mox ut caro illa opere spiritus sancti sanctificata & à reliqua separata fuit, verbo Dei cum anima uniretur, ut perfectus & verus Deus esset, perfectus & verus homo: sed quia membrorum illius dominici corporis distinctio in ipso momento conceptionis & unionis Dei & hominis a deo tenuis erat & par-*

rat & p
b^o a. i
tabilis
Dama
cessit:
cunfor
tur: &
sa car
omnib
sanctæ
nation
QVA
buati

Cum
bus
lii & sp
videtur
pus se
prus &
tio inca
quod e
quia sp
& filii
ctum e
uit for
tio sp. S
sed pot
fit sepè
mouen
determ
turam
solam p
(neq; en

rat & parua, vt humanovisui vix posset subiici: die
 b^o a. illis quos Aug. memorat perfecta est, & no-
 tabilis facta. Incarnatū est ergo verbū vt ait Ioan. *Ioan. Dam.*
 Damascen. & à propria incorporalitate non ex- *li. de ortho.*
 cessit: & totum incarnatum est, & totum est in cir- *fide 3. cap. 7.*
 cumscriptione. Minoratur corporaliter & cōtrahi- *in fine.*
 tur: & diuinè est incircumscriptione: non coexten-
 sa carne eius cum incircumscriptione diuinitate. In
 omnib. igitur qui super omnia erat, & in vtero
 sanctę genetricis existerat, sed in ipso actu incar-
 nationis.

QVARE IN SCRIPTURA SÆPIVS TRI-
 buatur incarnatio quę est opus Trinitatis. spiritui san-
 cto, & de ipso etiam conceptus & natus di-
 catur.

DISTINCT. IV.

A

CVM vero incarnatio verbi sicut in superiori-
 bus tractatum est, operatio verè sit patris & fi-
 lii & spiritus sancti, inuestigatione dignum nobis
 videtur, quare in scriptura spiritui sancto hoc o-
 pus sæpius tribuatur, & de ipso Christus conce-
 ptus & natus memoretur. Non enim ideo opera-
 tio incarnationis spiritui sancto sæpius tribuitur,
 quod eam ipse solus sine patre ac filio fecerit: sed
 quia spiritus sanctus est charitas & donum patris
 & filii: & ineffabili Dei charitate verbum caro fa-
 ctum est, & ineffabili Dei dono filius Dei sibi vni-
 uit formam serui. Non ergo frequens denomina- *1. cor. 1. b.*
 tio sp. S. ab illo opere patrem vel filium secludit: *ad Phil. 2. 6.*
 sed potius vno nominato tres intelliguntur, sicut
 fit sæpè in aliis operibus. Vnde Augustin. super hoc *Solutio.*
 mouens quæstionem, in hunc modum eandem *In ench. ca.*
 determinat in Ench. ita inquit. Cum illā crea- *18. ad mediet.*
 turam quam virgo cōcepit & peperit, quamuis ad *In rom. 3.*
 solam personam filii pertinentē, tota Trin. fecerit
 (neq; enim separabilia sunt opera Trinitatis) cur

in ea facienda spiritus sanctus solus nominatus est? An etiam quando vnus trium in aliquo opere nominatur, vniuersa operari Trinitas intelligitur? ita vere est, & exemplis doceri potest. Audi istam propositam questionem, eiusdemq; solutionem vel expositionem.

Quo sensu dicatur Christus conceptus & natus de spiritu sancto.

*Aug. in prin.
cip. ca. 38.
in Ench.*

Ibid. in fin.

*Ibid. c. 39.
in princ.*

*Non omnes
qui dicuntur
alicuius filii
de illo nati
sunt.*

Sed non est in hoc diutius immorandum. Illud enim mouet, quomodo dictus est Christ⁹ natus de spiritu sancto, cum filius nullo modo sit spiritus sancti. Nunquid dicaturi sumus patrem hominis Christi esse spiritum sanctum, vt Deus pater verbum genuerit, spiritus sanctus hominem ex qua vtraque substantia Christus vnus esset & Dei patris filius secundum verbum, & sp. S. filius secundum hominem, quomodo spiritus sanctus tanquam pater eius de matre virginē genuisset. Quis hoc dicere audebit, cum hoc ita sit absurdum, vt nulli fidelium aures id valeant sustinere. Proinde cum fateamur Christum natum de sp. S. ex Maria virginē, quomodo non sit filius spiritus sancti, & sit filius virginis, cum de illo & de illa sit natus, explicare difficile est. Proculdubio nō sic de illo, vt de patre. Sic autē de illa, vt de matre nat⁹ est. Nō est autē cōcedendum quicquid de aliqua re nascitur, continuo eiusdē rei filium nuncupandum. Vt. n. omittā aliter de homine nasci filium, aliter capillum, aliter pediculus & lumbricum, quorum nihil est filius. Vt ergo hęc omittā, quoniam tantæ rei deformiter comparantur, certē qui nascuntur ex aqua & sp. S. nō aquæ filios eos recte quispiam dixerit: sed dicuntur filii Dei patris & matris ecclesiæ. Sic ergo de spiritu sancto natus est Christus, nec tamen filius est sp. S. Sicut econuerso non omnes qui dicuntur alicuius filii, cōsequēs est vt de illo etiam nati esse dicantur: vt illi qui adoptantur. Dicuntur etiam

etiam filii gehennæ, non ex illa nati, sed in illam præparati. Cum itaq; de aliquo nascatur aliquid, & non ita vt sit filius: nec rursus omnis qui dicitur filius, de illo sit natus, cuius dicitur filius: profecto modus iste quo natus est Christus de Maria sicut filius, & de spiritu sancto, non sicut filius, insinuat nobis gratiã Dei, qua homo nullis meritis præcedentibus in ipso exordio naturæ suæ quo esse cœpit, verbo Dei copularetur in tantam personæ unitatē, vt idē esset fili⁹ De q; fili⁹ hominis, & fili⁹ hominis qui filius Dei: & sic in naturæ humanæ susceptione, fieret quodammodo ipsa gratia illi homini naturalis, qua nullum possit admittere peccatum. Quæ gratia ideo per Spiritum sanctum est significata, quia ipse propriè sic est Deus, vt sit etiam Dei donum. Per hoc ergo quod de sp. S. esse natiuitas Christi dicitur, quid aliud quã ipsa gratia Dei demonstratur? qua mirabili & ineffabili modo verbo Dei est adiunctus atque connexus, & diuina gratia corporaliter repletus.

Alia ratio, qua dicatur natus de Spiritu sancto. C

Potest etiam dici Christus secundum hominē ideo nat⁹ de Spiritu sancto, quia eū fecit. In quantum enim homo est, & ipse factus est, vt ait Apostolus. Cōceptus ergo & natus de sp. S. esse dicitur, nō quod Spiritus sanctus fuerit virgini pro semine: nō enim de Substantia Spiritus sancti semen partus accepit: sed quia per gratiam Dei, & operationem Spiritus sancti de carne virginis est assumptum, quod verbo est vnitum. Et in Euangelio secundum hanc intelligētiam legitur de Maria, quod inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. Cui⁹ dicti rationē Ambros. insinuans in secundo lib. de Spiritu sancto, ait, Quod ex aliquo est, aut ex substantia aut ex potestate ei⁹ est. Ex substantia, sicut fili⁹, q; a patre vel ex patre: & sp. sanctus qui à patre & filio procedit. Ex potestate a. sicut ex

*Ioan. 3. &
Ibid. c. 40.
in princip.*

*Aug. c. 37.
ad princip.
in Enchir.
Ca. 41. eius-
dem ad pris-
cipium.*

Galat. 4. 4.

*Matth. 1. ca.
Ambros. in fi-
no. Cap. 5. in
tom. 2.*

Deo omnia. Quomodo ergo in utero habuit Maria ex Spiritu sancto? Si quasi ex substantia, ergo sp. in carnē, & ossa cōversus est. Non utique. Si vero quasi ex operatione & potestate eius virgo concepit, quis neget sp. S. dominicę incarnationis auctorem.

Quare Apostolus dicat Christum factum, cum nos eum esse fateamur natum.

*Rom. 1. a.
Ga. 4. a. a.
Glossa ordi.
ad illud Roman. primo
Qui factus.*

Sed quæri potest cum nos saluatorem natum profiteamur, cur Apost. eum factum dicat ex semine David: alio loco, factum ex muliere? cum aliud fit fieri, aliud nasci? aliquid ergo significavit hoc dicto. Quia enim non humano semine concreta est caro domini in utero virginis, & corp^o effecta, sed effectu & virtute sp. sancti: ideo Apost. dicit factum, nō natum: Aliud est enim semine admixto, & sanguine coagulato generare: Aliud est nō per mixtionem, sed virtute procreare. possunt enim homines generare filios, sed nō parere. Ecce quare dicit Apostolus factum, & nō natum: ne eius sc. natiuitas, quæ fuit sine virili semine, nostrę similis putaretur, quæ conficitur seminum commixtionem. Ideo autem cum sanctum diceret Apost. addidit ex semine David: quia etsi non intercessit semen hominis in conceptione virginis, tamē quia ex ea carne Christus formatus est, quæ constat ex semine, rectē dicitur quia factus est.

*Glossa ordi.
ad eundem
locum.*

**SI PERSONA VEL NATURA PERSONA
nam vel naturam assumpsit, & si natura Dei incarnata sit.**

DISTINCT. V.

*De modo
veniendi di-
uinam &
humanam
naturam in
Christo.*

PRæterea inquiri oportet, cum ex præmissis cōstet verbum Dei carnem, & animā simul assumpsisse in unitatem personę. quid horum potius cōcedendum sit scilicet, quod persona personam, vel natura naturam, vel persona naturam, vel natura

natura personam assumpserit. Et an ita conueniat dici diuinam naturam esse incarnatam, sicut Deus incarnatus & verbum incarnatum sanè dicitur. Hęc inquisitio siue querendi ratio, iuxta sacrarum auctoritatũ testimonia partim implicita atque perplexa, partim vero explicita est & aperta. Certum est enim & sine ambiguitate verũ, q̄ non naturam personam, nec personam personam, sed personam naturam assumpsit: q̄ sanctorũ subditis cõprobatũ testimonio, & astitur documentis. Ait enim Augustin. in lib. de fide ad Petrum, Deus vnigenitus dum cõdiceretur, veritatem carnis accepit ex virgine: & cum nasceretur, integritatem virginis seruauit in matre, & paulo post. Sic Deus humanam naturam in vnitatem personæ suscepit, quod se humilians per misericordiam incorruptæ virginis, vterum ex ea nasciturus impleuit. Formam ergo serui, i. naturam serui, in suam accepit ille Deus personam. Item Deus verbum non accepit personam hominis sed naturam. Itē Dei filius vnigenitus, vt carnem hominis animamq̄ mundaret, susceptione carnis animæque rationalis incarnatus est. His alijsq̄ plurib. auctoritatib⁹ euidenter ostenditur, nõ naturam personam, nec personam personam, sed personam naturam recepisse. De quarto vero quæstionis articulo, verũ sc. natura naturam assumpserit, scrupulosa etiã inter doctos quæstio est. Quia & in hoc plurimum dissentire videntur, qui auctoritate præclari alijsq̄ doctiores in sacra pagina extiterunt: nec tantum alii ab alijs, verum etiam iidem à seipsis dissonare videntur, sicut subiecta capitula doceant. Legitur enim in concilio Toletano. 8. traditũ sic, Solũ verbũ caro factũ est, & habitauit in nobis. Et cum tota Trin. operata sit formationẽ suscepti hominis, quoniã inseparabilia sunt opera Trin. solus tamẽ fili⁹ accepit hominẽ in singularitatẽ personæ, non in vnitatem diuinæ naturæ, i. quod est

*Aug. cap. 2.
post mediũ.
ibid c. 2.
paulo inferius.*

*Philip. 2.
in medio ca.
17. eiusdem
li. de fide ad
Petrum.*

*In concilio
Toletano 6.
cap. 1. post
medium,
tom. 2. e r.
ciliorum.*

*Ad finem
prafationis
concilii To-
let. 11. To. 2.
conciliorum.*

Ad Phi. 1. a.

*Cap. 2. ante
medium ca.
Ioannis 1. a.*

*Id est, lib. 1.
Sententiarum
distin. 5.*

*Li. de tri. 1.
cap. 1. ante
medium.
Cap. 7. ante
medium.*

proprium filii, non quod cōmune est Trin. Idem in concilio. 11. Toletano. Vnius substantiæ credim⁹ Deum patrē & filium, & sp. S. nō tamen dicim⁹ vt huius Trinitatis vnitatem Maria virgo genuerit, sed tantū filium, qui solus naturam nostram in vnitatem personæ suæ assumpsit: Incarnationem quoq; huius filii Dei tota Trin. operata esse credenda est. Solus tamen filius formā serui accepit in singularitatem personæ. His insinuari videtur, quod persona tantum naturam, non naturam assumpserit. Si .n. q̄ commune est. Trin. nō accepit hominē: ergo non natura diuina, quæ cōmunis est tribus personis. Cui videtur obuiare quod Au. ait in li. de fide ad Petrū, Nec diuinitas, inquit, Christi aliena est à natura patris: secundū illud. In principio erat verbum: nec humanitas eius aliena est à natura matris, secundum id quod Verbum caro factū est. Illa. n. natura quæ semper genita manet ex patre naturam nostram sine peccato suscepit, vt nasceretur ex virgine. Hac auctoritate videtur tradi, q̄ diuina natura humanā suscepit. Vbi vehemēter moueri possum⁹, quod eam genitā æternaliter ex patre dicit, nisi forte natura pro persona hic accipiatur: alioquin si dixerimus naturā trib⁹ psonis cōmunē genitam esse, occurrunt nobis ex aduerso quæ in tractatu de Trinitate differuimus. vbi dixim⁹ non naturam, sed personā personā genuisse. Quia si natura genuisset naturā, cū vna eadēq; sit natura Trin. eadē res seipsā genuisset. Quod Au. fieri posse negat. Sed alibi certū reperimus documētum, q̄ natura naturam assumpsisse mōstratur. Ait n. Aug. in. 1. li. de Trin. Etiam seipso Christus factus est minor, formam serui accipiēs. Neque. n. sic accepit formam serui, vt amitteret formā Dei, in qua erat equalis patri: vt in forma serui, & in forma Dei idem ipse sit vnigenitus filius patris: q̄ forma Dei accepit formam serui. Si

autem

autem forma Dei formam serui accepit, sine dubio natura naturam accepit. Formæ enim nomine natura significatur, vt Augustinus euidenter docet in libro de fide ad Petrum. Cum inquit, de Christo audis quia in forma Dei erat, oportet te agnoscere firmissimeq; tenere, in illo formæ nomine naturalē plenitudinē debere intelligi. In forma Dei ergo erat, quia in natura Dei patris semper erat, de qua natus erat. Hilarius quoque in 12. li. de tri. ita ait. Esse in forma Dei non alia intelligentia est, quā in Dei manere natura. Didicisti nomine formæ intelligentiam fieri naturæ, at audisti quod forma Dei formā serui suscepit. Vnde consequens est, quod natura diuina naturam humanā suscepit. Quod etiam Hier. explanatione fidei euidenter insinuat, inquiens. Passus est filius Dei, non putatiuē, sed vere: secundū illud, Passus est quod pati poterat, i. nō secundum illā substantiam quæ assumpsit, sed secundū illam quæ assumpta est. Ex quo apparet diuinam substantiam assumpsisse humanam. Ex verbis autē Augustin. superius positis, adhibita diligentia innui videtur solum verbum carnē factum, & naturam solum suscepisse humanam: & diuinam naturam, eandē accepisse. Ait. n. Trin. nos sibi reconciliauit per hocq; solum verbum carnē ipsa Trin. fecit. In q̄ sic veritas incōmutabilis manet diuinę humanęq; naturæ, vt sicut vera semper est eius diuinitas, quam de patre habet, ita semper & incōmutabilis eius sit humanitas, quā sibi vnitam summa diuinitas gerit. Ecce & solum verbū dixit carnē factū & humanitatē diuinitati vnitā. Idē quoq; superi⁹ dixit seruilē formam à solo filio susceptā, quā tota Trin. fecit. Iam facile est agnoscere, quā diuersa & multiplicia super quæst. proposita auctores tradiderunt. Ideoq; posteriores ea legentes, varias atq; cōtrarias, ex prædictis occasionem sumētes, promunt sententias.

Quid de hoc tenendum sit.

Nos autem omnis mendacii, & cōtradictionis notamā sacris paginis secludere cupientes, orthodoxis patrib⁹ atq; catholicis doctoribus nulla prauę intelligentiæ suspicione notatis, consentimus dicentes, & personam filii assumpsisse naturā humanam & naturam diuinam humanæ naturæ in filio vnitam, eamq; sibi vnisse vel assumpsisse Vnde & vere incarnata dicitur. Quod vero dicitur solus filius formam serui accepisse, per hoc nō excluditur diuina natura ab acceptance seruilis formæ: sed aliæ duæ personæ, pater scil. & spir. S. Item & illud aliud, scil. Id quod est proprium filii, non quod commune est Trinitati, hominē accepit, sic oportet intelligi, i. proprie in hypostasi filii non in trib⁹ communiter personis, diuina natura humanam naturam sibi vniuit. Qui sensus ex verbis Ioannis Damascen. confirmatur, qui totam diuinam naturam in vnam hypostasim incarnatam esse euidenter asserit dicēs, In humanatione Dei verbi aim⁹ omnē, & perfectam naturam deitatis in vna ei⁹ hypostaseon incarnatam esse, i. vnitam humanæ naturæ, & non partem parti. Omni enim humanæ naturæ aimus esse vnitam omnem deitatis naturam vel substantiam. Item, Eadē est natura in singula hypostaseon, i. personarū, & quando dicim⁹ naturā verbi incarnatam esse, secundū beatos, scil. secundū Athanasium, & Cyrillum, deitatem dicimus esse vnitam carni, & vnam naturam Dei verbi incarnatam confitemur. Verbum autem & quod commune est substantiæ possidet, & quod proprietatis est habēs hypostaseos, i. personæ. Et ex his manifeste ostenditur, quod natura diuina incarnata est. Vnde & eadem vere dicitur suscepisse humanam naturam.

An diuina natura debeat dici caro facta.

Sed quæritur, vtrū eadē diuina natura debeat dici

*Dam. in li.
de ortho. fi-
de. 3. c. 6. ad
medium.*

*Dam. Li. 6.
c. eisdem pau-
lo inferius.*

dici caro facta, sicut verbum dicitur caro factum. Si enim idem est incarnari quod est carnem fieri, videri potest ita debere dici, quod sit caro facta sicut dicitur incarnata. Ad quod dicimus, quia si illud dictum in sacra scriptura reperiretur, ex eadem intelligentia acciperetur, quia cum dicitur incarnata. Sed quia illud auctoritas subtrahit, atque locutionis modus nimiam videretur facere expressionem, si natura diuina diceretur caro facta, melius filere hoc puto vel negare, quam temere asserere: ne si illud dicatur, conuertibilitas naturæ in naturam significari putetur. Ex præmissis indubitabiliter constat quod persona verbi siue natura diuina hominis naturam scilicet carnem & animam assumpsit, sed non personam hominis accepit, quare non dicitur facta homo vel esse homo, sicut verbum Dei? Ad quod dici potest, quod Dei filius dicitur factus homo vel esse homo, non solum quia hominem assumpsit, sed quia ipsum in vnitatem, & singularitatem sui & personæ accepit. Natura autem diuina hominem quidem accepit, id est hominis formam sibi vniuit, sed non in singularitatem & vnitatem sui. Seruata. n. proprietate ac diuersitate duarum naturarum, personæ singularitas extitit. Ideoque non sic dicitur diuina natura esse homo vel facta homo sicut Dei filius. Quidam tamen indifferenter vtrumque concedunt.

*Iuan. 1. b.**Responsio**Responsio.*

Quare non accepit personam hominis cum hominem accepit?

D

Ideo vero non personam hominis assumpsit, quia caro illa, & anima illa non erant vnita in vnâ personam, quam assumpserit: quia non ex illa constabat persona, quando illis vnitum verbum est. Nam sibi inuicem vnita sunt simul cum verbo. Altera tamen vnione inuicem vnita sunt illa duo, scilicet anima & caro: alia vnione verbo vnita sunt. Quia alia est vnio anime illius ad carnem, & alia est vnio verbi ad animam illam & ad carnem. Non est accepit verbum Dei

Dei personam hominis, sed naturam: quia non erat ex carne illa, & anima illa vna composita persona quam verbum accepit, sed accipiēdo vniuit, & vniendo accepit.

Contra hoc oppositio, qua probare quidam volunt personam accepisse personam. E

Hic à quibusdam opponitur, quod persona assumpsit personam. Persona enim est substantia rationalis indiuiduæ naturæ, hoc autem est anima. Ergo si animam assumpsit, & personam quæ ideo non sequitur, quia anima non est persona, quando alii rei vnita est personaliter, sed quando per se est. absoluta non à corpore persona est, sicuti angelus. Illa autem anima nunquam fuit, quin esset alii rei coniuncta. Ideoque non ea assumpta, persona est assumpta. Aliter quoque nituntur probare verbum Dei assumpsisse personam, quia assumpsit aliquem hominem. Assumpsit enim hominem Iesum Christum: ergo aliquem hominem. Quod autem hominem Iesum Christum assumpsit, Aug. in expositione symboli sub ana:thema te tradit, dicēs, Si quis dixerit atque crediderit hominem Iesum Christum à filio Dei: assumptum non fuisse, anathema sit. qui etiam in pluribus scripturarum locis huiusmodi vtitur locutionibus, Ille homo à verbo est assumptus. Ille homo factus est Christus. Et propheta de homine Christo loquēs Deo ait, Beat⁹ quē eligisti, & assumpsisti &c. Ex quibus consequi videtur, quod aliquis homo assumptus sit à verbo: & ita persona à persona sit assumpta. Sed quia hoc nefas est dicere aut sentire, premissæ locutiones eisque similes secundum hanc intelligētiā sanè accipi debēt, vt homo Christ⁹ siue homo ille, siue quidam homo dicatur assumptus à verbo siue vnitus verbo, non quia hominis persona sit assumpta vel vnita verbo, sed quia illa anima, & caro ita assumpta sunt & vnita verbo, in quibus subsistit persona Dei & hominis: vt ad hominis naturam non ad personam respicias,

*Ex Boetio
lib. contra
Euthychem et
Nestorium
hic non tenetur.*

Alia approbatio.

*Aug. serm.
129. de tempore
qui est
3 ferias in
cæna domini,
to. 10.*

Psal. 64.

*Aug. ca. 15.
lib. 1. de prædestin. ad
princip. &
paulo infer
tom. 7.*

spicias, cum assumptum vel unitum, vel aliquem in huiusmodi locutionibus scriptura commemorat. Quocirca cum queritur sine proposita auctoritate, an aliquis vel quidam sit assumptus a verbo vel unitus verbo: sine distinctiōe intelligentiæ nō est hic reddenda responsio, quoniam multiplex premissa est questio, sed instantiam querentis ita determinato: Si de hominis persona queris, respondeo, non, si de hominis natura, dico, est.

DE INTELLIGENTIA HARVM LOCUTIONVM, Deus factus est homo, Deus est homo, an his locutionibus dicatur Deus factus esse aliquid, vel esse aliquid, vel non esse aliquid.

DISTINCT. VI.

A

EX præmissis autē emergit questio plurimum continens utilitatis, sed nimium difficultatis atque perplexitatis. Cum enim constet ex prædictis, & aliis pluribus testimoniis, omnesq; catholici vnanimiter fateantur Deum factū esse hominē, & Christum verum Deum esse, & verum hominē, queritur an his locutionibus, Deus factus est homo. Filius Dei factus est Filius hominis, Deus est Homo, & Homo est Deus, dicatur Deus factus esse aliquid, vel esse aliquid, vel aliquid dicatur esse Deus, & an ita cōueniat dici, Homo factus est Deus, & Filius hominis factus est filius Dei, sicut è conuerso dicitur. & si ex his locutionibus non dicitur Deus factus esse aliquid, vel esse aliquid, quæ sit intelligentia harum locutionum & similium. In huius profunditatis reueratione, & scrupulose quest. expositione plurimum differre inveniuntur sapientes.

De modo vniendi diuinam & humanā naturam secundum varias doctorum opiniones.

Quorundam sententiam refert.

B

Alii enim dicunt, in ipsa verbi incarnatione hominē quēdam ex anima rationali & humana carne constitutum, ex quibus duobus omnis verus homo con-

con-

cōstituitur: & ille homo cœpit esse Deus, nō quidē natura Dei sed persona verbi, & Deus cœpit esse homo ille: concedunt etiam hominem illum assumptum à verbo & vnitum verbo, & tamen esse verbum: & ea ratione tradunt dictum esse Deum factum hominem, vel esse hominē: quia Deus factus est, i. cœpit esse quēdam substantia ex anima rationali & humana carne subsistens: & illa substantia facta est, id est, cepit esse Deus, non tamen demigratione naturæ in naturam, sed vtriusque naturæ seruata proprietate factum est, vt Deus esset illa substantia, & illa substantia esset Deus. Vnde vere dicitur, Deus factus est homo, & homo factus est Deus, & Deus est homo, & homo Deus, & filius Dei fili⁹ hominis, & econuerso. Cumq; dicant illum hominē ex anima rationali & humana carne subsistere, nō tamē fatentur ex duab⁹ naturis esse compositum, diuina scilicet & humana: nec illius partes esse duas naturas, sed animā tantū & carnē.

Auctoritates ponit quibus muniunt suam sententiam.

13. cā. 19. ad
medium.
Cap. 38. ad
princip.

Ibid cap. 31.
in fine.

Ibid cap. 36.
in princip.

Et ne de suo sensu tantum loqui putētur hanc sententiam pluribus muniunt testimoniis. Ait. n. Au. in l. de Tri. Cum legitur, Verbum caro factum est, in verbo intelligo verum Dei filium, in carne agnosco verū hominis filium, & vtrunq; simul vnā personam, Deum & hominem ineffabilis gratiæ largitate coniunctum. Idē in Enchir. Christ⁹ Iesus de Deo est: homo autē nat⁹ est de spiritu sancto ex Maria virgine. Vtraq; substantia, diuina & humana, filius est vnicus Dei patris omnipotētis, de quo procedit Sp. sanctus vtrunq; vnus: sed aliud propter verbum, & aliud propter hominem: nō duo filii De⁹ & homo, sed vn⁹ Dei filius. De⁹ sine initio, homo à certo initio. Idē in eodē, Quid natura humana in Christo homine meruit, vt in vnitatē personę vnici filii Dei singulariter assūpta esset? Qua

bona

bona volūtas, quę bona opera præcesserunt qui
 b^o mereretur iste homo vna fieri persona cū Deo?
 Nunquid antea fuit homo, & hoc ei singulare be-
 neficium præstitum est, vt singulariter promere-
 tur Deū? Nēpe ex q̄ homo esse cœpit, nō aliud cœ-
 pit esse homo quam Dei filius, & hic vnicus: & pro-
 pterea Dei verbum, quia est ab illo suscepta caro,
 facta est vtiq; Deus, vt quēadmodum vna est per-
 sona qui libet homo, anima scil. rationalis & caro:
 ita sit Christus vna persona verbū & homo. Idem
 super Ioan. Agnoscamus geminam substantiam
 Christi, diuinā sc. q̄ equalis est Patri: & humanā,
 qua minor est patre, vtrumq; aut simul non duo,
 sed vnus est Christus, ne sit quaternitas, non Tri-
 nitas De^o. Ac per hoc Christus est Deus, anima ra-
 tionalis & caro. Idē quoq; in l. de prædest. sanct. Ille
 homo vt à verbo patri coæterno in vnitatem per-
 sonę assumptus filius Dei vnigenitus esset, vnde
 hoc meruit? quod bonum ei^o præcessit, vt ad hanc
 ineffabilem excellentiam perueniret? Faciente ac
 suscipiente Deo verbo, ipse homo ex quo esse cœ-
 pit, filius Dei vnicus esse cœpit. Item homo qui cū-
 que ita gratia sit Christian^o, sicut gratia homo, ille
 ab initio fact^o est Christus. Idē lib. 13. de Trin. G. a-
 tia Dei nobis in homine Christo commenda-ur.
 Quia nec ipse vt tātā vnitatem Deo vero cōiunct^o, v-
 na cū illo persona fili^o Dei fieret, vllis est præcedē-
 tib^o meritis assecut^o. sed ex q̄ homo esse cœpit, ex
 illo est & De^o. Vnde dictū est, Verbū caro factū est.
 Hilar. quoq; in 10. l. de Trin. ait Christū nō ambigi-
 m^o esse Deū verbū, neq; rur^o filiū hominis ex ani-
 ma & corpore constituisse ignoramus. His aliisque
 autoritatibus vtuntur, qui hominem quendam
 ex anima rationali & carne cōpositū dicūt Deum
 factum, sed gratia, nō natura. Sola. n. gratia, ha-
 buit ille homo, nō meritis vel natura, vt esset Deus
 siue Dei filius, vt haberet omnē scientiam & potē-
 tiam,

In c. 9. vna 68.

78 in fin. ex-

ponēs illud.

Quia pater

maior ma-

est.

Cap. 85. in

princ. 10. 7.

Ibid. paulo

inferius.

Lib. 13. ca. 17

ad princ.

Hilar. post

med. lib. 10.

tiam, quam habet verbum cum quo est vna persona. Nec tamen in superiorib. legitur, quod homo ille sit vna persona cum verbo, & sit ipsum verbum, sed etiam quod anima rationalis & caro eadem persona sit, & Christus sit, & Deus.

Aliorum sententia.

Sunt autē & alii qui istis in parte consentiunt, sed dicunt hominem illum non ex anima rationali & carne tantum, sed ex humana & diuina natura, id est, ex tribus substantiis, diuinitate, carne, & anima constare: & hunc Iesum Christum fatentur, & vnā personā tātū esse: ante incarnationem v. solummodo simplicem, sed in incarnatione factam compositam ex diuinitate & humanitate. Nec est ideo alia persona, quā prius, sed cum prius esset Dei tantum persona, in incarnatione facta est etiā hominis persona: nō vt duæ essent personæ, sed vt vna & eadē esset persona Dei & hominis. Persona ergo que prius erat simplex, & in vna tātū natura existēs, in duab⁹ & ex duab⁹ subsistit naturis: & persona quæ tantum Deus erat, facta est etiam verus homo subsistens non tantum ex anima & carne, sed etiam ex diuinitate, nec tamen persona illa debet dici facta persona, quāuis dicatur facta persona hominis. Facta est igitur illa persona (vt quibusdam placet) quiddam subsistēs ex anima & carne, sed non est facta persona vel substantia vel natura: & in quantum est illa subsistens, composita est: in quantum autem verbum est, simplex est.

*Hæc opp. nō
tenetur.*

*Lanfrancus
ad sextam
Berengarii
obiectionem
responsione
id habet, &
refertur de
consec. dist.
2. à Gratia-
no.*

Authoritates etiam ponit, quæ hanc probant sententiam.

De hoc Aug. in lib. sententiarum Prosperi ait, Modis omnib. approbare cōtendim⁹ sacrificium ecclesię duob. cōstare, duobus confici: visibili elementorum specie, & inuisibili domini nostri Iesu Christi carnē & sanguine, sacramento & re sacramēti, id est, corpore Christi: sicut Christi persona con-

stat

Cap. 17 in
principio.

Substantia & diuinitatis & humanitatis vnus aut
idē est Deus, Dei & hominis filius Iesus Christus
vt verus Deus, ita etiam homo verus. Idē etiam
in libr. 13. de Trinit. Sic Deo coniungi potuit hu-
mana natura, vt ex duabus substantiis fieret vna
sona. Ac per hoc iam est ex tribus, Deo, anima, &
carne. His aliisque pluribus auctoritatibus se mu-
nunt, qui dicunt personam Christi compositam,
esse vel factam siue cōstantem ex duabus naturis,
siue ex tribus substantiis.

Tertia aliorum sententia.

Sunt etiam alii, qui incarnatione verbi non so-
lum personā ex naturis compositam negant, verū
etiam hominem aliquē siue etiā aliquam substā-
tiam ibi ex anima & carne compositā vel factā dif-
ferentur. Sed sic illa duo, scilicet, animam & carnē
verbi personę vel naturę vnita esse aiunt, vt non
ex illis duobus vel tribus, aliqua natura vel perso-
na fieret siue componeretur, sed illis duobus velut
indumēto verbum Dei vestiretur, vt mortalium
oculis cōgruēter appareret. Qui ideo dicitur verus
factus homo, q̄a veritatē carnis & animę acce-
pit. Quę duo etiā in singularitatē vel vnitatē suę
personę accepisse legitur, nō quia illa duo vel aliqua
res ex illis cōposita sit vna persona cum verbo, vel
sit verbū, sed quia illis duobus accedētib; verbo
nō est personarū numerus auctus, vt fieret quaterni-
tas in Trin. & quia ipsa persona verbi, q̄ prius erat
sine indumēto, assumptione indumēti non est di-
uisa vel mutata, sed vna eadēque immutata per-
māsit. Qui secundū habitū, Deum hominē factum
dicunt. Accipiēdo n. hominē dicitur est Deus, faciens
est homo, & p̄pter acceptū hominē, dicitur Deus
verē esse homo, & p̄pter assumentē Deum dicitur
homo, esse Deus. Nā si essētialiter, inquit illi Deus
esse homo, vel homo esse Deus intelligeretur, tūc
Deus assumisset hominē in sexu muliebri, & ma-
liē

Greg. hom.
8. ad cap. 1.
Eze. 6.

lier essentialiter Deus esset & eōuerso. At potuit Deum assumpsisse hominem in sexu muliebri, potuit ergo mulier esse Deus & econuerso.

Auctoritates inducit quibus hæc sententia roboratur.

G

Ne autem & isti de suo sensu influere videatur, testimoniis in medium productis quod dicunt eō firmant. Ait n. Aug. in li de gratia noui testamenti. Sicut non augetur numerus personarum, cum caro accedit animæ vt fit vnus homo, sic non augetur numerus personarum, cum homo accedit verbo, vt fit vnus homo Christus: legitur ita Deus homo vt intelligamus huius personæ singularitatē, non vt suspicemur in carnē mutatam diuinitatē. Idē quoq; tractans illud verbum Apost. Habitu inuentus est vt homo, manifestē ostendit Deum dici factum esse hominē, vel esse hominē secundum habitum in li. 83. quæstionum ita inquit. Multis modis habitum dicimus, vel habitum animi, sicut disciplinæ præceptionē vsu firmatā, vel habitum corporis sicut dicim⁹, aliū alio validiorē, vel habitū eorum q̄ membris accommodantur extrinsecus, vt cū dicimus aliquē vestitū vel calceatū, & huiusmodi. In quibus omnib. generibus manifestū est in ea re dici habitum, q̄ accidit vel accedit alicui, ita vt eā possit etiā non habere. Hoc autē nomen ductū est ab illo verbo quod est habere. Habitus ergo in ea re dicitur, q̄ nobis vt habeatur vel accidit vel accedit: veruntamē hoc interest, quia quedam eorū q̄ accidunt vel accedunt, vt habitum faciant nō mutatur, sed ipsa mutāt in se integra & inconcussa manētia, sicut sapientia accedēs homini, nō ipsa mutatur, sed hominem mutat, quē de stulto sapientē facit. Quædā vero si accedūt vel accidūt, vt mutant & mutētur vt cib⁹ q̄ amittens speciē suā in corpus vertitur, & nos cibo relecti, ab exilitate atq; lāguore in robur atq; valentiā mutamur. Ter-

*Epist ad Hō-
neratū 110:
in fine ca. 4:
in tom. 2.*

Philip 2:

*In princ. quæ-
73. in to. 4:*

*Ibid. t. auld
inferius:*

*Ibid. paulo
inferius.*

tium gen^o est, cum ea q̄ accidunt, vel accedunt, ne mutāt ea quib^o accidunt, nec ab eis ipsa mutantur, sicut annul^o positus in digito, q̄ genus rarissimè reperitur. Quartū genus est cū ea quę accidunt vel accedunt, mutātur nō à sua natura, sed aliam speciē & formam accipiunt, vt est vestis, q̄ deiecta atq̄ deposita non habet eā formam q̄ sumit induta. Induta n. mēbris accepit formam, q̄ non habebat exuta, q̄ genus congruit huic comparationi. Deus n. filius semetipsum exinaniuit, nō formam suam mutans, sed formam serui accipiens, neque cōuersus aut transmutatus in hominē amissa in- cōmutabili stabilitate, sed in similitudine hominum factus est ipse susceptor, verum hominē suscipiendo habitu inuentus est, vt homo, i. habendo hominē inuentus est vt homo, non sibi sed eis q̄ b^o in homine apparuit. Quod autē dicit vt homo, veritatē exprimit. Nomine ergo habitus satis significauit Apostolus, qualiter dixerit in similitudinē hominum factus, q̄a non transfiguratione in hominē, sed habitu factus est, cum indu^o est hominē, quem sibi vniens quodāmodo atq̄ conformans immortalitati eternitatiq̄ sociaret Non ergo oportet intelligi mutatum esse verbum susceptione hominis, sicut uec mēbra veste induta mutantur, quamuis illa susceptio ineffabiliter susceptū suscipiēti copularer. His verbis apertè innuere videtur Aug. Deū dici factum hominē secundū habitum. Qui etiā ipsius incarnationis modū volens exprimere quærētibus in 4. lib. de Trin. ait. Si quæritur incarnatio quomodo facta sit, ipsum verbum Dei dico carnē factum, i. hominē factum, nō tamē in hoc q̄ factum est, conuersum atq̄ mutatum, sed carne, vt carnalibus congruenter apparet, indutum. Ita sanē factum, vt ibi non sit tantū verbū Dei & hominis caro, sed etiā rationalis hominis anima. Atq̄ hoc totū & Deus dicatur p̄pter

*Ibid. paulo
inferius.*

*Ibid. paulo
inferius*

*Cap. 12. ad
medium.*

Cap. 2.

Deum
intelli
do, &
li. de fi
& ve
In eo v
natur
nam si
liud fu
nisi for
vtraq̄
plena e
na nat
p̄ seips
quem
eodem
suscepi
homin
uerfat
tulisse,
10. lib.
ex Mar
cet, qu
serui a
fection
in for
ma ser
homin
tus ill
ro illa
cati. A
tentia
POST
nius

Deum, & homo propter hominē. Quod si difficile intelligitur, mēs fide purgetur à peccatis abstinēdo, & bona operando: difficilia n. sunt hæc. Idē in li. de fide ad Petrum, Dei filius cum sit Deus ætern⁹ & verus, pro nobis factus est homo verus & plen⁹.

In eo verus, quia veram habet Deus ille humanam naturam: In eo verò plenus, quia & carnē huma-

nam suscepit & animam rationalē. Item, nō ad aliud fuit illa Dei summi susceptio vel exinanitio, nisi formę seruilis inest naturę humanę susceptio: vtraq; ergo est in Christo forma, q̄a vtraq; vera & plena est in Christo substantiā diuinā scil. & huma-

na natura: Idē in li. contra Maximinum, cum esset p̄ se ipsum inuisibilis, visibilis in homine apparuit, quem de scēmina suscipere dignatus est. Idem in eodem. Nos Christum dominum verū hominem suscepisse credimus, & in ipso visibiliter inuisibilē

hominibus apparuisse: in ipso inter homines conuersatum fuisse, in ipso ab hominibus humanā p̄tulisse, in ipso homines docuisse. Hilarius quoq; in 10. lib. de Trinit. ait. Quomodo Dei filius natus est ex Maria, nisi quod verbum caro factum est, scilicet, quod filius Dei cum in forma Dei esset, formā serui accepit: Vnum tamen eundemq; non Dei defectio-

ne, sed hominis assumptione profiteamur: & in forma Dei propter naturam diuinam, & in forma serui ex conceptione spiritus sancti secundum hominis habitum repertum fuisse. Non fuit habitus ille tantum hominis, sed vt hominis, neq; caro illa caro peccati, sed in similitudine carnis peccati. Audistis tres secundum diuersos positas sententias, & pro singulis inducta testimonia.

POSITIS SENTENTIIS PROLATISQVE TESTIMONIIS intelligentias propositarum locutionum exequitur secundum singulas sententias, & prius secundum primam.

* *

M m 3 DIS-

Ibid. in fin.

cap. 2.

Aug. lib. de

fide contra

Manichæos

in princ.

c. 22. tom. 6.

In eod. lib.

contra Ma-

nichæos in

princ. ca. 6.

Hilar. ante

med. lib. 10.

Ibid paulo

inferius.

*Orig. a til-
lud. Factus
ex se sine
David se-
cūdam car-
nem ad
Rom. 1.*

SECUNDVM primam vero dicitur Deus factus homo, & homo factus Deus: quia Deus cepit esse quædam substantia rationalis, quæ ante non fuerat & illa substantia cepit esse Deus, & hoc gratia, non natura vel meritis habuit. Vnde recte dicitur Christus, in quantum homo prædestinatus esse filius Dei: Huic autem sententiæ opponitur. Si illa substantia cepit esse Deus, & Deus illa: quædam ergo substantia est Deus, & quæ non semper fuit Deus & quædam substantia est Deus, quæ non est diuina substantia: & Deus est aliquid, quod non semper fuit. Quod & illi concedunt. Origenis testimonio innitentes, qui ait, Factus est sine dubio id quod prius non erat. sed addidit, secundum carnem. Secundum Deum vero erat prius, & non erat quando non erat. Aliis quoque pluribus modis illi sententiæ potest opponi: quibus supersedemus, exercitationis studium lectori relinquentes, & ad alia properantes.

Hic explanat secundam sententiam, etiam earundem locutionum sensus.

IN secunda vero sententia huius dilectionis talis videtur ratio, ut cum dicitur Deus factus est homo intelligatur cepisse esse subsistens ex duabus naturis vel tribus substantiis: & è conuerso, homo factus est Deus: quia subsistens in duabus naturis cepit esse Deus: vel potius homo factus est Deus, & econuerso dicitur, quia Deus assumpsit hominem, & homo assumptus est à Deo. Vnde Aug. dicit in lib. de Trin. Talis fuit illa susceptio, quæ hominem faceret Deum & Deum hominem. Variatur autem intelligentia, cum dicitur, Deus est homo, & homo Deus. Dicitur enim Deus esse persona subsistens in duabus, & ex duabus naturis: & persona subsistens in duabus, & ex duabus naturis dicitur esse Deus, id est, verbum vel natura diuina. Potest enim predicari persona simplex vel natura de persona composita, Non est autem
vt ait

*Lib. 1. in
prim. c. 13.*

vt ait Ioan. Damasc idem dicere naturam vel personam.

Ex quo sensu dicunt Ch. istum predestinatum. O

ISTI dicunt Christum predestinatum in quantum est homo, id est, in quantum est subsistens ex duabus substantiis, scilicet, anima & carne. Nam quantum ad naturam diuinitatis, non est ipse predestinatus. Non ergo in quantum in ea vel ea subsistit, predestinatus est: sed in quantum subsistit in aliis duabus substantiis, id est, in anima & carne, hoc est in quantum est homo.

Quomodo exponuntur auctoritates primæ, quæ isti videntur obuiare sententiæ. D

Determinant etiam auctoritates quæ primæ conueniunt sententiæ, & huic videntur contradicere cum legitur, homo ille assumptus est à verbo in singularitate personæ, vel factus vna persona cum verbo, de natura humana intelligatur, quæ verbo unita est in singularitate personæ, id est, ita quod eadem persona quæ prius erat & simplex erat, sine incremento numeri personarum etiam immutata permansit, licet composita. Compositionis vero huius aliam dicunt esse rationem quam sit in aliis hominibus, quia huius ex tribus aliorum ex duabus substantiis est compositio. Negant quoque naturam humanam esse personam vel Dei filium: & sicut vnum eundemque dicunt esse hominem & Deum, & filium hominis & filium Dei: ita vnum & idem, non aliud & aliud, sicut nec alium & alium.

Quædam ponit quæ præmissis videntur aduersari. E

SED his videntur aduersari quæ subditis continentur capitulis. Ait enim Aug. super Ioan. Aliud est verbum Dei, aliud homo: sed verbum caro factum est, id est, homo: non itaque alia verbi, alia est hominis persona, quoniam vtrunque Christus, & vna persona. Item ad Felicianum. Aliud Dei filius, aliud hominis filius: sed non alius. Item Dei filius, aliud de

Ad illud Ioan. 14. Nemo venit ad patrem. Tract. 69. in tomo 9. Lib. contra Felicianum. f. 6. 11.

*Ibid. ca. 12.
ad finē, t. 1.*

patre, aliud de matre. Item in libro primo de Trinitate. Cum filius sit & Deus & homo, alia substantia Deus, & alia homo.

Qualiter his respondeant.

Lib. de orthodoxa fide 3. ap. 9. in principi.

Ibid paulo inferius.

Ibid paulo inferius.

Hæc autē in hunc modum determinant : quia cum dicitur aliud verbū Dei, aliud homo, siue alia substantia De^o, alia homo: alterius naturæ significatur Christus esse inquantū est homo : & alterius inquantū est De^o : & aliud natura qua est homo, aliud natura qua est Deus. Vt n. ait Ioan. Damasc. inconuersè & inalterabiliter vnitæ sunt adinuicē naturæ: neq; diuina distante à propria simplicitate, neq; humana aut conuersa in deitatis naturā, aut in non existētiam diuisa: neq; ex duabus vna facta cōposita natura. Cōposita n. natura neutri earum ex quibus cōponitur naturis homousia, i. consubstantialis esse pōt, ex alteris perficiens alteram: vt corpus ex quatuor elementis compositum, nec ignis nominatur, nec aër, nec terra, nec aqua, nec horum alicui homousion dicitur. Si ergo secundū hæreticos Christus vnus cōpositæ naturæ post vniōnē extitit, ex simplici natura conuersus est in cōpositam: & neq; patri simplicis naturæ existenti, neq; matri est homousios: & neq; Deus neq; homo denominabitur, sed Christus solū: & erit hoc nomen, scil. Christ^o, nō personę ipsius natura, sed vnus secundum ipsos compositæ naturæ: nos autem Christum non vnus naturę compositæ dogmatizamus, & hoc nomē, scil. Christus, personę dicimus non monotropos, i. est, vno modo dictū: sed duarum naturarum esse significatiuā scil. deitatis & humanitatis. Ex Deitate autē & humanitate, Deū perfectum, & hominem perfectum eundem & esse & dici, ex duabus & in duabus naturis confitemur. Si ergo dicitur aliud esse filius Dei, aliud filius hominis: quia alterius est substantiæ vel naturæ inquantū est filius Dei, & alterius inquantū

tum est filius hominis: non quod ipse filius Dei & hominis sit duo illa diuersa, id est duae diuersae naturae.

Auctoritate confirmat determinationem. G

Aperte n. Hilarius in 9. libr. de Trin. ait, Cum non aliud sit filius hominis: neque aliud filius Dei: *Ad medium* *9. lib.* verbum n. caro factum est: & cum ille qui filius Dei est ipse & hominis sit filius, requiro quis in hoc filio hominis glorificatus sit? Evidenter dicit non aliud esse filium Dei, & aliud filium hominis. Ex qua praemissa roboratur & approbatur determinatio.

Alia etiam verba auctoritatum annotat ut determinet. H

Quod etiam dictum est, utrumque Christus est, & una persona, mouere potest lectorē: sicut & illud *Cap 7 in fin.*

quod Augustin. dicit in li. de Trin. Quia forma Dei formam serui accepit, utrumque Deus, utrumque homo. Sed utrumque Deus propter accipientē Deū, & utrumque homo propter acceptum hominem. Et illud quod idem ait in libr. de bono perseverantiae.

Qui fidelis est, in eo veram naturam humanam credit suscipiente Deo verbo ita sublimatam, ut qui suscepit & quod suscepit una esset in Trinit. persona, assumptione illa ineffabiliter faciente personae unius in Deo & in homine veritatem: Si autem qui suscepit & quod suscepit una esset persona, ergo natura humana cum verbo est una persona. Sed haec

Cap. 24 ad medium in tom. 5.

omnia ex tali sensu dicta fore tradunt, ut utrumque dicatur esse Christus & una persona: quia in utroque vnus Christus & una persona subsistit. Ita etiam susceptum cum suscipiente dicitur una persona, quia susceptum suscipienti est sociatum in unitate personae, non ita ut caro & anima sint vnus Deus: quia ut ait Hieron. Verbum est Deus, non caro assumpta. Et Ambros. in libr. 3. de spiritu S. ait. Aliud est quod assumptum est, & aliud quod assumptum est.

Hic. serm. de Assumptione ante medium tom 4. Ambr. in fin ca. 9. lib. de incarnationis dominica sacramento tom. 2.

Hic quandam ponit auctoritatem, quae multum videtur huic sententiae opposita.

M m 5 EST

Aug. li. 3.
ad pr. no. ca.
10. contra
Maximin.
hereticum.

Est autē & aliud q̄ huic sententiæ plurimum videtur obuiare. Ait n. Aug. in li. 1. cōtra Maximinū, Christus vna persona est geminæ substantiæ, quia & Deus & homo est: nec tamē Deus vel homo, pars huius substantiæ dici potest, alioquin filius Dei De⁹ anteq̄ susciperet formam serui non erat totus, & creuit cum homo diuinitati ei⁹ accessit. Ecce Deū dicit non esse partem illius personę. vnde videtur illā persona non constare Deo & homine. Ad quod etiā illi dicunt, illam personā non ita constare ex Deo & homine, quasi totum ex partib⁹. Ita n. partes alicuius totius conueniunt, vt ex illis quod nō erat constituatur. Non autem sic humana & diuina natura in Christo vniuntur. Inexplicabilis n. est istius vnionis, quę non est partium ratio. Quidam tamen nomine Dei ibi personam significari putāt, quia de tribus agebat personis, quarum nullam Trinitatis partem esse dicebat, sicut pars isti⁹ personę non est Deus. Quod si de persona intelligatur, manifestum est, quia persona non est pars personę. Posita est diligenter sententia secunda, & eius explanatio: cui in nullo vel in modico obuiant auctoritates in tertia sententia inductę, quę iam consideranda est.

*Tertia sententia, quę sit præmissarum propositionum
intelligentia.* K

IN hac ergo sententia sic dicitur, Deus factus est homo, quia hominē accepit, sic dicitur esse homo, quia hominē habet, vel quia est habēs hominem: & homo factus Deus, quia assumptus est à Deo: & homo esse Deus, quia habens hominē est Deus. Cum ergo dicitur Deus est homo, vel habitus prædicatur vel persona, sed humanata. Et quia personā humanatā prædicetur, Cassiodorus ostendere videtur dicēs. Fact⁹ est, vt ita dixerim, humanatus Deus, qui etiā in assumptione carnis Deus esse nō destitit. Quod tñ variè accipi potest, vt dicatur De⁹ factus humanatus:

tus: vel Christus factus Deus humanatus, vtrunq;
enim sanè dici potest. Cum ergo dicitur factus est
Deus homo, multiplex secundum istos fit intelli-
gentia: vt naturam humanam accepisse, vel huma-
natum verbū esse incepisse intelligatur. Nec tamē
si incepit esse humanatū verbum ideo sequitur q̄
inceperit esse verbum: nec si Deus fact⁹ est huma-
natū verbum: sequitur quod factus sit verbum si-
cut de aliquo dicitur. Hodie iste cœpit esse bonus
homo, vel factus est bonus homo, nec tamen ho-
die cœpit esse homo, vel factus est homo.

Quo sensu secundum istos dicatur prædestinatus

Christus.

L

Secundum istos dicitur Christus, secundum
q̄ homo, prædestinatus esse filius Dei, quia est præ-
destinatum à Deo ab æterno, & in tempore colla-
tum est ei per gratiam, vt ipse ens homo sit filius
Dei: hoc n. non semper habuit, sed in tempore per
gratiam accepit. Quod videtur Aug. notasse in lib.
ad Prosperum & Hilarium dicens, Prædestinatus
est Iesus, vt qui futurus erat secundum carnē simi-
lis David esset in virtute filius Dei. Hic etiam cum
dicitur Christ⁹ minor patri secundum q̄ homo se-
cundum habitum hoc intelligunt dictum, id est,
in quantum habet sibi hominem vnitum. Vnde
Augustinus in 1. lib. de Trinitate, Deus filius Deo
patri natura est equalis, habitu minor. In forma n.
serui minor est patre. In forma Dei, æqualis est pa-
tri: & quia secundum habitum accipienda est in-
carnationis ratio, ideo Deum humanatum, non
hominem deificatum dici tradunt. Vnde Ioan. Da-
mascenus. Non hominem deificatum dicimus, sed
Deum hominem factum.

Quod non debet homo dici dominicus.

M

Et licet dicatur homo Deus, nō tamen congruē
dicitur homo dominicus. Vnde August. in lib. re-
tract. Nō video vtrum rectè dicatur homo domi-
nicus,

*In li de præ-
dest. sanct.
cap. 15 post
medium &
c. 7. in 10. 7.*

*Aug. in fine
cap. 6.*

*Lib. de or-
thodox. fide
3. c. 2. ad fin.*

nicus qui est mediator Dei & hominum Christus Iesus, cum sit utriusque dominus & hoc quidem ut dicerem, apud quosdam legi Catholicos tractatores. Sed ubicumque hoc dixi, dixisse me nolle. Postea quippe vidi non esse dicendum, quamuis nonnulla à me posset idem ratione defendi. Secundum istos etiam dicitur persona filii in duabus & ex duabus existere naturis, secundum adhaerentiam vel inherentiam; altera enim inheret ei, altera inest.

Quod praedicta non sufficiunt ad cognoscendam hanc questionem.

Satis diligenter iuxta diuersorum sententiam, suprapositam absque assertionem & prauiudicio tractauimus questionem: veruntamen nolo in tanta re tanquam ad cognoscendum difficili, putare lectorem istam sibi nostram debere sufficere disputationem: sed legat & alia forte melius considerata atque tractata: & ea quae hic moueri possunt, vigilantiore atque intelligentiore, si potest mente discutiat, hoc firmiter tenens, quod Deus hominem assumpsit, homo in Deum transiit non naturae verisimilitate, sed Dei dignatione: ut nec Deus mutaretur in humanam substantiam assumendo hominem, nec homo in diuinam glorificatus in Deum: quia mutatio vel verisimilitas naturae diminutionem & abolitionem substantiae facit.

AN DIVINA NATURA DEBEAT DICI
nata de virgine.

DISTINCT. VII.

*Qualiter
per unionem
diuersarum
naturarum
in Christo
fiat commun-
nicatio indi-
matum &
proprieta-
rum respicientium
naturam.*

POST praedicta inquiri debet, utrum de natura diuina concedendum sit, quod de virgine sit nata: sicut dicitur in virgine incarnata. Et videtur utriusque non debere dici nata de virgine, cum non sit nata de patre. Quae res non de patre genita, non videtur de matre nata: ne res aliqua filiationis nomen habeat in humanitate quae illud non teneat in diuinitate. Videtur tamen posse probari, quod sit
nata

nata de virgine: quia si hoc est nasci Deū de virgine, scil. hominē assumere in vtero virginis, cum natura diuina superi⁹ dicta sit hominē assumisse; videtur debere dici nata. De hoc Aug. in lib. de fide ad Petrum sic ait. Natura æterna atq; diuina non posset temporaliter concipi & nasci ex natura humana: nisi secundum susceptionē veritatis humanæ veram temporaliter conceptionē & natiuitatē ineffabilis in se diuinitas accepisset. Sic est Deus æternus veraciter secundum tempus & concept⁹ & nat⁹ ex virgine. Ista auctoritate videtur insinuari quod natura diuina sit nata & concepta de virgine. Sed si diligenter notentur verba, potius de persona agi intelligitur: quæ sine dubitatione & de patre & de matre nata esse dici debet.

Degemina Christi natiuitate. quabis natus est. B

Quæri autem solet, Vtrum debeat dici Christus bis genitus vt dicitur Dei & hominis filius? Ad quod dici potest Christum bis natum esse, duasque natiuitates habuisse. Vnde Aug. in lib. de fide ad Petrum, Pater Deus de sua natura genuit filium Deū sibi coequalē & coeternum. Idem quoq; vnigenitus De⁹ secundo natus est semel ex patre, semel ex matre. Natus est n. de patre Dei verbum, natus est de matre verbum caro factum. Vnus ergo atq; idē Dei filius nat⁹ est ante secula, & natus in seculo, & vtraque natiuitas vnus est filii Dei, diuina scilicet, & humana. De hoc etiam Ioan. Damasc. ait. Duas ergo Christi natiuitates veneramus: vnā ex patre ante secula, quæ est super causam & rationē & tēpus & naturā: & vnā, q̄ in vltimis temporibus ppter nos & secundum nos & super nos. Propter nos quia propter nostram salutem: secundum nos, quia natus est homo ex muliere, & tēpore cōceptionis, scilicet, nouem mensium: super nos, quia non ex semine, sed ex spiritu sancto & sancta virgine supra lege conceptionis. Ex his manifestè apparet Christi

*Lib. 2 in
medio
Cap. 7.*

sti

Christi duas esse natiuitates, eundemq; bis natum fore.

DE ADORATIONE HVMANITATIS CHRISTI: an eadem sit Adoratio humanitati & deitati exhibenda.

DISTINCT. IX.

Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latria quæ est proprietas diuina natura.

PRÆTEREA inuestigare oportet: vtrum caro Christi & anima vna eademq; cū verbo debeat adoratione adorari, illa scilicet q̄ latria dicitur. Si enim animæ vel carni exhibetur latria quæ intelligitur seruitus siue cultus soli creatori debitus: cum anima Christi vel caro creatura tantū sit, creature exhibetur q̄ soli creatori debetur: quod faciēti in idololatriam deputatur. Ideo quibusdam videtur nō illa adoratione quæ latria est carnē Christi vel animam esse adorandā: sed illa quæ est dulia, cuius duas species vel modos esse dicunt. Est n. cuiusdam modi dulia quæ creature cuilibet exhiberi potest: & est quædam soli humanitati Christi exhibenda non alii creature: quia Christi humanitas super omnē creaturam est verenda & diligenda. Non tamen adeo vt cultus diuinitati debitus ei exhibeatur, qui cultus in dilectione & sacrificii exhibitione atque reuerentia consistit: qui latinè dicitur pietas, græcè autem *θεοσεβεια*, id est. Dei cultus vel *εὐσεβεια*, id est, bonus cultus.

Aliorum sententia qui vnam adorationem vtrique exhibendam tradunt.

Aliis autem placet Christi humanitatem vna adoratione cum verbo esse adorandam, non propter se sed propter illū cuius scabellum est, cui est vnita. Neque ipsa humanitas sola vel nuda, sed cū verbo cui est vnita: nec propter se sed propter illum cui est vnita, est adoranda. Nec q̄ hoc facit idololatriæ re⁹ iudicari pōt: quia nec soli creature, nec propter ipsam: sed creatori cū humanitate & in humanitate sua seruit. De hoc Ioan. Dā. ita ait. Due sunt naturæ

naturæ Christi ratione & modo differentes vnitæ *Lib de ortho*
 vero secundū hypostasim, Vna ergo Christ⁹ est De⁹ *doxa fide 3.*
 pfectus, & homo perfectus: quē adoram⁹ cum pa- *c. 2. in medi.*
 tre & sp. vna adoratione cū incontaminata carne
 eius. Non in adorabilē carnē dicentes. Adoratur n.
 in vna verbi hypostasi, q̄ hypostasis generata est.
 Non Creaturæ generationem præbentes. Nō ergo
 vt nudam carnē adoramus, sed vt vnitā deitati in
 vnā hypostasim, Dei verbi duab. reductis naturis.
 Tameo carbonē tāgere, ppter ligno copulatā ignē.
 Adoro Christi Dei mei simul vtranq; naturā: ppter
 carni vnitam deitatē. Non n. quartā appono per-
 sonam in Trin. sed vnā personam confiteor ver-
 bi & carnis ei⁹. His verbis insinuari videtur Chri-
 sti humanitatē vna adoratione cum verbo esse a-
 dorandā. De hoc etiam Aug ait ex serm. Dom. vbi
 dicit. Non turbetur cor vestrū, ita dicit, Dicunt he-
 retici filium non natura esse Deū, sed creatū. Qui-
 b⁹ respondendū est, q̄a si filius nō est Deus natura,
 sed creatura: nec colendus est omnino, nec vt De⁹
 adorandus: dicite Apost. Coluerūt & seruerunt po-
 tius creaturæ q̄ creatori. Sed illi ad hoc replicabūt
 & dicent, Quid est quod carnē eius, q̄ creaturā esse
 non negas, si simul cum diuinitate adoras, & ei non
 minus q̄ diuinitati deseruis? Ego dominicam car-
 nē, imo perfectam in Christo humanitatē ideo a-
 doro, q̄ à diuinitate suscepta, & deitati vnita est:
 vt non aliū & aliū, sed vnum eundemq; Deum &
 hominē filium Dei esse confiteor. Deniq; si homi-
 nē separaueris à Deo, illi nunq̄ credo nec seruiō: ve-
 lut si quis purpuram vel diadema regale iacens in-
 ueniat, nunquid ea conabitur adorare? Cum vero
 ea rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit,
 si ea cum rege adorare quis contempserit. Ita & in
 Christo Domino humanitatem non solam vel nu-
 dam, sed diuinitati vnitam, scilicet, vnum filium
 Deum verū & hominē verum si quis adorare cō-
 temple-

*Serm. 58. de
 verbis h. s.
 domini, Nō
 turbetur cor
 vestrum.*

102. v. c. 10.

Rom. 1. 6.

In tom. 2.
adversum
hunc s. psal.
98. Adora-
re August.

tempserit æternaliter morietur. Idē super Psal. 98. ubi dicitur. Adorate scabellū pedum eius, quoniā sanctū est. Sciēdum quia in Christo terra est i- caro quę sine imp etate adoratur. Suscepit n. de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Marię carnē accepit, hæc sine impietate à verbo Dei a sūpta adoratur à nobis: quia nemo carnē eius māducat nisi prius adoret: sed qui adorat non terrā in- tuetur, sed illum potius cuius scabellum est pro- pter quem adorat. His auctoritatibus præmissæ inuestigationis absolutio explicatur.

AN CHRISTVS SECVNDVM QVOD HOMO,
sit persona vel aliquid.

DISTINCT. X.

De commu-
nicatione
idiomatum
& proprie-
tatum re-
spicientium
personam
prout so-
nant inno-
bilisatem,
scilicet de
personali
conditione
& finali ad-
optione.

S Olet etiam à quibusdam inquiri, Vtrum Christ⁹ secundum quod homo, sit persona vel etiam sit aliquid. Ex vtraque parte huius quęstionis argu- menta concurrunt. Quod enim persona sit, his e- differunt rationibus. Si secundum quod homo ali- quid est, vel psona, vel substātia, vel aliud est. Sed aliud nō, ergo persona vel substātia: si substātia est, vel rationalis, vel irrationalis: sed nō est irrationa- lis substātia, ergo rationalis. Si vero secundum quod homo est rationalis substātia, ergo persona, quia hæc est definitio personę, substātia rationalis in- diuiduę naturę. Si ergo secundum quod homo est a- liquid: & secundum quod homo persona est. Sed è conuerso, si secundū quod homo persona est, vel ter- tia in trinitate, vel alia: sed alia non, ergo tertia in trinitate persona. At si secundum quod homo psona est tertia in trinitate, ergo Deus. Propter hæc incō- ueniētia & alia, quidā dicunt Christum secundum hominē non esse personam, nec aliquid: nisi forte secundum sit expressiuum vnitatis personę, Secū- dū n. habet multiplicem rationem. Aliquando n. exprimit conditionē, vel proprietatem diuinę na- turę

ituræ vel humanæ: aliquando vnitatē personæ, aliquando notat habitum, aliquando causam. Cuius distinctionis rationē diligēter lector animaduertat, atque in finū memoriæ recondat, ne eius confundatur sensus cum de Christo sermo occurrerit. *Etsi Christus secundum quod homo, dicatur substantia rationalis, non inde tamen sequitur quod persona sit secundum quod homo.* B

Illud tamen non sequitur quod in argumentatione superiori inductum est, quod si Christus secundum quod homo, est substantia rationalis, ergo personā. Nam & modo anima Christi est substantia rationalis, non tamen persona: quia non est personā, imo alii rei coniuncta. Illa tamen personæ descriptio non est data pro illis tribus personis.

Alia probatio quod Christus sit personā secundum quod homo. C

Sed adhuc aliter nituntur probare Christū secundum hominem esse personā: quia Christus secundum quod homo prædestinatus est vt sit Dei filius: sed illud est, q̄ vt sit, prædestinatus est: ergo si prædestinatus est secundum quod homo vt sit filius Dei, & secundum q̄ homo est filius Dei. Ad q̄ dici potest Christum esse id, quod vt sit, prædestinatus est. Est n. prædestinatus vt sit filius Dei, & ipse verè est filius Dei: sed secundum hominē prædestinatus est vt sit filius Dei, q̄a per gratiā habet hoc secundum hominē: nec tamē secundum hominē est filius Dei, nisi forte secundum vnitatis personæ sit expressiuum: vt sit sensus. Ipse qui est homo, est Dei filius, vt autem ipse ens homo sit Dei filius, per gratiā habet: sed si causa notetur falsum est. Non enim quo homo est, eo Dei filius est.

An Christus sit adoptiuus filius secundum quod homo vel alio modo D

Si vero quæritur an Christus sit adoptiuus fili⁹ secundū quod homo siue alio modo? respondem⁹

N n Christum

*Quare non
sit adoptiuus
filius.*

Epho. 2. 6

Christum non esse adoptiuum filium aliquo modo, sed tantum naturalē: quia natura filius Dei est, non adoptionis gratia. Nō autem sic dicitur filius natura, vt dicitur Deus natura. Non enim eo filius est, quo Deus, quia pprietate natiuitatis filius. natura diuinitatis Deus est: & tamen dicitur natura vel naturæ filius: quia naturaliter est filius, eandē, sc. habens naturam, quam ille qui genuit. Adoptiuus autē filius non est, quia prius non fuit, & postmodum adoptatus est in filium, sicut nos dicimur adoptiuū filii: quia cum nati fuerimus iræ filii, per gratiā facti sumus filii Dei. Christus vero nunquā fuit non filius Dei: & ideo non est adoptiuus filius.

Oppositio quod sit adoptiuus filius.

SED ad hoc opponitur sic. Christus filius hominis est, i. virginis: aut gratia aut natura vel utroq; modo. Si verò naturā: aut diuina aut humana: sed diuina, non ergo aut humana natura, aut non natura est filius hominis. Si non natura, ergo gratia tantum: & si etiam natura humana, non ideo minus per gratiam. Si ergo gratia filius hominis est, adoptiuus filius esse videtur: vt idē sit naturalis filius patris, & adoptiuus filius virginis. Ad quod dici potest, Christum filium virginis esse & natura vel naturaliter, & gratia, nec tamen adoptiuus filius virginis est: quia non per adoptionem, sed per vnionem filius virginis esse dicitur. Filius enim virginis dicitur, eo quod in virgine hominē accepit in vnitatem personæ: & hoc fuit gratiæ & nō naturæ. vnde Aug. super Ioan. ait. quod vnigenitus est æqualis patri, non est gratiæ, sed naturæ. Quod autē in vnitate personæ vnigeniti assumptus est homo, gratiæ est non naturæ, Christus ergo nec Dei nec hominis est adoptiuus filius: sed Dei naturaliter, & hominis naturaliter, & gratiā est filius. Quod verò naturaliter sit hominis fili⁹, Aug. ostēdit in li. de fide ad Petrum. Ille scilicet Deus factus est na-

Solutio.

Aug. tract.

74. ad illud

Ioan. 14.

Si diligereis

mo. 10. 9.

Aug. ca. 2.

antemed.

est naturaliter hominis filius, q̄ est naturaliter fili⁹
 vnigenitus Dei patris. Quod autē nō sit adoptiu⁹
 filius, & tamē gratia sit filius, ex subditis probatur
 testimoniis. Hier. super epist. ad Ephe. ait, De Chri-
 sto Iesu scriptū est, q̄a semper cū patre fuit, & nun-
 quameum vt esset voluntas paterna præcessit: &
 ille quidē natura filius est, nos vero adoptione. Ille
 nunquā nō fuit filius: nos antequā essemus, præde-
 stinati sumus, & tunc spiritum adoptionis accepi-
 mus, quando credimus in filium Dei. Hilar. quoq̄
 in li. 3. de trin. ait, Dominus dicens, clarifica filium
 tuum: non solo nomine contestatus est se esse filiū
 Dei, sed etiam proprietate. Nos sumus filii Dei: sed
 non talis hic filius. Hic enim verus & proprius est
 fili⁹ origine, non adoptione: veritate, non nuncu-
 patione: natiuitate, non creatione Aug. etiam sup
 Ioan. ait, Nos sumus filij gratia, non natura: vnige-
 nit⁹ autē natura, nō gratia: an hoc etiam in ipso fi-
 lio ad hominē referēdum est. Ita sane Ambr. quoq̄
 in 1. lib. de fide ait, Christus filius est non per ado-
 ptionē, sed per naturam: per adoptionem nos filii
 dicimur, ille per veritatē naturæ est. Ex his euidē-
 ter ostenditur, quod Christus non sit filius gratia
 adoptionis. Illa enim gratia intelligitur, cum Aug.
 eum non esse gratia filium asserit: gratia enim sed
 non adoptionis, imo vnionis filius Dei est filius
 hominis, & è conuerso.

*Hiero. ad illud c. 1. ad
 Ephes. In
 charitate
 prædestinās.*

In Tom. 9.

*Non longè
 à principio
 3. lib.*

*Tractatus 2.
 in fine ad
 illud Ioā. 15.
 Sicut & ego
 patris mei.*

*Amb. ca. 9.
 ante med.
 Tom. 1.*

Vtrum persona vel natura prædestinata sit. F

Deinde si quæritur, vtrum prædestinatio illa q̄
 commemorat Apostolus, sit de persona an de natu-
 ra. Sane dici potest & personam filii, quæ semper
 fuit esse prædestinatam secundum hominē assum-
 ptum. vt ipsa scil. ens homo esset Dei filius:
 & humanam naturam esse prædesti-
 natam vt verbo patris persona-
 liter vniretur.

*Ad Rom. 1. a.
 Rom. 1. a.*

N n a VTRVM

DISTINCT. XI.

*De commu-
nicatione
idiomatum
& propr. e-
tatum.*

*Aug. ca. 13.
ad princip.*

*Ibidem in
prin. ca. 6.*

*Circa finem
cap. 6.*

*Aug. quest.
67 ad prin-
cipium. s. 4.*

*Ambr. to. 2.
in princip.
6. 6.*

SOLET etiã quæri, vtrum debeat simpliciter di-
Sci atque cõcedi Christũ esse factum, vel creatum
vel creaturam: Ad q̄ dici potest, hoc simpliciter, &
ab q̄ determinatione minus congruenter dici. Er-
si quãdoq̄ breuitatis causa simpliciter denuncie-
tur: nunquam tñ simpliciter debet intelligi. Quia
vt Aug. in 1. lib. de Trin. ait, Cum de Christo loqui-
mur, quid secundũ quid, & propter quid dicatur,
prudens & diligẽs ac pius lector intelligere debet.
Qui Christum vel Dei filium non esse factum, vel
creaturã, in 1. lib. de trin. ostendit ita inquit. In
principio erat verbũ: & verbum caro factum est:
& oĩa per ipsum facta sunt. Neq; dicit oĩa nisi quæ
facta sunt, i. omnem creaturam. Vnde liquidẽ ap-
paret ipsum factum non esse, per quẽ omnia facta
sunt: & si factus non est, creatura non est. Si autem
creatura non est, eiusdem cum patre substãciẽ est.
Omnis n. substantia q̄ Deus nõ est, creatura est: &
q̄ creatura nõ est, Deus est. Sed si fili⁹ nõ est eiusdẽ
substãtiæ cuius pater, ergo facta substantia est: &
si facta substantia est, non omnia per ipsum facta
sunt. At oĩa per ipsum facta sunt, facta ergo substã-
tia non est, sed vna cũ patre infecta substantia est.
Idem in eodem. Si vel filium fecit pater quem non
fecit ipse filius, nõ omnia per filium facta sunt: At
omnia per filium facta sunt: ipse ergo factus nõ est
vt cum patre faceret omnia q̄ facta sunt. Idem in
lib. 83. quest. Dicitur creatura quicquid fecit Deus
pater per filium: qui non põt appellari creatura, q̄-
niam per ipsum facta sunt omnia. Ambr. in 1. li. de
fide. Probemus, inquit, creaturam nõ esse Dei filiũ.
Audiuimus enim in euangelio dominũ mandasse
discipulis, p̄dicare euangeliũ vniuersæ creaturæ.

Qui

Qui vniuersam creaturam dicit, nullā excipit, & vbi sunt qui creaturam Christum appellāt? Nam si creatura esset, sibi mandaret euangelium prædicari: & subiectus esset vanitati: quia testante Apostolo. Omnis creatura vanitati subiecta est. Non ergo Christus creatura est, sed creator: qui docendæ creaturæ discipulis mandat officium.

De perfidia, & pœna Arrij.

B

ARRII hæc fuisse perfidia legitur, vt Christum creaturā faceret. Ideo effusa sunt Arrii viscera, atq; crepuit medius, prostratus in faciē ea quibꝰ Christum negauerat fœda ora pollutus. His aliisq; pluribus testimoniis instrumur nō debere fateri simpliciter Christum esse factum vel creaturā: sed addita determinatiōe rectē dici pōt, vt si dicatur factꝰ secundū carnē, vel secundū hominē: vt factura humanitati, non Deo attribuat. Vt n. ait Ambr. in 1. li. de fide, Non Deus factus est, sed Deus Dei filius natꝰ est: postea verē secundū carnē homo factꝰ ex Maria est. Misit n. Deus filium suum factum ex muliere, factū sub lege: filium inquit suum, scil. non vnū de multis. Cum dicit suū, generationis æternæ proprietatē signauit. Postea factū ex muliere asseruit, vt factura non diuinitati sed assumptioni corporis adscriberetur. Factū ergo ex muliere dicit, propter carnis susceptionē: sub lege, ppter obseruantiam legis. Generatio generationi non præiudicat, nec caro diuinitati. Deus enim æternus incarnationis sacramentum suscepit, non diuiduus, sed vnus, & in vtroq; vnus, scilicet, diuinitate & corpore. Nō n. alter ex patre, alter ex virgine: sed idē aliter ex patre, aliter ex virgine: sed q factus est secundum nostræ susceptionem naturæ, non secundum æternæ substantiam vitæ: quem legitimus primogenitum. Primogenitum quia nemo ante ipsum: Vnigenitū, quia nemo post ipsum. Ex his euidenter traditur, qua intelligētia accipiendū

Rom. 6. d

Amb. lib. de fide 1. c. 9. ad princip.

Eod. li. 1. e in fine Galat. 4. a.

Ambr. c. 5. ad prin. li. de incarnationis dominica sacramento Eo. ca. 5.

Ambr. 6. li. 1. de fide ad medium.

N n 3 sit,

Cap. 7. ad
medium ca-
pitulis.

fit cum dicitur Christus factus vel simpliciter, vel cum additamento: ut factura, scilicet, creatura non assumptum Deum, sed ad assumptum hominem referatur. In Deo enim creatura esse non potest, ut Ambr. ait 1. li. de fide. Nunquid dicto factus est Christus? Nunquid mandato creatus est Christus? Quomodo autem creatura esse in Deo potest? Etenim Deus naturae simplicis est non coniunctae atque compositae: cui nihil accidat, sed solum quod diuinum est in natura habeat sua. Et si ergo Christus secundum hominem dicitur creatura, non tamen simpliciter participans est creatura. Nec ex eo quod Christus secundum hominem dicitur esse creatura, potest quis progredi sic arguendo. Si secundum quod homo Christus est creatura, vel rationalis vel non, vel quae est Deus, vel non, nitens per hoc probare Christum esse aliquid non diuinum, quia quod ipse est secundum hominem, ipse est. Et ideo si secundum hominem est aliqua substantia non diuina, est utique aliquid non diuinum. Sed ex tropicis locutionibus non est recta argumentationis processio, illa autem locutio tropica est, qua Christus dicitur creatura, vel simpliciter, vel cum adiunctione.

AN HOMO ILLE SEMPER FVERIT VEL
caeperit esse.

Aug. tract.

106. ad illud
Ioan. 17.

Tui erans
mihieos
dedisti.

Idem tract.

106. ad illud
claritatem
quam habui,
priusquam
mundus
fieret.

DISTINCT. XII.

POST praedicta queritur. Vtrum homo ille ceperit esse vel semper fuerit: sicut simpliciter enunciamus Christum vel Dei filium semper fuisse, nec coepisse. De hoc Aug. ita inquit super Ioan. Habuit aliquando Dei filius, quod nondum habuit idem ipse homo Dei filius: quia nondum erat homo. Item idem in eodem. Priusquam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Idem super Psal. Christus noster, et si forte homo recens est, tamen est aeternus Deus. Alibi verò legitur, quod puer ille creauit stellas. Et Christus dicit

dicit se esse principium, & esse ante Abraham. His ergo aliisq; auctoritatibus in nullo resultantes, dicimus hominē in quantum homo est, cœpisse, in quantum verbum est, semper fuisse. Hic n. absque distinctione non est ferenda responsio. Nam & ipse Aug. huiusmodi utitur distinctione in pluribus locis, dicens per Christum omnia esse facta in quantum verbum est: Secundum illud verò quod homo est ipsum esse factum & glorificatum. Si ergo ad personam respicias, confitenter dic hominem illum semper fuisse: si vero ad naturam hominis, concede eum cœpisse.

Si Deus alium hominē assumere potuit vel al' unde quam de genere Adæ.

B

SOLET etiam quæri, vtrum alium hominē vel aliunde q̄ de genere illius Adam Deus assumere poterit? Ad quod sanè dici potest, ipsum & aliā animam & aliā carnē potuisse assumere: quia gratia tantum assumpta est anima illa, & caro à verbo Dei. Vt n. ait Aug. In rebus per tempus ortis illa summa gratia est, quod homo in vnitatem personæ cōiunctus est Deo. Potuit ergo Deus aliam animā & aliam carnē assumere: & carnē vtriq; aliunde q̄ de genere Adam. Vnde Aug. in li. 13. de trinit. Potuit itaq; Deus hominem aliunde suscipere, in quo esset mediator Dei & hominum, nō de genere illius Adam, qui peccato suo obligavit genus humanum, sicut ipsum quē primo creavit, non de genere cuius creavit. Poterat ergo vel sic, vel alio quo vellet modo creare vnum alium, de quo vinceretur, victor prioris. Sed meli⁹ iudicavit, & de ipso q̄ victū fuerat genere assumere hominē, per quē hominis vinceret inimicum. Et tamē ex virgine, cuius cōceptum spiritus nō caro, fides nō libido puenit, nec interfuit carnis cōcupiscentia, qua cæteri cōcipiuntur qui originale trahunt peccatum: sed credendo, nō concumbēdo facta est fœcundata vir-

Nn 4 gini-

Ican. 17.

Aug. aduer-

sum hunc. 8.

Psal 80.

Israel, si me-

audieris, nō

erit in te

Deus recens

10. 8. c. 8. g.

Responsio.

Li. de tri. 13.

c. 19. in med.

Cap. 18. In

principio.

gnitas. Ex his aperte ostenditur, & alium & aliunde hominem Deum assumere potuisse.

Si homo ille potuit peccare, vel non esse Deus. C

Ideo non immerito queritur, Vtrum homo ille potuerit peccare, vel non esse Deus? Si n. potuit peccare, & potuit damnari. Si potuit damnari, potuit non esse Deus, ergo si potuit peccare, potuit non esse Deus: quia esse Deum, & posse velle iniquitatē, simul esse nequeunt. Hic distinctione opus est, vtrum de persona, an de natura agatur. Si n. de persona agitur, manifestū est quia peccare nō potuit, nec Deus non esse potuit. Si vero de natura, discutiendum est. vtrum agat de ea vt verbo vnita, an de ea tanquā nō vnita verbo, & tamen enti: i. an de ea secundū quod fuit vnita verbo, an de ea secundū quod esse potuit, & non vnita verbo. Non est enim ambiguum, animam illam entem vnitam verbo peccare non posse: & est sine ambiguitate verum, eandem si esset & non vnita verbo posse peccare.

Quorundam oppositio quod potuerit etiam vnita peccare. D

Quidam tamen probare conantur etiam eam vnitam verbo posse peccare: quia liberum arbitriū habet & ita potest flecti in vtrāq; partē, quod friuolum est: cum & angeli liberū arbitrium habeāt, & in gratia à Deo sint confirmati vt peccare nequeant. Quanto magis ergo ille homo, cui Spir. est datus sine mensura? Inducunt quoq; auctoritatē ad probandū idē. Scriptū est n. in lib. Sap. Qui potuit trāsgredi, & nō est trāsgressus, facere malū, & non fecit. sed hoc accipiendum est secundū mēbra, vel partim de capite, partim de membris. De capite, Non est trāsgressus, & non fecit malum. De membris, potuit trāsgredi, & facere malum.

Si Deus potuerit assumere hominem in sexu muliebri. B

Solet etiam quæri, quamuis curiosè, à nonnullis. Si Deus humanā naturā potuit assumere secundum

*Ioan. 3. d
Eccl. 31. b*

dum muliebrem sexum. Quidam arbitrantur eū potuisse assumere hominem in fœmineo sexu, ut assumpsit in virili. Sed oportunius atque conuenientius factum est, ut de fœmina nasceretur, & virum assumeret, ut ita vtriusq; sexus liberatio ostēderetur. Vnde Aug. in l. 83. q. Hominis liberatio in vtroque sexu debuit apparere. ergo qui a virum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, cōsequens erat & fœminei sexus liberatio. Hinc apparet, quia ille vir de fœmina natus est. Sapientia ergo Dei, quæ dicitur vnigenitus filius, homine suscepto in utero & de utero virginis, liberationem hominis indicauit.

Quæst. 11. in tom. 4. ad finem.

SI CHRISTVS SECVNDVM NATVRAM
hominis in sapientia, & gratia proficere potuit, & profecit.

DISTINCT. XIII.

A

PRÆTEREA sciendum est, Christum secundū hominē ab ipsa conceptione gratiæ plenitudinem recepisse: cui spiritus datus est nō ad mēsuram, in q̄ plenitudo diuinitatis corporaliter habitat. Ita vero habitat, ut ait Aug. ad Dardanū, quod omnia gratia plenus est. Non ita habitat in sanctis. Ut in nostro corpore inest sensus singulis membris, sed nō quantum in capite (Ibi n. & visus est, & auditus, & olfactus, & gustus & tactus: in cæteris autē solus est tactus) Ita in Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis: quia ille est caput in quo sunt omnes sensus. In sanctis vero quasi solus est tactus: quibus datus est spiritus ad mēsuram, cum de illius plenitudine acceperunt. Acceperunt autem de illius plenitudine non secundum essentiam, sed secundum similitudinem: quia nunquam illam eandē essentialiter, sed similē acceperunt gratiā. Puer ergo ille plenus sapiētia, & gratia fuit ab ipsa cōceptione. Vnde Hier. rectē dicit. Nouum faciet Dominus super terram, mulier circūdabit virū, quia in utero

Quemodo v. bi seu Christi in carnatio ordinatur ad nostram redemptionē, quantum ad plenitudinē gratiæ & sapiētiæ simul ad Coloss. 2. b. Aug. epi. 57. ad h. n. 10. 2. Ioan. 1. b.

Hier. 31.

N n 5 virginis

virginis perfectus exiit, non solum propter animam & carnem, sed etiam propter sapientiam & gratiam qua plenus erat.

Auctoritatem ponit qua videtur obuiare. B

*Luc. 2. g.
Determina-
tio auctori-
tatis.*

*Beda hom.
de euange-
lio, Luca 2.
Cum factus
esset Iesus
annorum
12. de domi-
nica infra 8.
Epiphania.*

Joan. 1. h.

Huic autem sententię videtur obuiare. quod in
Luce euangelio legitur, Iesus proficiebat sapien-
tia & ætate, & gratia apud Deum & homines. Si n.
proficiebat sapientia & gratia: non videtur à con-
ceptione habuisse plenitudinem gratię sine mēi-
ra. Ad q̄ sanè dici pōt, ipsum secundum hominem
tantam à cōceptione accepisse sapientię, & gratię
plenitudinē, vt Deus ei plenius cōferre nō potue-
rit: & tñ verè dicitur p̄fecisse sapientia & gratia,
nō quidē in se, sed in aliis qui de eius sapientia &
gratia p̄ficiēbant, dum eis sapientię & gratię mu-
nera secundum processum ætatis magis ac magis
patefaciat. Vnde Gregorius in quadam hom. ait,
Iuxta hominis naturā proficiebat sapientia: nō q̄
ipse sapientior esset ex tēpore, qui à prima conce-
ptionis hora Sp. sapientię plenus permanebat: sed
eādē qua plenus erat sapientiam ceteris ex tem-
pore paulatim demōstrabat. Iuxta hominis natu-
rā proficiebat ætate de infantia ad iuuentutē: Iux-
ta hominis naturā proficiebat gratia, nō ipse q̄
non habebat per accessum tēporis accipiēdo, sed
pandendo donum gratię q̄ habebat. Apud Deum
& homines proficiebat: q̄ quantum proficiēte æ-
tate patefaciebat hominibus dona gratię, quę si-
bi inerant & sapientię, tantum eos ad laudē Dei
excitabat, & sic Deo patri ad laudē Dei, & homini-
bus ad salutē proficiebat. In aliis ergo non in se p̄-
ficiēbat sapientia & gratia: vnde eodē in euangelio
puer ille sapientia plenus & gratia perhibetur. Sic
ergo dicitur profecisse sapientia & gratia, vt ali-
quis rector ecclesiasticus dicitur proficere in cura
sibi tradita: eum per eius industriam alii p̄ficiunt.

pra-

Predictis videtur aduersari quod Ambrosius ait. C

Alibi tamē scriptum reperitur, quod secundum *Ambr. c. 7.*
 sensum hominis profecerit sicut ætate hominis p *in medio*
 fecit. Ait n. Ambr. in li. de incarnationis dominicæ *in tom. 2.*
 sacramento sic: Deus perfectionem naturæ suscep-
 pit humanæ. Suscepit sensum homini: sed nō sen-
 su carnis fuit inflatus. Sensu hominis animam di *Luca 2. g.*
 xit cōturbatam: sensu hominis esuriuit & rogauit:
 sensu hominis profecerit sicut scriptū est, Iesus profici-
 ebat ætate & sapientia & gratia. Quomodo profi-
 ciebat sapientia Dei? Profectus ætatis & profectus
 sapientiæ, nō diuinæ, sed humanæ naturæ est. Ideo
 ætatem cōmemorauit: vt secundum hominē cre-
 deres dictum ætas n. non diuinitatis, sed corporis
 est. Ergo si proficiebat ætate hominis proficiebat
 sapientia hominis. Sensus autē hominis profecit, *Ibi ē pau-*
 quia sensus: ideo sapiētia. Quis sensus proficiebat? *lo inf. ius.*
 Si humanus, ergo ipse per incrementū susceptus est:
 Si diuinus ergo mutabilis per profectū. Quod n. p
 ficit, mutatur in melius: sed quod diuinum est, nō
 mutatur. Quod ergo mutatur, nō est diuinum. Sē-
 sus ergo proficiebat humanus. Sensem ergo susce-
 pit humanum. Nec poterat cōfortari virtus Dei,
 nec crescere Deus, nec altitudo sapiētiæ Dei imple-
 ri. Quæ ergo implebatur, erat non Dei, sed nostra *Esa. 8. 4*
 sapientia: nam quomodo implebatur, qui vt oīa *Esa. 7.*
 impleret, descendit? Per quē autē sensum dixit E-
 saias, quod patrē nesciebat puer aut matrē? Scri-
 ptū est n. priusquā sciat puer vocare patrē aut ma-
 trē, accipiet spolia Samariæ. Sapiētiā n. Dei futu-
 ra & occulta nō fallunt. Expers autē agnitionis in-
 fātia, per humanā vtiq; imprudentiā, q; adhuc nō
 didicit, ignorat. Sed verendū est, inquā, ne si duos
 principales sensus, aut geminam sapiētiā Christo
 tribuam⁹, Christū diuidamus. Nunqd cū & diui-
 nitatē ei⁹ & carnē adoramus, Christum diuidim⁹?
 Nunqd cū in eo imaginē Dei crucēq; veneramus, *1. Cor. 13. 2.*
 diuidi-

1. Cor. 1. b

uidimus eum? Apost. certe qui de eo dixit, quoniam
 et si crucifixus est ex infirmitate nostra, vivit tamen
 ex virtute dei: ipse dixit quia non diuisus est Christus.
 Nunquid etiam cum dicimus, quia animam ratio-
 nalem & intellectus nostri suscepit capacem, diui-
 dimus eum? Non enim ipse deus verbum pro anima
 rationali & intellectus capaci in carne sua fuit: sed
 animam rationalem & intellectus nostri capace,
 & ipsam humanam & eiusdem substantie cuius
 nostrae sunt anime, & carnem nostrae similem eius-
 demque cuius caro est nostrae substantie suscipi-
 ens perfectus etiam homo fuit.

De intelligentia praemissorum verborum. D

Hae verba Ambrosii pia diligentia inspicienda
 sunt: quae ex parte hominis ignorantiam instruit
 & illuminant, ex parte errandi fomitem male in-
 tellecta ministrant. His etenim evidenter traditur
 duos in Christo esse principales sensus, siue gemi-
 nae sapientiae. Neque ideo unitas & singularitas per-
 sonae dividitur: sed iuxta duas naturas, duas habet
 sapientias: unam non creatam sed genitam, quam ipse est:
 alteram non genitam sed creatam & per gratiam ei colla-
 tam. Nam Esaias de eo protestatur. Requiescit su-
 per eum spiritus sapientiae & intellectus. Spiritus ergo
 sapientiae & intellectus, id est, sapientia & intelli-
 gentia per spiritum gratis data, Christus erat sa-
 piens secundum animam. Secundum Deum vero
 sapiens erat sapientia aeterna, quae Deus est. Et si-
 cut in quantum Deus est, bonus est bonitate natura-
 li, quam ipse est, & iustus iustitia naturali, quae ipse est:
 ita sapiens sapientia naturali, quae ipse est. Anima
 vero eius sicut bona est, & iusta bonitate vel iusti-
 tia gratis data, quam ipse vel ipsa non est: ita est sapiens sa-
 pientia gratis data, quam ipsa non est. Et licet gemina in
 Christo sit sapientia, una tamen eademque persona
 est: quam in quantum Deus est, & in quantum natura
 diuina est, sapiens est sapientia ingenita, scilicet sapi-
 entia

*De gemina
 Christi sapien-
 tia, genita,
 scilicet, &
 creata.
 Esaias 11. 2*

entia æterna, quæ est pater: & sapientia, quæ non est ingenua, quæ communis est tribus personis non tamẽ gemina sapientia: quia non est alia, & alia sapiẽtia, sapientia ingenua, quæ tantum pater est, & sapiẽtia quæ communiter pater est, & filius, & spiritus sanctus. Inquãtum vero eadem persona est homo, id est, secundum hominem acceptum, vel in quantum est subsistens ex anima & carne, sapiens est sapientia gratuita. Sapiens ergo est humano sensu & diuino.

Quomodo intelligendum sit illud. Sensus proficiebat humanus.

E

Sed ex qua causa illius dicti intelligẽtia, scilicet, Sensus proficiebat humanus, assumẽda est? Aperte n. videtur Ambros. innuere quod secundum humanum sensum Christus profecerit, & quod infãtia eius expertus cognitionis fuerit, & patrem & matrem ignorauerit: quæ nec ecclesia recepit, nec p̄missæ auctoritates patiuntur sic intelligi. Sed ita sanẽ p̄t accipi, vt quantũ ad visum hominũ & sui sensus ostensionẽ, Christus profecisse dicatur. Proficiebat ergo humanus sensus in eo secundũ ostensionem & aliorum hominum opinionẽ. Ita etiã patrem & matrem dicitur ignorasse in infãtia, quia ita se habebat & gerebat, ac si agnitionis expertus esset.

SI ANIMA CHRISTI HABVERIT SAPIENTIAM PAREM CUM DEO: & si omnia scit, quæ Deus.

DISTINCT. XIV.

A

HIC queri opus est. Cum anima Christi esset sapiens sapientia gratuita: vtrum habuerit sapientiam æqualem Deo, siue omnium rerum scientiam habuerit vel habeat, id est, vtrũ omnia sciat quæ Deus scit? Quibusdam placet, quod nec parẽ cum Deo habeat scientiam, nec omnia sciat, quæ Deus: quia in nulla creaturã æquatur creatori. Cũ

ergo

*Quomodo
verbi scilicet
Christi in-
carnatio or-
dinatur ad
nostram re-
demptionẽ
quantum
ad plenitudi-
nem scienti-
æ spiritua-
liter.*

*Opinio
quorundam.*

ergo anima illa creatura sit, in nullo æquatur creatori: ergo nec in sapientia. Non ergo habet æqualem cum Deo sapientiam, nec fecit oīa q̄ Deus. Item, Si anima illa æqualem habet cum Deo sapientiam, nō ergo De⁹ in omni bono maiorem habet sufficientiam, q̄ eius creatura. Inducūt etiam auctoritates ad idē probandum. Ait n. propheta ex persona hominis assumpti. Mirabilis facta est scientia tua ex me, & non potest o ad eam. Quod exponēs Cassiodor. ait, Veritas humanæ cōditionis ostenditur: quia assumptus homo diuinæ substantiæ nō potest æquari, vel in scientia vel in alto. Apost. etiā ait, Nemo nouit q̄ sunt Dei, nisi Sp. Dei, q̄ solus scrutatur omnia etiam profunda Dei. His aliisq; plurib⁹ rationibus, & auctoritatibus nituntur, qui animam Christi asserunt nec parem cum Deo habere scientiā, nec omnia scire quę Deus scit. Quia si omnia scit quę Deus, scit ergo creare mundum, scit etiā creare seipsam.

*Cassiodorus
ad versum
5. hunc mi-
rabilis facta
est, P̄sal. 138.*

1. Cor. 2. c.

*Responsio questionis definitiuam continens
sententiam.*

Quibus respondentes dicimus animam Christi per sapientiam sibi gratis datam in verbo Dei, cui vnita est, vnde etiam perfecte intelligit, omnia scire quę Deus scit, sed non oīa posse q̄ potest Deus, nec ita clarē & perspicue oīa capit vt Deus: & ideo nō æquatur creatori suo in scientia, et si oīa sciat quę & ipse, nec est eius sapientia equalis sapientię Dei, qui illa multo est dignior, digniusque & perfect⁹ omnia capit, q̄ illius animæ sapientia, ergo & in scientia maiorem habet sufficientiam Deus, q̄ anima illa quę dignior est omni creatura. Illud vērō Apostoli quod inducunt, nemo nouit quę Dei sūt, nisi Sp. Dei qui solus scrutatur omnia: pro nobis facit. Mox enim addit Apostolus. Nos autem spiritū Dei habemus: vt per spiritum quē habebat, Dei profunda se scire ostenderet. Sed anima illa p̄ omnibus

2. Cor. 7. g

Ioan. 2. d

nibus
tus ad
spir
Omn
sciua
tam
scit en
dam r
rerum
rate A
sapien
tione
anima
cōces
scit. A
creare
scienc
tiam
seipsa
sed nō

SI
tentia
pōt, q
cong
turali
omni
per h
tentia
& si p
test.
in ver
creat
geli &
Qu

nibus spiritum Dei habuit, cui spiritus non est datus ad mensuram, ut ait Ioan. Euang. Dona ergo *Colo. 2. 8* spiritus sine mensura habuit: ergo & sapiētiā. Omnia ergo sciuit anima illa. Si enim quædam sciuit, quædam non: tunc non sine mensura scientiam habuit. Sed sine mensura scientiam habuit: scit ergo omnia. Fulgērius etiam in sermone quodam multa inducit quibus asserit animam illam rerum omnium scientiam habere, utens auctoritate Apostoli dicentis, In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Quod etiam ratione potest probari sic. Nihil scit aliquis quod eius anima ignorat. Sed Christus secundum omnium cōcessionem omnia fecit, ergo anima eius omnia scit. Ad id vero quod dicunt, Si omnia scit, ergo scit creare mundum vel seipsam, respondemus. quod scientiam habet mundum creandi, sed non potentiam, & creandi animam, & scit quomodo Deus seipsam creauerit, habet ergo scientiam sui creatæ, sed non sui creandæ, quia non est creanda, sed creata.

*Quare Deus non dedit ei potentiam omnium,
ut scientiam.*

SI vero queritur, Quare Deus non dederit ei potentiam faciendi omnia, ut scientiam? Responderi potest, quia naturaliter capax est scientiæ, & ideo id congrue ei datum est sine mensura, cuius ipsa naturaliter capax est. Non est autem ei datum posse omnia facere quæ Deus facit, ne omnipotens, & per hoc Deus putaretur. Veruntamen forte nec potentiam faciendi omnia ei Deus præstare potuit, & si potentiam faciendi aliqua quæ non facere potest. Scit ergo anima Christi omnia quæ Deus scit in verbo Dei, quod liquidius & præsentius omni creatura contēplatur, ut ei vnita, in quo etiā angeli & quæ Dei sunt, & quæ futura sunt, cognoscunt.

*Quomodo intelligenda sint quedam verba Ambrosij
super Lucam.*

D
S E D

* alias Beda
 Luc. i. cap.
 Beda ia ha-
 bat hom. in
 festo annu-
 ciationis
 qua est 17.
 de sanctis
 hiemalib.
 Et glossa or.
 ad 1. Luca
 tribuit
 Beda & sm.
 hic erit ma-
 gnus.

Sed si illa anima non habet tantam potentiam
 quantam & Deus, nec homo assumptus tantam po-
 tentiam quantam & Deus, quomodo ergo intelli-
 gitur illud Ambrosii super Luc. ubi Angelus de nasci-
 turo filio virginis ait. Hic erit magnus, & filius al-
 tissimi vocabitur? Non ideo, inquit, erit magnus,
 quod ante partum virginis magnus non fuerit, sed
 quia potentiam quam Dei filius naturaliter habet, homo
 erat ex tempore accepturus, ut una sit persona ho-
 mo & Deus. Ecce aperte dicit, quod homo erat ex
 tempore accepturus, ut una sit persona homo &
 Deus. Ecce aperte dicit, quod homo erat accepturus
 ex tempore potentiam, quam Dei filius habuit na-
 turaliter. Sed si homo accepturus erat illam pote-
 ntiam: ergo vel persona, vel natura hominis. Sed per-
 sona non, quia semper habuit & habet: ergo natu-
 ra. Si natura: ergo anima. Nam de carne constat quod
 accipere non posset. Ad quod dicitur magis, illud esse acci-
 piendum de persona, sed non in quantum est Dei, imo
 in quantum est persona hominis. Una est enim persona
 Dei & hominis, filii Dei, & filii hominis, qui in quan-
 tum Dei persona est, semper & naturaliter omnipoten-
 tiam habuit: sed in quantum est hominis, non
 semper fuit. Illa ergo persona quam semper fuerat Dei,
 futura erat hominis persona: & secundum hoc quod
 futura erat hominis persona, acceptura erat ex tem-
 pore potentiam, quam naturaliter & semper ha-
 buerat in quantum Dei persona. Secundum hanc
 distinctionem illud, & similia sane possunt accipi.
 Que distinctio, in pluribus questionum articulis est
 necessaria, aduersus quorundam perplexam ver-
 bositatem. Sed cum de rebus constat, in verbis fru-
 stra habetur controuersia.

DE HOMINIS DEFECTIBVS QUOS ASSUMPSIT
 Christus in humana
 natura.

DIS-

Illud quoque præmittendum non est, quod Dei Filius naturam hominis accepit passibilem, animam passibilem & carnem passibilem & mortalem, Vt enim probaretur verum corpus habere, suscepit defectus corporis, famē, sitim, & huiusmodi. Et vt veram animam probaretur habere, suscepit defectus animæ, scilicet tristitiam, timorem, dolorem, & huiusmodi. Omnis autem sensus, animæ est. Nō enim caro sentit, sed anima, vtens corpore velut instrumento. Vnde Aug. super Genes. in lib. 12. Non corpus sentit, sed anima per corpus: quo velut nuncio vtitur ad confirmandum in se ipsa, quod extrinsecus nunciatur. Sicut ergo anima quod foris est, per corpus tanquam per instrumentum videt vel audit, ita etiā per corpus quædam sentit mala, quæ sine corpore non sentiret, vt famem, & sitim, & huiusmodi. Vnde non immerito defectus corporis dicuntur. quædam autem nō per corpus, immō etiam sine corpore sentit, vt est timor, & huiusmodi. Sentit ergo anima dolores, sed quosdam per instrumentum corporis, quosdā vero non. Suscepit autē Christus, sicut veram naturam hominis, ita & veros defectus hominis, sed non omnes. Assumpsit enim defectus pænæ, sed nō culpæ: nec tamen omnes defectus pænæ, sed eos omnes quos homini eum assumere expediebat, & suæ dignitati non derogabat, Sicut enim propter hominem homo factus est, ita propter eum hominis defectus suscepit. suscepit enim de nostro, vt de suo nobis tribueret, vt nostrum tolleret defectum. Suscepit enim nostram vetustatem, vt suā nobis infunderet nouitatem. Simplam ille accepit verustatem, id est, pænæ, vt nostram duplam consumeret, id est, pænæ & culpæ.

Qualiter accipiendum sit illud quod ait Leo Papa. B

Tradit auctoritas, quod Dominus noster in se *Heb. 4. 6a*

Oo

susce-

*Quomodo
verbi incar-
natio ordi-
natur ad
nostram re-
demptionem
quātum ad
defectum
passibilita-
tis in gene-
rali.*

*Cap. 24. ad
medium de
genes. ad
literam.
Tom. 3.*

Aug. ca. 97.
in medio li-
bro de natu-
ra & gra-
tia, to. 7.

Aug. in fin.
lib. 5. de lib.
arb. ca. 10.

suscepit omnia infirmitatis nostræ, præter peccatum. quod nisi accipiatur de illis tantum que cum sumere pro nobis oportuit nec dedecuit, falsum esse probatur. Non enim assumplit ignorantiam aliquam, cum sit ignorantia quædam quæ defectus est nec peccatum est, scilicet ignorantia inuincibilis. nam inuincibilis peccatum est, si tamen de his est, quæ nobis expedit scire. Sunt enim quædam quorum scientia non affert, vel ignorantia non impedit salutem, & fortè talium rerum ignorantia defectus non est. Constat autem in nobis esse ignorantiam atque difficultatem volendi vel faciendi bonum, quæ ad miseriam nostram pertinent. Vnde Aug. in li. 3. de libero arbit. Approbare, inquit, falsa pro veris, ut erret inuitus & resistente atque torquente dolore carnalis vinculi non posse à libidinosis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed poena damnati. Ex qua miseria peccantibus iustissime inflicta, liberat Dei gratia: quia sponte homo libero arbitrio cadere potuit; non etiam surgere, ad quam miseriam pertinet ignorantia & difficultas, quæ patitur omnis homo ab exordio natiuitatis suæ nec ab isto malo quisquæ, nisi gratia Dei liberatur. Ecce euidenter dicit hic Aug. ignorantiam qua quis inuitus falsa pro veris approbat, & difficultatē qua non potest se temperare à malo, ad miseriam nostram pertinere, & poenam esse hominis. Hæc autem Christus non habuit. Non ergo accepit omnes defectus nostræ infirmitatis præter peccatum.

Quod ignorantia talis & difficultas non sit peccatum. C

Sed fortè aliquis dicet illa esse peccatum. Cui obuiat illud quod Aug. tradere videtur, hoc scilicet, Deum inculpabiliter ante peccatum in exordio conditionis homini potuisse induere, ut essent ei naturalia, ita in I. retract. inquit, ignorantia & difficultas etiam si essent hominis primordia naturalia, nec sic esset culpandus Deus, sed laudandus, Sed
si hæc

si hæc
nunqu
vel pe
cum e
Ob h
pœna
fuit h
defect
quam
& ad t
simul
fuit ei
clinare
stros s
conuen
enim p
quibus
habuit
tino r
quod v
vel ab
erigen
ctus n
nis vol
ctus si
peccat
Apost.
catum
bet in
habuit
& natu
ration
infirm
sine or
culpa e
Auctori
dolore.

si hęc homo in primordio naturaliter habuisset, nunquid essent in eo defectus & pœnæ? Si defectus vel pœna ei indita fuisset ante peccatum, iniuste cum eo agi videretur, si ante culpā sentiret pœnā. Ob hoc sane dicimus illa non fuisse defectus vel pœnas, si naturaliter homini infuissent: sicut non fuit homini ante peccatū, nondū gratiam adeptō defectus siue pœna, non posse proficere. Sed postquam gratiam recepit, per quam proficere potuit & ad tempus profecit, eam mōq; culpa sua post amisit, simulq; proficiendi facultatem perdidit, defectus fuit ei & pœna non posse proficere, sc. malum declinare & bonum facere. Omnes ergo defectus nostros suscepit Christus præter peccatum, quos ei conueniebat suscipere, & nobis expediebat. Sunt enim plura ægritudinū genera & corporis vitia, à quibus omninō immunis extitit. Quos n. defectus habuit, vel ad ostensionem veræ humanitatis, vt timorē & tristitiam: vel ad impletionē operis ad quod venerat, vt passibilitatem & mortalitatem: vel ab immortalitatis desperationē spē nostram erigendam, vt mortē, suscepit. Hos autem defectus non cōditionis suę necessitate, sed miserationis voluntate suscepit. Veros quidem habuit defectus sicut & nos, sed non eadem ex causa. Nos n. ex peccato originali hos defectus contrahimus, sicut Apost. insinuat dicens, Corpus quidem ppter peccatum mortuum est, i. necessitatem moriendi habet in se. Christus autem nō ex peccato huiusmodi habuit defectus, quia sine peccato est conceptus, & natus, & in terris conuersatus. Sed ex sola miserationis voluntate de nostro in se trāstulit veram infirmitatem, sicut accepit veram carnem: quam sine omni infirmitate assumere potuit, sicut absq; culpa eandem suscepit.

Auctoritatibus probat Christum secundum hominem vere dolores sensisse & timuisse contra quosdam hos negantes. D

Qo z

Sed

Quod sola
voluntate
hos defectus
suscepit, non
necessitate
conditionis
Rom. 8. 6

Sed quia nonnulli de sensu in passione humanitatis Christi male sensisse inveniuntur, asserente similitudinem atq; imaginem passionis & doloris Christum hominē pertulisse, sed nullum omnino dolorem vel passionē sensisse: auctoritatum testimonio eos conuincētes, indubitabile faciamus quod supra diximus. Propheta Esa. dicit: Verē languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Et veritas ipsa in Euangelio ait. Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Vbi etiam legitur. Ccepit Iesus pauere & cadere. Propheta etiam ex persona Christi ait. Repleta est malis anima mea. Quod exponens Aug. inquit, Non vitiis & peccatis, sed humanis malis, i. doloribus repleta fuit anima Christi, quibus ipsa comparitur carni. Non enim dolor corporis potest esse sine anima, Dolere autē animam etiam non dolente corpore potest. Hoc autem humanæ infirmitatis affectus, sicut ipsam carnem ad mortem, nō humanæ conditionis necessitate, sed miserationis voluntate suscepit. Ambr. etiam in l. 2. de fide ait, Scriptum est. Pater, si possibile est, transeat à me calix iste, Timet ergo Christus: & dum Petrus non timet, Christus timet. Petrus dixit. Animam meam ponam, p te. Christus dicit, Anima mea turbatur: vtrumq; verū est & rationis plenum, quod & ille q est inferior non timet, & ille qui superior est, gerit timētis affectum. Idem in eodem, Vt homo turbatur, vt homo flet, vt homo crucifigitur, per naturā hominis & cecidit & resurrexit. Non turbatur eius virtus, non turbatur eius diuinitas: sed turbatur anima secundum humanæ fragilitatis assumptionem. Nam qui suscepit animam, suscepit etiam animæ passionem. Non enim eodē Deus erat, aut turbari aut mori posset Idem in eodem. Suscepit tristitiam meam & confidenter tristitiam nomino, qui crucē prædico. Vt homo habuit tristitiam, quam meo suscepit affectu, mihi

Esa. 53. b

Mat. 26. d

Marc. 14. d

Psal. 87.

Aug. ad ver

sum 3 hunc

Quia reple-

ta est Psa. 87.

in tom. 8.

Ibid. paulo

inferius.

Ad medium

Ambr. ca. 3.

in tom. 2.

Matt. 26. d

Ioan. 13. d

Ioan. 12. d

Cap. 3. in fi.

Cap. 3. paulo

superius.

gom pa
me &
leret.tua qa
in expassib
sibilisratiue
tur, secund
sona f

in hab

passa
est con

fit Ch

atque
suscep

Qu

statib
per ill

grade

vere t

sit, q

ore ei

poris

cut &

nobis

sed n

surre

Chri

Mile

coro

stran

mor

Erub

& pa

com-

compatitur, mihi tristis est, mihi dolet. Ergo pro me & in me doluit, q̄ pro se nihil habuit quod do-
 leret. Doles igitur Domine Iesu vulnera mea, non tua q̄ tu non pro te, sed p̄ me doles. Hieron. quoq̄ in explanatione fidei ait. Nos ita dicimus hominē passibilem à Dei filio susceptum, vt deitas impassibilis permaneret. Passus est n. filius Dei, non putatiue, sed verè, omnia quæ de illo scriptura testatur, sed secundum illud quod pati poterat, scil. secundum substantiam assumptam. Licet ergo persona filii susciperet passibilem hominē, ita tamen in habitatione secundum substantiam suam nihil passa est, vt tota Trinitas, q̄ impassibilem necesse est confiteri. His aliisq̄ auctoritatibus perspicuū fit Christum vere passibilem assumpsisse hominē, atque in eo defectus & affectus nostræ infirmitatis suscepisse: sed voluntate nō necessitatis cōditione.

Hic ponit que prædictis aduersari videntur. E

Quædam tamen reperiuntur in sanctorum tractatibus, quæ permittunt aduersari videntur. Nā super illum locum Ps. Clamabo, & nō exaudies. Aug. tradere videtur, Christum nec verè timuisse, nec vere tristatum esse, dicens sic. Quomodo hoc dicit, q̄ peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: sed de nobis corpore suo hoc dicit. Corporis n. sui, id est, Ecclesiæ gerebat personam: sicut & alibi cum dixit. Transeat à me calix iste, pro nobis loquitur, nisi forte putetur timuisse mori: sed non vere timebat dominus pati, tertia die resurrecturus, cū arderet Paulus dissolui, & esse cum Christo. Non n. fortior est miles quam imperator. Miles enim coronandus gaudet mori, & dominus coronaturus timet mortem? Sed infirmitatē nostram repræsentans, pro suis infirmis qui timent mori, hæc dixit. Vox illorum erat. Hiero. etiā ait. Erubescant q̄ putant saluatorem timuisse mortē, & passionis pauore dixisse. Transeat à me calix iste.

Hieron. ad Damasum in tom. 4.

Ibidem fere continuè.

Expositione 2. ad versum 1 in to. 8. Longe à salute mea, Psal. 21.

1. Petr. 2. d

Esa. 53. Aug. ad hunc versum 2. Psal. 21. Deus meus clamabo.

Super euangel. Matth. 26. c. int. 8.

Determinatio auctoritatum.

Ne autem in sacris literis aliqua diuersa a diuersitas esse putetur, harū auctoritatum verba in hūc modum accipiēda dicimus: vt non veritatē timoris & tristitię vel propassionē, sed timoris & tristitię necessitatem & passionem à Christo remouisse intelligantur. Habuit n. Christus verum timorē & tristitiam in natura hominis, sed non sicut nos, qui sumus membra eius. Nos n. causa peccati nostri his defectibus necessario subiaccemus, & in nobis sunt isti defectus secundum propassionem & passionem: sed in Christo non nisi secundum propassionem. Sicut n. in peccatis gradus quidam notantur, propassio & passio, ita & in pœnalibus affectibus. Afficitur n. quis interdum timore vel tristitia, ita vt mentis intellectus nō inde moueatur à rectitudine vel Dei contemplatione: & tunc propassio est. Aliquando vero mouetur & turbatur: & tunc passio est. Christus vero nō fuit ita turbatus in anima timore vel tristitia, vt à rectitudine vel à Dei contemplatione aliquatenus declinaret: secundum quem modum intelligitur, cum dicitur vel timuisse vel tristis fuisse. Vnde Hieron. super Matt. vbi legitur. Cœpit contristari & mœstus esse. Vt veritatē inquit, probaret assumpti hominis, verè contristatus est, sed non passio eius dominatur animo, verum propassio est. Vnde ait, Cœpit contristari. Aliud est n. contristari, aliud incipere contristari, quod est, aliter contristatur quis per propassionē aliter per passionem. Ideoq; secundū hanc distinctionē aliquando dicitur Christus non verè timuisse, aliquando vere timuisse: quia verū timorē habuit & tristitiā, sed non secundum passionem, neq; ex necessitate conditionis. vnde Aug. ex his causis volens assumi dictorū intelligētiā, dicit Christū non vere timuisse, vel tristatū esse & incontinenti verā tristitiā habuisse. His verbis infirmos

In commentar. Matth. 26. d.

Aug. ad versum 15. Psa. 93. quousque iustitia. tom. 8.

firmos in se præsignas Dñs ait, Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Non n. vere timebat Dñs pati, tertia die resurrecturus, cum arderet Paulus dissolui & esse cū Christo. Iste gaudet coronand⁹, & tristis est Dñs coronaturus? Ecce hic videtur tristitiam & timorē à Christo remouere. Cōtinuo a. *Phil. 1 d* subiunxit. Sed tristitiam sic assumpsit quomodo *Ibid. paulo* carnē. Fuit n. tristis, sicut Euangelium dicit. Si n. *inferius.* tristis non fuit, cum Euangelista dicat. Tristis est anima mea, &c. ergo & quando dicit, Dormiuit Iesus, nō dormiuit: vel quando dicit manducasse, nō manducauit: & ita nihil sanū relinquitur, vt dicatur etiā corpus non erat verum. Quicquid ergo de illo scriptū est, verū est, & factū est. Ergo tristis fuit: sed volūtate tristitiā suscepit veram quō voluntate carnē veram. Aperte noscitur eundem sibi in his verbis cōtradecere, nisi varias dictōrū discerneret causas: ex quibus intelligentia verborum assumenda est. Si enim discernatur intelligentiæ causa prædictorum verborū, nihil occurrit contradictionis. De quibusdam Hilarij capitulis valde obscuris, quæ videntur communis sententiæ obuiare. C

Veruntamē magis mouet ac difficiliorem afferunt quæstionē verba Hilarij, quibus videtur tradere ictus & vulnera & huiusmodi, sic in Christum incidisse, vt passionis dolorē non incuterent: sicut telum tactum per aquam vel ignē vel aera, ea facit quæ & cum trahitur per corpora animata, quæ perforat & cōpungit: non tamen dolorē ingerit, quia nō sunt illę res doloris capaces. Ita & corpus Christi sine sensu pœnæ vim pœnæ excepisse dicit: quia sicut corpus nostrum nō habet talem naturam, vt valeat calcare vndas: ita corpus Christi dicit non habuisse naturam nostri doloris, quia non habuit naturā ad dolēdum. Ait enim sic in 10. li. de Trin. Vnigenitus Deus hominem verum secundum similitudinem nostri hominis, non desiciens à se

*Hilarius
inter prin-
cipium &
medium li-
bro 10 Hi-
lar.*

Deo assumpti. In quo quamuis aut etus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi cōcurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrent quidem hæc impetuum passionis, non tamen passionis dolorē inferrent: vt telum aliquod aquā perforans, vel ignem cōpungens, vel aera vulnerans, omnes quidē hæc passiones naturę suę infert vt perforet, vt cōpungat, vt vulneret: sed naturam suam in hæc passio illata non retinet, dum in natura non est vel aquā forari, vel pungi ignē, vel aera vulnerari: quamuis natura teli sit & vulnerare, & cōpungere, & forare. Passus quidem Christus est dum cæditur, dum suspēditur, dum moritur: sed in corpus irruens passio, nec non fuit passio, non tamen naturā passionis exercuit, dū & pœnali ministerio pœna defauit, & virtus corporis sine sensu pœnæ vim pœnæ in se desuientis excepit: Habuit sane illud dominicum corpus doloris nostrę naturā, si corpus nostrum id naturę habet, vt calcet vndas, & fluctus desuper eat, nec clausæ domus obstaculis arceatur: At vero si dominici corporis solum ista natura sic vt feratur in humidis, & sistat in liquidis, & structa transcurrat: quid per naturam humani corporis carnē ex Sp. S. conceptam iudicamus? Caro illa de cælis est, & homo ille de Deo est, habens ad patiendū corpus: & passus est sed naturā non habens ad dolendum. Idē in eodē. Videamus an ille passionis ordo infirmitatē in Domino doloris permittat intelligi, dilatis n. causis ex quibus metū Domino hæresis ascribit, res ipsas vt gestæ sunt conferamus. Necn. fieri potest, vt timor eius significetur in verbis, cuius fiducia continuatur in factis. Timuisse ergo hæretico passionē videretur. Sed ob ignorantia huius errorem Petrus & Sathanas & scandalum est. An ne timuit mori, qui armatis obuius prodiit? & in corpore eius infirmitas fuit, ad cuius occursum cōsternata persequētium agmina supina-

Ibidem paulo inferius.

*Ibid. ferè continuo
Matt. 16. d*

Ioan. 18. a

supinatis corporibus cōciderant? Quam ergo infirmitatem dominatam huius corporis credis, cuius tantā habuit natura virtutem? Sed fortē dolore vulnerum timuit. Quē rogo ò tu dominicę infirmitatis assertor? penetrantis carnē clavi habuit terrorem, qui excisam aurē solo restituit attactu? Producens hæc aut manus, clauum dolet: & sentit vulnus, qui alteri dolorem vulneris non reliquit? Pungendę carnis metu tristis est, cuius in attactu caro post eadem sanatur. Idē. Collatis ergo dictorum gestorumq; virtutibus demonstrari non est ambiguum, in natura corporis eius infirmitatem corporeę naturę non fuisse: & passiōē illam licet corpori illata sit, nō tamen naturam dolendi corpori intulisse: qā licet forma corporis nostri esset in Domino, non tamē vitiosę infirmitatis nostrę forma erat in corpore, quod ex conceptu Spir. S. virgo progeniuit. Audisti lector verba Hilar. quib? dolorem excludere videtur. Sed si excussa sensus & impietatis hebetudine, præmissis diligenter intendas atq; ipsius scripturę circumstantiam inspicias, dictorum rationē atq; virtutē percipere uterq; poteris: & intelligentiam arguere non attētabis. Intelligitur n. ea ratione dixisse dolorē passionis in Christum nō incidisse, & virtutē corporis Christi ibi excepisse vim pœnæ sine sensu pœnæ: quia doloris causam & meritum in se non habuit. Quod videtur notasse vbi ait, Nō habens naturam ad dolendum. Et ideo non iudicanda est caro illius secundum naturam corporis: nec in eō etiam Dñm habuit passio: etiā non habuit naturā ad timendum vel tristandum, quia nō habuit talem naturam, in qua esset causa timoris vel tristitię. Ita necessitas timendi non fuit in eo, sicut est in nobis. Nec natura doloris fuit in eo, sicut est in nobis. Tristitiam tamen in eo fuisse consequente: asserit, sed causam eius excitisse, non suam mortē,

Hilar. eodē lib. 10 paulo inferius.

Hil lib. 10. paulo inferius ad præcedentia.

*Ibid paulo
inferius.*

sed defectum Petri, & aliorum Apostolorū. Dicitur n. Christum non propter mortē, sed vsq; ad mortē tristem fuisse. his verbis. Interrogo quid sit Christum tristem esse vsq; ad mortem, & tristem esse propter mortem? Non n. eiusdem significationis est, tristem esse propter mortem, & vsque ad mortem. Quia vbi propter mortem tristitia est, illic mors causa tristitiæ est: Vbi vero tristitia vsq; ad mortē est, mors non tristitiæ est causa, sed finis. A Deo autem non propter mortem suscepta est tristitia, vt sit destituta per mortem. Non ergo tristis est, sed illis qui in scandalo per infirmitatem carnis erant futuri: quos monet orare, ne inducantur in tentationē: qui ante polliciti erant se non scandalizari.

AN IN CHRISTO FVERIT NECESSITAS
Patiendi & moriendi, quæ est defectus generalis.

D I S T I N C T. X V I. A

*Quomodo
verbi seu
Christi in-
carnatio or-
dinatur ad
nostram re-
demptionē,
quātum ad
passionem
doloris in
speciali.*

Hic oritur quæstio ex prædictis ducens originē. Dicitur est n. supra, quod Christus in se nostros defectus suscepit, præter peccatum. Est autē hominis quidam generalis defectus, quia peccatū non est, sc. necessitas patiendi vel moriendi. Vnde corpus nostrum non tantum mortale, sed etiam mortuum dicitur. quia non tantum aptitudinem moriendi, sed etiam necessitatē habet. Ideo quæritur, vtrum necessitas talis in Christi carne fuerit? De aptitudine n. moriendi, quod in eo fuerit, ambiguum nō est: quæ etiā ante peccatum in homine fuit, quādo aliquis in eo nō fuit defectus, nec ergo mortalitas illa tunc in eo fuit defectus. quia natura ei erat. Vnde etiam quidam talē mortalitatē in nobis non esse defectum, nō improbe tradunt, sed necessitatem moriendi vel patiendi: quæ etiā mortalitas dicitur vel passibilitas. Dicitur n. homo nunc passibilis vel mortalis, non modo ppter aptitudinē, sed etiam propter necessitatē. Sed nūquid hic defectus fuit in Christi carne? Anima quoq; eius

eius cum passibilis extiterit ante mortē, nunquid necessitas ē patiendi habuit? Si n. necessitas patiēdi vel moriēdi fuit in Christo, non videtur sola voluntate miserationis defectus nostros accepisse. Ad quod dici pōt, Christum voluntate non necessitate suæ naturę hos defectus sicut alios suscepisse, sc. necessitatem patiēdi in anima, simul autē patiēdi & moriēdi in carne. Verum hanc necessitatem non habuit ex necessitate suæ conditionis, quā à peccato immunis: sed ex sola voluntate accepit, de nostra infirmitate ponens tabernaculū suū in sole, sc. sub temporali mutabilitate & labore.

Vnde super epistolam ad Hebr. auctoritas dicit, q̄ sicut hominibus aliis & iure & lege naturę statutū est semel mori: ita & Christus eadē necessitate & iure naturę semel oblatus est, & nō s̄ pe. Nec ideo dicit iure naturę, quod ex natura suæ conditionis hunc defectū traxerit, qui etiā non puenit nobis ex natura secundum q̄ prius est instituta, sed ex ea peccato vitiata, & ideo dicitur hic defect⁹ natura lis. quā quasi p̄ natura inoleuit in omnib⁹ diffusus.

De statibus hominis, & quid de singulis Christus accepit. B.

Et est hic notandum, Christū de omni statu hominis aliqd accepisse, qui omnes venit saluare. Sūt n. quatuor status hominis: Primus, ante peccatū: Secundus, post peccatum, & ante gratiā: Tertius, sub gratia: Quartus, in gloria. De primo statu accepit immunitatē peccati. Vnde Aug. illud Ioā. Euāgelistę exponens. Qui desursum venit, super omnes est: dicit Christum venisse desursum, i. de altitudine humanę naturę ante peccatum: quia de illa altitudine sumpsit verbum Dei humanā naturā, dum nō assumpsit ipsam culpā cuius assumpsit pœnam. Sed pœnā assumpsit de statu secundo, & alios defectus. De tertio vero, gratiæ plenitudinē. De quarto, non posse peccare, & Dei perfectā contemplationē. Habuit n. simul bona vię quædam & bona patrię, sicut & quædam mala vię. SI

Cap. 9. g.
Gloss. ordi.
ad illud ad
Hebr. 9.

Quemad-
modum sta-
tutum est
hominibus
semel mori.

Sup. Ioan. 3.
de Gloss. or-
din. ad hunc
locum Ioan:
3. Qui de-
sursum
venit.

SI OMNIS CHRISTI ORATIO VEL
voluntas expleta sit.

DISTINT. XVII.

*Quomodo
Christi in-
carnatio or-
dinatur ad
nostram re-
demptionē,
quātum ad
usum vir-
tutis, pra-
sertim de
voluntate
& oratione.
Matt. 26. d.*

*Lib. de Ge.
ad litteram
10. ca. 1. ad
medium.
Ad Gal 5
ca. ibidem
in princip.
cap. 12. Ibid.
paulo infe-
rius. Ibid
paulo supe-
rius.*

Post praedicta considerari oportet, vtrum Chri-
stus aliquid voluerit vel orauerit quod factum
non sit? Hoc enim existimari potest, per hoc quod ip-
se ait, Pater si possibile est, transeat a me calix iste:
Veruntamen non quod ego volo, sed quod tu vis.
Hic namque voluntatem suam a patris voluntate
discernere videtur.

De voluntatibus Christi secundum duas naturas. B

Quocirca ambigendum non est, diuersas in Chri-
sto fuisse voluntates, iuxta duas naturas, diuinam
scilicet voluntatem & humanam. Humana volun-
tas est affectus rationis vel affectus sensualitatis:
& alius est affectus animae secundum rationem, a-
lius secundum sensualitatem: vterque tamen dicitur
humana voluntas. Affectu autem rationis id vole-
bat, quod voluntate diuina scilicet pati & mori, sed
affectu sensualitatis non volebat, imò refugiebat:
nec tamen in eo caro contra Spir. vel Deum con-
cupiscebat, quia vt ait Aug. nonnullum est vitium
cum caro concupiscit aduersus Spir. Caro autem
dicta est concupiscere, quia hoc secundum ipsam
agit animam: sicut anima per aurem audit, & per
oculum videt. Caro n. nihil nisi per animam con-
cupiscit. Sed concupiscere dicitur, cum anima car-
nali concupiscentia spiritui reluctatur, habens car-
nalem delectationem de carne & a carne aduersus
delectationem quam Sp. habet, ipsius autem car-
nalis concupiscentiae causa non est in anima sola,
nec in carne sola: ex vtroque enim fit: quia sine v-
troque delectatio talis non sentitur. Talis ergo rixa
talisque concertatio in anima Christi nullatenus es-
se potuit, quia carnalis concupiscentia ibi esse ne-
quiuit. Dei etiam voluntas erat: & rationi place-
bat, vt illud secundum carnem vellet, quatenus
veri-

veritas humanitatis in eo probaretur. Nam qui hominis naturam suscepit, quæ ipsius sunt subire debuit. Ideoque sicut in nobis duplex est affectus, mentis, scilicet & sensualitatis: ita & in eo debuit esse geminus affectus, ut mentis affectu vellet mori, & sensualitatis affectu nollet: sicut in viris sanctis fit. Petro ipsa veritas dicit. Cum senueris, extendes manus tuas, & alius præcinget te, & ducet te quo non vis. scilicet ad mortem. Quod exponens Aug. dicit quod Petrus ad illam molestiam nolens est ductus, nolens ad eam venit, sed volens eam vicit: & reliquit affectum infirmitatis, quo nemo vult mori: qui adeo est naturalis, ut eum Petro nec senectus abstulerit. Unde etiam Dominus ait. Transeat à me calix iste: sed vicit eum vis amoris. Ergo & in Christo secundum humanitatem, & in membris eius geminus est affectus: vnus rationis charitate informatus quo propter Deum quis mori vult: alter sensualitatis, carnis infirmitati propinquus, & ei coniunctus, quo mors refugitur. Ut enim Augustinus ait. Paulus mentis ratione cupit dissolui & esse cum Christo, sensu a carnis refugit & recusat. Hic habet humanus affectus: quoniam diligit vitam, odit mortem. Secundum istum affectum Christus mori noluit, nec obtinuit quod secundum istum affectum petiit.

Aucto. ita probat diuersas in Christo voluntates. C

Ex affectu ergo humano quem de virgine traxit, volebat non mori, & calicem transire orabat. Unde Beda; Orat transire calicem, quia homo erat: dicens, Pater, transeat à me calix iste. Ecce habes voluntatem humanam expressam. Vide iam restum cor. Sed non quod ego volo, sed quod tu vis. Unde alibi. Non veni facere voluntatem meam, quam, scilicet temporaliter sumpsi ex virgine: sed voluntatem eius qui milit me, quam, scilicet æternus habui cum patre. Hic aperte dicit duas in Christo fuisse voluntates, secundum quas diuersa voluit. Hier.

*Ioan. ult. f
in tom. 6.*

traçt. 113.

Ioan. 21

*Cum senue-
ris*

Matth. 26. d

Ad Phi. 1. d

Aug. 1. in

Epi. 1. o ad

Honoratū,

de gratia no-

ui testamēti.

Cap. 6. 20. 2.

Beda lib. 4.

comment.

ad illud. 14.

Mar. Pater

si fieri potest.

Ioan. 6. d

Mar. 14. d

quo-

quoq; super illum locum. Spiritus promptus est, caro autē infirma: dans intelligi hic duas voluntates exprimi, ita ait. Hoc contra Euticianos, qui dicunt in Christo vnā tantum voluntatem. Hic autē ostendit humanam, quæ ppter infirmitatem carnis recusat passionē: & diuinam, quæ prompta est perficere dispensationē. August. etiam duas in Christo asserit voluntates, dicens, Quantum distat Deus ab homine, tantum voluntas Dei à voluntate hominis. Vnde hominem Christus gerens ostendit priuatam voluntatē quandā hominis, in qua & suam & nostram figurauit, qui caput nostrū est, & ad eum sicut membra pertinemus. Pater, inquit, si fieri pōt, transeat à me calix iste. Hęc humana voluntas erat, proprium aliquid, & tanquam priuatum volens. Sed quia rectum vult esse hominem, & ad eum dirigi, subdit. Non quod ego volo, sed quod tu vis. Ac si diceret. Vide te in me: quā potes aliquid propriū velle, vt Deus aliud velit. Cōceditur hoc humanę fragilitati. Idē alibi, Christus in passione duas expressit voluntates in se, secundum duas naturas. Ait n. Pater, si fieri pōt, transeat à me calix iste. Ecce habes hominis voluntatē: quam ad diuinā cōtinuo dirigens ait. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Ambr. ita etiam in lib. 12. de fide. Scriptum est, Pater, si fieri pōt, transfer à me calicē hunc. Verba Christi sunt, sed quomodo & in qua forma dicantur aduerte. Hominis substāciam gerit, hominis assumpsit affectum. Non ergo quasi Deus, sed quasi homo loquitur. Suscepit quidem voluntatē meam. Mea est voluntas, quā suam dixit, cum ait. Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Cum autē dixit. Omnia quæ habet pater, mea sunt, quia nihil excipitur: sine dubio quam pater habet eandē & filius habet voluntatem. Eadē est Christi voluntas quæ paterna. Vna ergo voluntas est patris & filij. Sed alia est voluntas

Cōcione prima enarrationis, ad versum 1. hunc: Re-ctos decet. Psalm. 31. tom. 8.

Matt. 26. d. ad versum 15. Psal. 93. Quo ad usq; iustitia Marc. 14. d. Amb. lib. 2. c. 3. ad princ. tom. 2. Ioan. 17. b. & 15. d.

luntas hominis, alia Dei: vt scias vitā in voluntate esse hominis, passionē autem Christi in voluntate diuina, vt pateretur pro nobis. His testimoniis euidenter docetur, in Christo duas fuisse voluntates: quod quia negauit Macharius archiepiscopus in Constantinopolitana synodo, cōdemnatus est. Et ex affectu humano sensualitatis quidē, non rationis, illud voluit & petiit, quod non impetrauit. Nec ideo petiit vt impetraret, quia sciebat Deum non esse facturum illud: nec illud fieri volebat affectu rationis vel voluntate diuinitatis. Ad quid ergo petiit? Vt membris formam præberet imminente turbatione clamandi ad dominum, & subiiciendi voluntatem suam diuinæ voluntati: vt si pulsante molestia tristenter, pro eiusdem amotione orent. Sed si nequeūt vitare: dicāt quod ipse Christus. Non ergo ad insipientiam fuit, quod Christus clamans non exauditur ad salutē corporalē. Bonum quidē petiit, sc. vt non moreretur: sed melius erat vt moreretur, quod & factum est.

De eo quod Ambr. dicit Christū dubitasse affectu humano. D

Cæterum non parum nos mouent verba Ambrosii quibus significare videtur, Christum secundum humanum affectum de patris potentia dubitasse: sic dicens in lib. 2. de fide. De quo dubitat, de se, an de patre? De eo vtique cui dicit, Transfer, dubitat de hominis affectu. Nam Deus non de patre dubitat, nec de morte formidat. Propheta etiam non dubitat, qui nihil Deo esse impossibile asserit: Omnia quæcunque voluit fecit. Num infra homines constitues Deum? Propheta non dubitat, & filium dubitare tu credis? Vt homo ergo dubitat, vt homo locutus est. His verbis innui videtur, quod Christus non in quantum Deus est vel Dei filius, sed in quantum homo dubitauerit affectu humano. Quod ea ratione dictum accipi potest, non quia ipse dubitauerit: sed quia modū

gessit

Maximus Cynicus, episcopus in Constantinopolitano, i. synode deponitur, vt habetur. c. 6. in 1. aditione.

Cap. 3. ante medium.

Psalms 134:

Ibidem patulo superius.

gessit dubitantis, & hominis dubitare videbatur.
Verba Hilarij longe diuersam exprimentia sententiam à premissa.

*Hil li. 10. de
 Trin. ante
 medium.
 Ioan. 13. d*

*Ibid. paulo
 inferius.
 Marc 14 d*

*Ibid. paulo
 inferius.*

*Ibid. infe-
 rius.*

*Luc 22. c.
 Matt. 26 d*

Illud etiam ignorandum non est, quod Hil. asserere videtur, Christum non sibi sed suis orasse, cum dixit. *Transfer à me calicē hunc: sicut nec sibi, sed suis timuit. Nec n. voluisse, vt sibi non esset passio, sed vt à suis transiret calix passionis: ita in-quiens, Si passio honorificatura eum erat, sicut Iuda exeunte ait. Nunc honorificatus est filius hominis: quomodo tristem eum metus passionis effecerat: nisi forte tam irrationabilis fuerit, vt pati mortem timuerit, quæ patientem se glorificatura esset? Sed forte timuisse vsq; eo existimabitur, vt transferri à se calicem deprecatus sit dicens, Pater, transfer calicem hunc à me. Quomodo n. per patiendi metum transferri deprecaretur à se, quod per dispensationis studium festinaret implere? Nō n. conuenit vt pati nolit, qui pati venit: & cū pati eum velle cognosceres, religiosius fuerat hoc confiteri, quam ad id impiè stultitiæ prorumpere, vt eum assereres ne pateretur orasse, quem pati velle cognosceres. Non ergo sibi tristis, neque sibi orat transire calicē, sed discipulis: ne in eos calix passionis incumbat, quē à se transire orat, ne in his, scil. maneat. Non n. rogat ne secū sit, sed vt à se trāseat. Deinde ait. Nō sicut ego volo, sed sicut tu vis: Humanæ in se sollicitudinis significans cōsortium, sed non discernens sententiā sibi cōmunis cum patre voluntatis. Pro hominibus ergo vult transire calicem, per quem omnes discipuli erant tentandi, & ideo pro Petro rogat, ne deficiat fides eius. Sciens ergo hæc omnia post mortem suam desitura, vsq; à mortem tristis est: & scit hunc calicem non posse transire, nisi biberit, ideo ait, Pater mi, si non potest transire calix iste, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. scias in se cōsummata passionē metū calicis*

licis
 non
 passi
 eius
 ris
 bis p
 SI C

D
 bi, s
 dem
 to, à
 rom
 ruit
 sicut
 obed
 pter
 men
 post
 passi
 fion
 ritu
 mili
 lum
 priu
 est n
 hoc
 Dei
 pitu
 men
 quo
 fion
 sed
 ant
 poss

licistransiturum, qui nisi eum bibisset, transire non posset: nec finis terroris nisi consummata passione, terrori succederet: quia post mortem eius per virtutum gloriam apostolicæ infirmitatis scandalum pelleretur. Intende lector his verbis pia diligentia, ne sint tibi vasa mortis.

*Luc. 22. 6
Marc. 16. 6*

SI CHRISTVS MERUIT SIBI ET NOBIS: ET

quid sibi & quid nobis.

D I S T I N C T. XVIII.

DE merito etiam Christi prætermittendum non est, de quo quidam dicere solent, quod non sibi, sed membris tantum meruerit. Meruit quidem membris redemptionem, à diabolo, à peccato, à pœna & regni resurrectionem: ut amota ignea romphea, libere pateret introitus: sed & sibi meruit impassibilitatis & immortalitatis gloriam, sicut ait Apostolus, Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem a crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Aperte dicit Apostolus, Christum propterea exaltatum per impassibilitatis gloriam, quia est humiliatus per passionis obedientiam. Humiliatus ergo passionis meritum fuit exaltationis: & exaltatio præmium humilitatis. Vnde Aug. exponens præmissum capitulum ait. Vt Christus resurrectione clarificaretur, prius humiliatus est passione. Humilitas claritatis est meritum: claritas, humilitatis est præmiū. Sed hoc totum factum est in forma serui. In forma Dei semper fuit & erit claritas. Item Ambr. idē capitulum tractās ait, Quid & quantum humilitatis mereatur hic ostēditur. His testimoniis euidentis fit, quod Christus per humilitatē & obedientiam passionis meruit clarificationē corporis: nec id solū, sed etiā impassibilitatem animæ. Anima enim ipsius ante mortē erat passibilis, sicut caro mortalis: sed post mortē merito humilitatis & animā impassibilis

A *Quomodo
verbi seu
Christi in-
carnatio or-
dinatur ad
nostram re-
demptionem,
quantum ad
usum volun-
tatis prout
respicit exer-
citiū me-
rendū.*

*Aug. tract.
104. in fine
ad illud 10.
17. clarifica
filium tuū.*

*Ambr. ad
silud 2. ad
Philip. pro-
pter quod &
Deus in com-
ment. t. 2.*

P p bilis

bilis facta est, & caro immortalis. Verum a. anima sic facta impassibilis, quando caro facta est immortalis, sc. ipso resurrectionis momento, de auctoritate nobis certum non est. Sed vel mox post carnis separationem anima impassibilitate donata est, aut in resurrectione, quando caro reffloruit.

Quod à conceptu meruit sibi Christus hoc quod per passionem.

Nec solum hoc meruit Christus, quando patri obediens crucē subijt: sed etiā ab ipsa conceptione ex qua homo factus est, per charitatem & iustitiā, & alias virtutes, in quarū plenitudine fuit secundum hominem conditus, sibi tantū meruit, quantum post per martyrij tolerantiam. Tanta n. plenitudo spiritualium charismatum in eo fuit, quā in eis proficere nō potuit: & ideo melior ipsius anima fieri non potuit, quā ab initio suę cōditionis extitit, quia proficere in meritis non valuit. Unde Gregor. ait. Non habuit omnino Christus iuxta animæ meritū, quo potuisset proficere: in membris a. quæ nos sumus; quotidie proficit. Non ergo plus meruit sibi per crucis patibulum, quā à conceptione meruit per gratiam virtutum. Non ergo profecit secundum animæ meritum, quantum ad virtutē meriti: profecit tamen, quantum ad numerū meritorum. Plura n. habuit merita in passione, quam in conceptione: sed maioris virtutis non existerunt in merendo plura, quā ante fuerant pauciora. Meruit ergo à conceptione non modo gloriam impassibilitatis & immortalitatis corporis, sed etiā impassibilitatem animæ. Per quid? Per obedientiam & voluntatem perfectam, quæ non tunc primo habuit, nec maiorem cum pari cœpit & mori, obediens n. perfectus, & bonus extitit secundum hominem, ex quo fuit homo. Habuit ergo anima illa aliquod bonum in se post mortē, quod nō habuit ante. Num ergo beator vel melior fuit quam

Greg. hom.
6. sup̄ r. ze-
chielem ex-
ponens illud.
Exod. 23.
Facies q̄
candelabrū
ascēdit.

Ad Phil. 2. 6

quam ante? Absit, quod melior fuerit: quia nec sanctior, nec gratia cumulator. Nec etiam beator fuit in Dei contemplatione, in quo precipue beatitudo consistit. Potest tamen dici in hoc beator fuisse, quia ab omni miseria immunis. Ex quo nequit inferri simpliciter, quod beator fuerit.

De eo quod scriptum est, Donauit illi nomen, quod est super omne nomen.

Nec tantum gloriam impassibilitatis & immortalitatis meruit, sed etiam donari sibi nomē, quod est super omne nomen sc. honorificentiam, quod vocatur Deus: hoc tamen nomē ante mortem habuit. Habuit n. hoc nomen Dei filius, in quantum Deus est, ab eterno per naturam: in quantum vero homo factus est habuit ex tempore, per gratiā. Veruntamen Aug. dicit nemini donatū esse illud nomen, non Deo quia illud nomen habuit cū in forma Dei: tantū erat: Sed cum dicitur, Propter quod illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomē: satis apparet propter quid exaltauerit, i. ppter obedientiā, & in qua forma exaltatus sit. In qua n. forma crucifixus est, in ea exaltatus est, & in eadem donatū est ei nomen, vt cum ipsa forma serui nominetur vnigenitus filius Dei, intelligatur hoc illi donatum est vt homini, quod iam habebat idem ipse Deus. Hoc ergo per gratiā accepit, vt ipse ens homo vel subsistens in forma serui, i. in anima & carne, nominetur & sit Deus. Sed nunquid hoc tunc meruit? supra enim dictum est, quia hoc tantum bonum homo ille non meruit. Quomodo ergo hic dicitur, Propter obedientiam donatum est ei hoc nomen? Secundū, tropum illum in scriptura creberrimum hoc capiendum est, quo dicitur res fieri, quando innotescit. Post resurrectionem vero, quod ante erat in euidenti positum est, vt scirent homines & dæmones. Manifestationem ergo illius nominis donauit ei

P p 2

Deus

*Aug. li. 2. ca.
5. in fin. contra
Maximū
tom. 6.*

*Glo. ordin.
ad illud ad
Phil. 2. Et do
nauit illi
nomen.*

Matth. 28.

Deus post resurrectionem: sed illam meruit per obedientiam passionis, qui eo quod obediuit patiendo exaltatus est resurgendo: & per hoc manifestatum est nomen. Hoc eodem tropo usus est etiam Dominus post resurrectionem dicens, Data est mihi omnis potestas in celo & in terra: non tunc primo acceperit, sed quam ante habebat, tunc manifestata est potestas. Ceterum Ambr. dicit nomen illud donatum esse Deo, non homini: & videtur secundum verborum superficiem oppositum Aug. sed intelligentia non obuiat, licet diuersum sapiat. Nam Ambr. de naturali donatione id dictum intelligit, qua æternaliter pater generando dedit filio nomen: quod est super omne nomen, sc. esse Deum per naturam: quia genuit ab æterno filium plenum & sibi æqualem Deum. Quod tamen nomen Apost. propter passionis obedientiam Christo donatum dicit. Sed præmissa locutionis modo accipiendum est.

Si Christus sine omni merito illa habere potuit.

Si vero queritur, Vtrum Christus illam immortalitatis & impassibilitatis gloriam, & nominis Dei manifestationem, sine omni merito habere potuerit: sane dici potest, quia humanam naturam ita gloriosam suscipere potuit, sicut in resurrectione extitit. Nomenque suum etiam aliter hominibus manifestare potuit: sed homo passibilis esse non potuit sicut fuit, & ad illam gloriam sine merito peruenire. Potuit quidem peruenire ad illam sine merito passionis, quia potuit consumpta mortalitate immortalitatis gloria vestiri: sed non sine merito iustitiae & charitatis, aliarumque virtutum. Non enim Christus homo esse potuit, in quo plenitudo virtutum & gratiae non fuerit. Nec virtutes ei inesse potuerunt silicio mortalitatis induto, quin per eas mereretur. Habens ergo has virtutes secundum hominem passibilem ac mortalem, non potuit non mereri gloriam immortalitatis. Non ergo potuit

*Amb. in commentariis ad
sit ad ca. 2.
ad Phil. donauit illi nomen, Et glos.
ord. ad illud
Deus exaltauit: a. 2. e-
iusdem epistol.*

potuit factus mortalis sine merito gloriam impassibilitatis, ac immortalitatis manifestationem Dei nominis consequi. Potuit tamen hoc assequi sine merito passionis, quia per passionem nil sibi meruit, quod non ante per virtutes meruerit.

De causa mortis, & passionis Christi. E

Ad quid ergo voluit pati & mori, si ei virtutes ad merendum illa sufficiebant? Pro te, non pro se. Quomodo pro me? Ut ipsius passio & mors tibi esset forma & causa. Forma, virtutis & humilitatis: causa, gloriæ & libertatis. Forma, Deo usque ad mortem obediendi: & causa, tuæ liberationis ac beatitudinis. Meruit enim nobis per mortis ac passionis tolerantiam, quod per prædicentia non meruerat, scilicet aditum paradisi, & redemptionem à peccato, à pœna à diabolo: & per mortem eius hæc nos adepti sumus, scilicet redemptionem, & filiorum gloriæ adoptionem. Ipse enim moriendo factus est hostia nostræ liberationis. Sed quomodo per mortem nos à diabolo, & à peccato redemit, & aditum gloriæ aperuit? Decreuerat Deus in mysterio, ut ait Ambr. propter primum peccatum non intro mitti hominem in paradysum, id est ad Dei contemplationem non admitti, nisi in vno homine tanta existeret humilitas, quæ omnibus suis proficere posset: sicut in primo homine tanta fuit superbia, quæ omnibus suis nocuit. Non est autem inuentus inter homines aliquis, quo id posset impleri, nisi leo de tribu Iuda, qui aperuit librum, & soluit signacula eius, implendo in se omnem iustitiam, id est consummatissimam humilitatem, qua maior esse non potest. Nam omnes alij homines debitores erant, & vix vnicuique sua virtus sufficiebat & humilitas. Nullus ergo eorum hostiam poterat offerre sufficientem reconciliationi nostræ. Sed Christus homo sufficiens, & perfecta fuit hostia: qui multo amplius est humiliatus, amaritudinē mortis gurgendo,

Qualiter per mortem redemit nos & aditum regni aperuit.

Amb. in commentariis ad illud ca. 5. ad Rom. Ada, qui est forma futuri. tom. 5. Apoc. 5. 6.

stano, quam illi Adam superbijt, per esum ligni
vetiti noxia delectatione perirudo. Si ergo illius
superbia omnium extitit ruina, ipsum de paradisi
so mittens foras, alijsque occludens ianuam: mul-
to magis Christi humilitas, qua mortem gustauit
ingressum regni cœlestis omnibus suis impleto Deo
decreto aperire valuit, atque decreti delere chiro-
graphum. Vt enim ait Ambr. Tantum fuit pecca-
tum nostrum, vt saluari non possemus, nisi vnige-
nitus Dei filius pro nobis moreretur, debitoribus
mortis: sed sic dignos nos fecit testamenti, & pro-
missæ hereditatis. Quod non ita est intelligendū:
quasi non alio modo saluare nos potuerit, quam
per mortem suam: sed quia per aliam hostiam nō
potuit nobis aperiri regni aditus, & fieri salus nisi
per mortem vnigeniti: cuius tanta (vt dictum est)
humilitas & patientia, vt eius merito pateret cre-
dentibus in eum aditus regni. Magna ergo in morte
vnigeniti p̄stita sūt nobis, vt liceat nobis redire in
patriam, sicut olim in morte summi Pontificis his qui
ad ciuitatē refugij confugerant, secure ad propria
remearē. Ecce aliquid ostensum est, qualiter
per Christi mortem aditus regni sit nobis paratus.
HIC QUALITER A DIABOLO ET A PEC-
cato nos redemit per mortem.

DISTINCT. XIX.

Nunc ergo quaeramus, quomodo per mortem
ipsi à diabolo, & à peccato, & à pœna redem-
pti sumus. A diabolo ergo & à peccato per Christi
mortem liberati sumus: quia vt ait Apostolus, In
sanguine ipsius iustificati sumus: & in eo quod su-
mus iustificati, i. à peccatis soluti, à diabolo sumus
liberati, qui nos vinculis peccatorū tenebat. Sed
quomodo à peccatis per eius mortem soluti su-
mus? Quia per eius mortem vt ait Apostolus com-
mendatur nobis charitas Dei, id est, apparet exi-
mia, & commendabilis charitas Dei erga nos in
hoc,

*Amb. in com-
mentarijs ad
illud cap. 9.
ad Hebraeos,
ideo noui te-
stamenti
rom. 5.
Et glos. ordi.
super 9. cap.
epi. ad He-
braeos. Ad ser-
uiendum
Deo uiuenti.
Num. 35. d*

*De redem-
ptione nostra
facta per pas-
sionem Chri-
sti quantum
ad efficaciam,
& utilita-
tem.*

hoc, quod filium suum tradidit in mortē pro nobis peccatoribus. Exhibita a. tantz erga nos dilectionis arra, & nos mouemur accendimurque ad diligēdum Deum, qui pro nobis tanta fecit; & per hoc iustificamur, i. soluti à peccatis iusti efficiamur, Mors ergo Christi nos iustificat, dum per eam charitas excitatur in cordibus nostris. Dicimur quoq; & aliter per mortem Christi iustificari, quia per fidem mortis eius à peccatis mundamur. Vnde Apostolus. Iustitia Dei est per fidem Iesu Christi. Et item, Quem Deus proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, i. per fidem passionis: vt olim aspicientes in serpētem æneum in ligno erectum, à morsibus serpentum sanabantur. Si ergo recte fidei intuitu in illum respicimus, qui pro nobis pependit in ligno, à vinculis diaboli solvimur, i. à peccatis: & ita à diabolo liberamur, vt nec post hanc vitam in nobis inueniat quod puniat. Morte quippe sua, vno verissimo sacrificio, quicquid culparum erat, vnde nos diabolus ad luenda supplicia detinebat, Christus extinxit, vt in hac vita tentando nobis non præualeat. Licet n. nos tentet post Christi mortem, quibus modis ante tentabat: non tamen vincere potest, sicut ante vincebat. Nam Petrus qui ante Christi mortē voce ancillæ tertius negauit, post mortē ante reges & præsides ductus non cessit. Quare? quia fortiter, i. Christus veniens in domū fortis, i. in corda nostra vbi diabolus habitabat, alligauit fortem, i. à seductione compescuit fidelium: vt tentationem, quæ ei ad huc permittitur, non sequatur seductio. Itaque in Christi sanguine, qui soluit, quæ non rapuit, redēpti sumus à peccato, & per hoc à diabolo. Nā vt ait August. in ipso vincuntur inimicæ nobis inuisibiles potestates, vbi vincuntur inuisibiles cupiditates. Fuso enim sanguine sine culpa, omniū culparum chirographa deleta sunt, quibus debitores, q̄ parvulorū.

Rom. 3. e
ibidem c
Num. 21. e

Luc. 22. f

Luc. 11. c

psal 68.

In li. de ago-

na Christia-

n cap. 2. ad

p. incipium.

Tomo 3.

Aug. in fins

cap. 10 lib. 2.

de peccato ū

meri ū &

rem s̄i. re

& ba. tismo

q̄ parvulorū.

in eum credunt, à diabolo ante tenebantur. Vnde Qui pro multis effundetur. Per illam ergo redempti sumus in quo Princeps mundi nihil inuenit.

*Aug. in fine,
c. 31. eiusdem
lib. 3. de pec-
catorum me-
ritis.*

Vnde Aug. causam & modum nostræ redemptionis insinuās ait, Nihil inuenit diabolus in Christo vt moreretur: sed pro volūtate patris mori Christus voluit, non habens mortis causam de peccato, sed de obedientia & iustitia mortem gustauit, per q̄ nos redemit à seruitute diaboli, incidit enim in principem huius seculi, qui seduxit Adam, & seruum fecit, cepitq; nos quasi vernaculos possidere, sed venit redemptor & victus est deceptor. Et quid fecit redemptor captiuatori nostro? Tendit ei mscipulam crucē suam: posuit ibi quasi escā sanguinē suam. Ille a. sanguinem suum fudit, non debitoris, per quod recessit debitoribus. Ille quippe ad hoc sanguinē suū fudit, vt peccata nostra deleret. Vnde ergo nos diabolus tenebat, delictum est sanguine redemptoris. Non enim tenebat nos nisi vinculis peccatorū nostrorū: istę erant catenę captiuorum. Venit ille alligauit fortē vinculis passionis suę, intrauit in domum eius, i. in corda eorum, vbi ipse habitabat & vasa eius, sc. nos eripuit, q̄ illi impleuerat amaritudine sua. Deus a. noster vasa eius eripiēs & sua faciens, fudit amaritudinē, & impleuit dulcedine per mortem suam à peccatis redimens, & adoptionē glorię filiorum largiens.

*Matth 12. c
Marc. 3. d
Ad Rom. 8. d*

Cur Deus homo, & mortuus.

B

Factus ergo homo mortalis, vt moriēdo diabolū vinceret. Nisi enim homo esset, qui diabolū vinceret, nō iuste sed violenter homo ei tolli videretur, q̄ se illi spē subiecit. Sed si eū homo vicit, iure manifesto hominē perdidit, & vt homo vincat, necesse est vt Deus in eo sit, qui eum à peccatis immunē faciat. Si enim per se homo esset, vel angelus in homine, facile peccaret, cum vtrāq; naturā per se cōstet cecidisse. Ideo Dei filius hominem passibile sumpsit,

sumpsit, in quo & mortē gustavit, quo cœlū nobis aperuit, & à seruitute diaboli, i. e. à peccato, seruitus enim diaboli peccatum est, & à pœna redemit.

Quomodo & à qua pœna Christus nos redemit per mortem.

C

Aqua pœna? temporali, & æterna. Ab æterna qui dem, relaxando debitum. A tēporali verò penitus nos liberabit in futuro, quando nouissima mors inimica destruetur. Adhuc n. expectamus redemptionem corporis, secundum animas verò iam redempti sumus ex parte, non ex toto, à culpa non à pœna, nec omnino à culpa. Non enim ab ea sic redempti sumus, vt non sit, sed vt non dominetur.

Ad Cor. 15. d

Ad Rom. 6. 6

Quomodo pœnam nostram portauit.

D

Peccata quoq; nostra, id est, pœnam peccatorum nostrorum dicitur in corpore suo super lignum portasse, quia per ipsius pœnam quam in cruce tulit, omnis pœna temporalis, quæ pro peccato conuersis debetur, in baptismo penitus relaxatur, vt nulla à baptizato exigatur, & in pœnitētia mino- ratur. Non enim sufficeret illa pœna, qua pœnitē- tes ligat Ecclesia, nisi pœna Christi cooperaretur, qui pro nobis soluit. Vnde peccata iustorum, qui fuerunt ante aduentum, in sustentatione Dei fu- isse vsque ad Christi mortem, dicit Apostolus, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore. Ecce ap- pertè expositum est, quomodo, & quid Christus per mortem nobis meruit & impetrauit.

Petri 2. d

Rom. 3. d

Si solus Christus debet dici redemptor, vt solus dicitur mediator.

E

Vnde ipse verè dicitur mundi redemptor, & Dei hominumq; mediator. Sed mediator in scriptura dicitur solus filius: Redemptor verò aliquādo et- iam Pater vel Spir. S. Sed hoc propter vsum pote- statis, non propter exhibitionē humilitatis & obe- diētiae. Nam secundū potestatis simul & obediētie vsum, filius propriè dicitur redemptor: quia in se

1. Tim. 2. 6

impleuit, per quæ iustificati sumus, & ipsam iustificationem est operatus potentia deitatis cum Patre, & Spir. S. Est ergo redemptor, in quantum est Deus, potestatis vlu: in quantum homo humilitatis effectus. Et sepius dicitur redemptor secundum humanitatem, quia secundum eam & in ea suscepit, & impleuit illa sacramenta, quæ sunt causa nostræ redemptionis. Proprie ergo filius dicitur redemptor.

De Mediatore.

1. Tim. 2. b
August. ad
versum 28.
Psal 103.
Draco iste
quomodo
rom. 8.
Iob 32. h.
Rom 2. b
Sapient. 11. d

Aug. in libr.
de Tri. 13. c.
16. ad fin.

Qui solus dicitur mediator, non Pater vel Spir. S. De quo Apost. vnus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, i. per hominem quasi in medio arbiter est ad componendam pacem, i. ad reconciliandum homines Deo. Hic est arbiter quem Iob desiderat. Vtinam esset nobis arbiter. Reconciliati enim sumus Deo, ut ait Apost. per mortem Christi, Quod non sic intelligendum est quasi nos si reconciliauerit Christus, ut inciperet amare quos oderat, sic reconciliatur inimicus inimico, ut inde sint amici qui ante se oderant: sed iam nos diligenti Deo reconciliati sumus. Non enim ex quo ei reconciliati sumus per sanguinem filii, nos coepit diligere: sed ante mundum, priusquam nos aliquid essemus. Quomodo ergo nos diligenti Deo sumus reconciliati? Propter peccatum cum eo habebamus inimicitias, qui habebat erga nos charitatem, etiam cum inimicitias exercebamus aduersus eum, operando iniquitatem. Ita ergo inimici eramus Deo, sicut iustitiam sunt inimica peccata & ideo dimissis peccatis tales inimicitiam finiuntur: & reconciliantur iusto quos ipse iustificat. Christus ergo dicitur mediator, eo quod medi⁹ inter Deum, & homines ipsos reconciliat Deo. Reconciliat a. dum offendicula hominum tollit ab oculis Dei, i. dum peccata delet, quibus Deus offendebatur, & nos inimici eius eramus. Sed cum peccata deleat non solus filius, sed & Pater & Spir. S. quorum deletio est nostra ad Deum recon-

reconciliatio, quare solus filius dicitur mediator?
 Nam de Patre legitur, quod reconciliauerit sibi
 mundum. Ait enim Apost. Deus enim erat in Chri-
 sto, mundum sibi reconcilians. Cum ergo reconcili- 2. Cor. 5. &
 liet, quare nō dicitur mediator? Quia nec medius
 est inter Deum & homines, nec in se habuit illa sa-
 cramenta, quorum fide & imitatione iustificamur,
 id est, reconciliamur Deo. Reconciliauit ergo nos
 tota Trinitas virtutis usu, scil. dum peccata deleet:
 sed filius solus impletione obedientiæ: in quo pa-
 trata sunt secundum humanam naturam ea, per
 quæ credentes & imitantes iustificantur.

Secundum quam naturam sit melior.

G

Vnde & mediator dicitur secundum humanita-
 tē, non secundum diuinitatē, non enim est media-
 tor inter Deum & Deum, quia tantum vnus Deus. *Aug. in libr. confessio- num 10. c. 43*
 sed inter Deum & hominē, quasi inter duo extre- *ad princip. tom. 1.*
 ma: quia medius esse non potest, nisi inter aliqua.
 Mediator est ergo, in quantū homo. Nam in quan-
 tum Deus, non mediator, sed æqualis patri est, hoc
 idē, quod pater, cum patre vn⁹ Deus. Mediat ergo
 inter homines & Deum trinitatē, secundū homi-
 nis naturam in qua suscepit illa per quæ recōcilia-
 mur Deo trinitati: & secundū eandē habet aliquid
 simile Deo, & aliquid simile hominibus quod me-
 diatori cōgruebat: ne per omnia similis hominib.
 longe esset à Deo, aut per omnia Deo similis longe
 esset ab hominib. & ita mediator non esset. Verus
 ergo mediator Christ⁹ inter mortales peccatores,
 & immortalē iustum, apparuit mortalis cum ho-
 minib. iustus cum Deo, per infirmitatē propin-
 quās nobis, per iustitiā Deo. Rectē ergo mediator
 dictus est, quia inter Deum immortalē & hominē
 mortalē est Deus & homo, recōcilians hominem
 Deo: In tantum mediator, in quantū est homo: In
 quantum autē verbum non est medius, quia vnus
 cum patre Deus. Si ergo Christus secundum vos, &
 here-

hæretici, vnam tantum habet naturam, vnde medius erit? & nisi ita sit medius, vt Deus sit propter diuinitatis naturam, & homo propter humanitatis naturam: quomodo humana in eo recõciliantur diuinis? Nam ipse veniẽs prius in se humana sociavit diuinis, per vtriusq; naturæ cõiunctionem in vna persona: Deinde omnes fideles per mortẽ recõciliavit Deo, dum fanati sunt ab impietate quicunq; humilitatẽ Christi credendo dilexerunt, & diligẽdo imitati sunt. Ecce hic aliquatenus insinuatur, quare Christus solus mediator Dei dicitur & hominum: & secundum quam naturam mediet, scil. humanam, & cui mediet, scil. Deo Trinitati. Trinitati enim nos recõciliavit per mortem, per quam & nos redemit à seruitute diaboli. Nam vt Petrus ait, non corruptibilibus auro & argẽto redempti sumus, sed pretioso sanguine agni immaculati.

2. Pet. I. d

QVOD ALIO MODO POTVIT LIBERARE hominem, & quare potius isto.

DISTINCT. XX.

De redemptione nostra facta per passionem Christi quantum ad cõgruentiam, & necessitatem.
Aug. li. 13. de Trin. c. 10. in princ.
Aug. li. pred. ca. 13. in fine. & ca. 22. cõtinuo.

SI vero quæritur, Vtrum alio modo posset Deus, hominem liberare, quam per mortẽ Christi: Dicimus & alium modum fuisse possibilẽ Deo, cuius potestati cuncta subiacent: sed nostræ miseriz sanandæ cõueniẽtiore modum alium non fuisse, nec esse oportuisse. Quid. n. mentes nostras tãtum erigit, & ab immortalitatis desperatione liberat, quã quod tãti nos fecit Deus, vt Dei filius immutabiliter bonus, in se manens quod erat, & à nobis accipiẽs quod non erat, dignatus nostrũ inire confortiũ, mala nostra moriẽdo perferret? Est & alia ratio, quare isto potius modo, quã alio liberare voluit: quia sic iustitia superatur diabolus, non potẽtia. Et quomodo id factũ sit explicabo vt potero. Quadã iustitia Dei in potestatẽ diaboli traditum est genus humanum, peccato primi hominis in omnes originaliter trãseunte, & illius debito omnes obli-

obligante. Vnde omnes homines ab origine sunt sub principe diabolo. Vnde Apostolus, Erasmus natura filii iræ: natura, scil. vt est deprauata peccato, non vt est recta creata ab initio. Modus a. ille quo traditus est homo in diaboli potestate, non ita debet intelligi tanquam Deus hoc fecerit aut fieri iusserit, sed quod tantum permiserit, iuste tamen. Illo n. deserente peccante, peccati auctor illicò inuasit: nec tamen Deus continuit in ira sua miserationes suas: nec hominē à lege suæ potestatis amisit, cum in diaboli potestate esse permisit, quia nec diabolus à potestate Dei est alienus, sicut nec bonitate. Nam qualicumq; vita diabolus vel homo nō subsisteret, nisi per eū, qui viuificat omnia. Non ergo Deus hominem deseruit, vt non se illi exhiberet Deum: sed inter mala pœnalia etiā malis multa præstitit bona, & tandem hominē quem commissio peccatorum diabolo subdidit, remissio peccatorū per sanguinem Christi data à diabolo eruit, vt sic iustitia vinceretur diabolus, non potentia. Sed qua iustitia? Iesu Christi. Et quomodo victus est ea? Quia in eo nihil dignum morte inueniens, occidit eum tamen, & vtiq; iustum est vt debitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quē sine vllō debito occidit. Ideò a. potētia vincere noluit, quia diabolus vitio peruersitatis suę amator est potentia, & desertor oppugnatorq; iustitię: in quo homines magis eum imitantur, qui neglecta vel etiā perosa iustitia, potentia magis student, eiusq; vel adoptione lætantur, vel cupiditate inflammantur. Ideoque placuit Deo, vt non potentia sed iustitia vincens, hominem erueret, in quo homo eum imitari disceret. Post vero in resurrectione secuta est potentia, quia reuixit mortuus, nunquam postea moriturus. Sed nonne iure æquissimo vinceretur diabolus, si potentia tantum Christus cum illa agere voluisset? vtiq;: sed postposuit Christus quod

Ephes. 2 c

Ibid. paulo
inferius.Ibid. cap. 12.
continuo lib.

13. de Trin.

Psal. 76.

Aug. in prin-
cip. ca. 13 de
Trinit.Ibid. in prin-
cip. cap. 14.Ibid. cap. 13.
in princ.Ad finem c.
14. eiusdem
libri.Ibid. paulo
superius.

quod potuit, ut prius ageret, quod oportuit. Iustitia ergo humilitatis hominem liberauit, quem sola potentia æquissimè liberare potuit.

De causa inter Deum & hominem, & diabolum. B

Si enim tres illi in causam venirent, scil. Deus diabolus & homo: diabolus & homo quid aduersus Deum dicerent non haberent. Diabolus enim de iniuria Dei cõuinceretur: quia seruum eius, scil. hominem, & fraudulenter abduxit, & violenter tenuit. Homo etiam iniurius Deo conuinceretur: quia præcepta eius contempfit, & se alieno dominio mancipauit. De hominis iniuria cõuinceretur diabolus: quia & illum prius fallaci promissione decepit: & post mala inferendo læsit. Iniuste ergo diabolus, quantum ad se tenebatur hominè: sed homo iuste tenebatur, quia diabolus nunquam meruit potestatem habere super hominem, sed homo meruit per culpam pati diaboli tyrannidem. Si ergo Deus, qui vtrique præerat, potentia hominem liberare vellet, sola iussione virtute hominè potuit rectissimè liberare: sed ob causam præmissam iustitia humilitatis voluit. Qui dum in carne mortali crucifixus est, iustificati sumus, id est, per remissionem peccatorum eruti de potestate diaboli: & ita à Christo iustitia, diabolus victus est, non potentia. Quomodo autem in eius sanguine nobis peccata sunt dimissa, supra expositum est.

De traditione Christi, qua facta dicitur à patre & à filio, à Iuda & à Iudæis. C

Esa. 53. b
Rom. 8 f
Ephes. 5. a
Matth. 26. d
Luc. 24. c
August. ad
versum vl-
timū Ps. 93.
Et reddet il-
lis, tom. 8,

Christus ergo est sacerdos, idemque & hostia precium nostræ reconciliationis: qui se in ara crucis nõ diabolo, sed Deo trinitati obtulit pro omnibus quantum ad pretij sufficiētiam: sed pro electis tantum, quantum ad efficaciam quia prædestinatis tantum salutem effecit. De quo & legitur, quod sit traditus à patre, & quod seipsum tradidit, & quod Iudas eum tradidit & Iudæi. Ipse se tradidit, quia sponte ad

palsio-

passionē accessit: Et pater eum tradidit, quia voluntate patris, imò totius trinitatis passus est. Iudas tradidit, prodēdo, & Iudæi instigando: & fuit act⁹ Iudæ & Iudæorū malus, & actus Christi vel patris bonus: opus Christi & patris bonū, quia bona patris & filii voluntas: malū fuit opus Iudæ & Iudæorum, quia mala fuit intētio. Diuersa fuerunt ibi facta siue opera, i. diuersi actus, & vna res siue factū, scil. passio ipsa. Idemq; doctores aliquando vniunt in facto illo patrem, filium, Iudam, Iudæos, aliquādo disiungunt. Respicientes enim ad passionem, vnum opus illorum dicunt: attendentes intētionem & actus, facta diuersa discernunt. Vnde Aug. Facta est, inquit, traditio à patre, facta est traditio à filio, facta est traditio à Iudæ: vna res facta est. Quid ergo discernit inter eos? Quia hoc fecit pater & filius in charitate, Iudas vero in prodicione. Videris quia non quid faciat homo, sed qua voluntate, cōsiderandum est. In eodē facto inuenimus Deum, quo Iudam: Deum benedicimus, Iudam detestamur: quia Deus cogitauit salutē nostram, Iudas cogitauit precium quo vendidit Dominū, filius precium quod dedit pro nobis. Diuersa ergo intētio diuersa facta facit, cum tamen sit vna res ex diuersis. Ecce vnam rem dicit ibi fuisse, & diuersa facta: quia vna ibi fuit passio, sed diuersi actus. Et actus quidem Iudæ ac Iudæorum mali, quibus operati sunt Christi passionem, quæ bonum est & opus Dei est.

Quod Christi passio dicitur opus Dei, & Iudæorum, & quomodo.

D

Passio ergo Christi & opus dicitur Iudæorum, quia ex actib. eorum prouenit: & opus Dei, quia eo auctore, i. volente fuit. Vnde Aug. Nemo aufert animam Christi ab eo, quia potestatem habet ponendi & sumendi eam. Ecce habes auctorem operis. Ponet animam. Ecce habes opus auctoris. Et vt generaliter concludam, quoties in carne Christus aliquid pati-

Aug. tract.

7. ad illud

1. Ioan. 4

Quia filium

suum vni-

genitum mi-

serit in mun-

dum, to. 9:

Ioan. 10. d

patitur, op^o auctoris est: quia. n. sua voluntate, nō alio cogēte perpetitur, ipse author est operis. Cum a passio Christi opus Dei sit, & ideo bonum, eamq; operati sint Iudas & Iudzi, quæritur an cōcedendum sit eos operatos ibi esse bonū. Hic distinguendum est. Potest. n. dici, quod operati sunt bonum, quia ex actib. eorum bonū provenit, id est, passio Christi: & itē, quod operati non sunt bonum, sed malum: quia actio eorum non fuit bona, sed mala.

SI IN CHRISTO DIVISIO IN MORTE fuit anima, vel carnis à verbo.

DISTINCT. XXI.

Post prædicta cōsiderandum est, vtrum in morte Christi, à verbo sit separata anima vel caro. Quidam putauerunt tunc carnem sicut ab anima, ita à diuinitate in morte diuisam. Si enim, inquit, anima media diuinitas sibi carnem vniuit, sicut superius prætaxatum est: ergo quādo diuisa est caro ab anima, diuisa est etiam à diuinitate: quia non potuit ab anima seungi, per quam verbo erat vnita, quin à verbo diuideretur. Fuit a. diuisa ab anima in morte, alioquin vera mors ibi nō fuisset: quia vt ait Aug. Mors quam timēt homines, separatio est animæ à carne. Mors a quam non timent, separatio est animæ à Deo. Vtraque verò diaboli sua su homini propinata est. Si ergo in Christo homine vera mors fuit, diuisa est ibi anima, ac per hoc diuinitas, à carne. Huic suæ probabilitati addunt auctoritatis testimonium. Ambr. enim tractās de Christi derelictione, qui in cruce voce magna clamans dixit, Deus, Deus meus, vt quid me dereliquisti? ait, Clamat homo separatione diuinitatis moriturus Nam cum diuinitas mortis libera sit, vtiq; mors ibi esse non poterat, nisi vita discederet: quia vita diuinitas est. Hic videtur tradi, quod diuinitas separata sit in morte ab homine: quæ nisi discessisset, homo ille mori non posset.

Quod

*De morte
qua conse-
quuta est
passionem
Christi.*

Aug. dist. 2.

i. 3. c. Assum

psit. super

Ps. 48. conc.

2. ad versum

4. Psal. 48.

Sicut oues

in inferno.

Quod illi ad carnē referunt, quam dicunt à Deo separatam. Quib. respondemus illam separationem sic esse accipiendā, sicut intelligitur derelictio, quę illis verbis significatur: Vt quid me dereliquisti? Quomodo ergo Christus derelictus erat à patre, cū in cruce derelictū se clamabat? Nō recesserat Deus ab homine, ita quod esset soluta vnio Dei & hominis. Alioquin fuit quoddam tēpus, quādo Christus adhuc vivus homo erat, & nō Deus: quia adhuc vivus se derelictū clamabat, non derelinquēdum. Si ergo illa derelictio, vnionis intelligatur solutio, ante facta fuit solutio Dei & hominis, quā Christ⁹ mortuus esset. Sed quis hoc dicat? Fateamur ergo Deum, quodammodo illum hominē in morte deseruisse, quia potestati persequentū eum exposuit ad tēpus, non suam potentiam exercēdo illum defendit, vt nō moreretur. Separavit se diuinitas, quia subtraxit protectionē, sed nō soluit vnionem. Separavit se foris, vt non adesset ad defensionē. Sed non intus defuit ad vnionem. Si nō ibi cohibuisset potentiā, sed exercuisset, non moreretur Christus: Mortuus est Christus diuinitate recedente, i. effectum potentiz defendēdo, non exhibente. Hic est hircus, i. emissarius apoponpeijs, qui altero hircō immolato in solitudinē mittebatur, vt legitur in Leuit Duo. n. hirci, humanitas & diuinitas Christi intelligūtur. Humanitate ergo immolata diuinitas Christi in solitudinem abiit, i. in cœlum. Vnde Esich. In solitudinem, i. in cœlum tempore passionis diuinitas abiisse dicitur, nō locum mutans, sed quodammodo virtutem cohibens, vt possent impij cōsummare passionem. Abiit ergo, i. virtutem cohibuit, & portauit iniquitates nostras, non vt haberet, sed vt consumeret: Deus enim ignis consumens est. Ex his satis ostenditur, præmissa verba Ambrosij sic esse accipiendā, vt prædiximus.

Aliam ad idem inducunt auctoritatem.

Qq

Luc. 22. ad illud: Et hoc dicto tradidit spiritum tom. 5.

Matth. 27.

Leu. 16. 6

Esichius lib. 5. ad illud Leu. cap. 16. Et emittat illum in solitudinem. & Glossa ordinaria ib.

B

Alii

*Athan. lib.
6. qui de
beatitudine
filij Dei di-
citur ad
Theophilum
tom. 4.
Responsio.*

Alii quoque authoritati innituntur, qui afferunt diuinitatem in morte recessisse ab homine secundum carnem. Ait enim Athan. Maledictus qui totum hominem quem assumpsit Dei filius, denuo assumptum, tertia die a mortuis resurrexisse non confitetur. Fiat, fiat. Si inquit denuo assumptus est homo in resurrectione, quem assumpsit in incarnatione, deposuit ergo eum in morte: separata ergo fuit diuinitas in morte ab immunitate. Quibus respondemus, quod si in his verbis assumptio talis intelligatur, quae fit secundum unionem, non carnem tantum, sed totum hominem, id est animam & carnem denuo sibi uniuert in resurrectione, quia non simpliciter hominem sed totum hominem assumptum dicit. Totum ergo hominem in morte deposuit, id est animam & carnem. Sed quis, nisi hostis veritatis, dicat animam a verbo depositam? Et tamen nisi hoc fateantur, quod totus homo fit assumptus, non pro eis facit illa auctoritas, quae totum dicit assumptum. Sciendum est ergo Athan. id dixisse contra illorum perfidiam, qui resurrectionem Christi negabant, putantes morte detineri eum, qui solus inter mortuos liber est. Ideo illum maledicit, qui non confitetur totum hominem denuo assumptum resurrexisse, id est Christum animam denuo corpori coniunxisse: & illis duobus denuo coniunctis in resurrectione, verum secundum hominem vixisse, sicut ante mortem. Nam in morte separata est anima a carne. Vnde verum dicitur Christus mortuus: sed neutrum separatum est a verbo Dei.

Auctoritatibus astruit a verbo carnem in morte non esse diuisam.

*Aug. tract.
47.
Ioan. 10.*

Sicut Aug. super Ioan. docet, tractans illud verbum. Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam: a me ipso potestatem habeo ponendi eam, & iterum sumendi eam: hic animam dicit emissam. A quo emissam est? A seipsa non est emissam, quia seipsam non posuit

fuit: nec verbum animam posuit, nec carnē. Caro ergo animā posuit, sed potestate in se manētis deitatis. Potentia ergo deitatis anima diuisa est à carne, sed neutrum à verbo Dei. Vnde Aug. Verbū ex quo suscepit hominē, i. carnem & animā, nūquam deposuit animam vt esset anima à verbo separata: sed caro posuit animam quando expirauit, qua redeunte resurrexit. Mors ergo ad tempus carnē & animā separauit, sed neutrū à verbo Dei. Caro ergo ponit & sumit animā, non potestate sua sed potestate inhabitantis carnē deitatis. Hic euidenter traditur, nec animā nec carnē à verbo Dei in morte esse diuisam, vt aliquo modo soluta fuerit vnio. Vnde Aug. cont. Felician. Absit, vt Christus sic senserit mortē, vt quantum in se est, vita vitā perderit, si n. hoc ita esset, vitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani affectus, quem spōte susceperat: non naturæ suæ perdidit potentia, per quā cuncta viuificat. Sic in sepulchro Christus carnē suam cōmoriendo nō deseruit, sicut in vtero virginis cōnascendo formauit. Mortuus est ergo nō discedēte vita, sicut passus est nō pereunte potētia. Nemo tollit animā eius ab eo, quia potestatem habet ponendi & sumēdi. Ecce & hic habes, Christum non deseruisse carnē in morte, & vitam non discessisse à mortuo: & quam sponte tradidit spiritum, non alius extorsit. Vnde Ambr. Emisit Christus spiritum, & tamē quasi arbiter exuendi suscipiendiq; corpōs, emisit spiritum, nō amisit: pendebat in cruce, & omnia commouebat. Sed vnde emisit? Ex carne. Quo emisit? Ad patrem.

Qua ratione Christus dicitur mortuus & passus.

Recedente vero anima mortua est Christi caro: & quia caro mortua est, mortu⁹ est Christus. Sicut n. mortuus dicitur Deus, quādo mortuus est homo: ita mortuus homo dicitur, quādo mortua est caro. Separatio animæ mors carnis fuit. Propter car-

Qq 2

nem

Ad principium c. 14° in tom. 6.

Aug c 14° in princ.

Ioan. 10. & Ibid. paul⁹ inferius.

Ambros. ad mediū c. 5. lib. de incarnationis dominica sacramento, tom. 2.

*Aug. ad ver-
sum 4. Psal.
130. hunc,
sicut abla-
tato 8.*

*Amb. 2. t. c.
5. in fine.
1. Pet. 4. a*

*Tom. 10. in
serm. de fide
1. 9.
De tempore
qui est 3. fe-
ria 5. in coe-
na Domini.*

nem ergo unitam verbo, quæ mortua est, dicitur
Deus mortuus: & propter carnem & animam qua
utraque dolorem sensit, dicitur Deus passus, cum di-
uinitas omnis doloris exors existeret. Vnde Aug.
Verbū caro factum est, ut per carnē panis cœlestis
ad infantes transfirer, & secundū hoc ipsum verbū
crucifixum est, sed nō est mutatum in hominē: ho-
mō in illo mutatus est, ut melior fieret quā erat.
Per illud ergo quod homo erat, mortuus est Deus:
& per illud, quod Deus erat, homo excitatus est &
resurrexit. Quicquid passus est hōmō, nō potest di-
ci nō passus Deus: quoniam Deus erat hōmō. Quo-
modo non potes dicere te non passum iniuriam, si
vestis tua cōscindatur, quamuis vestis tua non sit
tua? multo magis ergo quicquid patitur caro uni-
ta verbo: debet dici De^o pati: licet verbū nec mori,
nec corrumpi, nec mutari potuerit. Sed quicquid
horum passus est, in carnē passus est. De hoc etiam
Ambr. in lib. de incarnat. domin. sacram. ait. Quod
verbi caro patiebatur, manēs in carne verbum in
se pro corporis assumptione referebat, ut pati di-
ceretur, quia caro patiebatur: sicut scriptum est,
Christo in carne passo. Hic docetur quā ratione
Deus vel Dei filius passus vel mortuus dicitur: nō
quia mortē senserit in quantum Deus est, sed quia
caro ei unita mortua est. Secundum quam rationē
dicit Aug. Si quis dixerit atque crediderit filium Dei
Deum passum, anathema sit. Cuius dicti causam,
ex quā intelligētia sumenda sit, aperiens in eodem
subdit. Si quis dixerit, quod in passione dolorem
sentiebat filius Dei Deus, & non caro tantum cum
anima quā sibi acceperat, anathema sit. Sanē ergo
dici potest, quod mortuus est Deus, & nō mortu^o:
passus est Dei filius, & non passus: passa est tertia
persona, & non passa: crucifixū est verbum, & non
crucifixum: sed secundum alteram naturam passus
est, secundum alteram impassibilis. Vnde Ambros.

Gene-

Gene
& nat
ta de
nus si
pati
mori
surge
dum
verbu
SI C

H
dam:
est ho
vel m
morte
surre
mo m
mo n
verē e
creati
argu
suis ia
diale
verē f
nem e
vnitu
tione
Mart
conve
nima
la que
Cum
sed D
erat
quia

Generalis ista est fides, quia Christus est Dei filius, & natus ex virgine: quem quasi gigantem propheta describit, eo quod biformis geminæque naturæ vnus sit, confors diuinitatis & corporis. Idem ergo patiebatur & non patiebatur, moriebatur, & non moriebatur, sepeliebatur & non sepeliebatur, resurgebat & non resurgebat. Resurgebat secundum carnem, quæ mortua fuerat, non secundum verbum, quod apud Deum semper manebat.

Amb de incarnationis dominicæ sacramento c. 5. ad princ. Ibid. paulo inferius.

SI CHRISTVS IN MORTE FVIT HOMO.

DISTINCT. XXII.

A

Hic queritur. Vtrum in illo triduo mortis Christus fuerit homo? quod non videtur quibusdam: quia mortuus erat, & homo mortuus non est homo. Addunt etiam, quod si tunc erat homo, vel mortalis vel immortalis, sed mortalis non: quia mortuus: nec immortalis, quia tantum post resurrectionem. Quibus respondemus, quia licet homo mortuus fuerit, erat tamen in morte Deus homo, nec mortalis quidem, nec immortalis: & tamen verè erat homo. Illa enim & huiusmodi argutiæ in creaturis mentis est liberum. Vnde Ambrosius. Aufer argumenta, vbi fides queritur. In ipsis gymnasiis suis iam dialectica taceat: piscatoribus creditur, non dialecticis. Dicimus ergo in morte Christi Deum verè fuisse hominē, & tamen mortuum. Et hominem quidem nec mortalem, nec immortalem: quia vnitus erat animæ & carni seiunctis. Alia enim ratione dicitur Deus homo, vel homo Deus, quam Martinus vel Ioan. Homo enim dicitur Deus & è conuerso, propter susceptionem hominis, id est, animæ & carnis. Vnde Aug. Talis enim susceptio illa quæ Deum hominem faceret, & hominē Deum. Cum ergo illa susceptio per mortem non defecerit, sed Deus homini, & homo Deus sicut ante vnitus erat verè, & tunc Deus erat homo & è conuerso, quia vnitus animæ & carni: & homo mortuus erat,

De consequentibus. mortem Christi.

Hic non tenetur.

Amb in l. 1. de fide cap. 5. in fine to. 2.

In libr. de Trin. 1. c. 13. ad princ.

quia anima à carne diuisa erat. Propter separati-
onē animæ à carne mortuus, sed propter vtriusque
semper secum vnionē homo. Non a. sic erat homo,
vt ex anima & carne simul iunctis subsisteret. Ex
qua ratione dicitur aliquis alius homo, & ipse for-
tè ante mortē, hoc etiam modo erat homo, & post
resurrectionē fuit. In morte vero homo erat tan-
tum propter animæ & carnis secum vnionem, &
mortuus propter inter illa duo diuisionem.

*Si Christus in morte erat homo alicubi, & si vbi-
que sit, homo sit.*

Hic quæritur, si Christus in morte alicubierat
homo: & si vbiunque est, homo sit. Ad quod dici-
mus, quia non vbiunque erat, homo erat: nec mo-
do vbiunque est, homo est: quia vbiq; est secundum
deitatem, nec vbiq; homo, quia non vbiq; homini
vnitus: sed vbiunque est secundum hominem, ibi
homo est. Tempore autem mortis, & vbiq; erat se-
cundum Deum, & in sepulchro secundum homi-
nem, & in inferno secundum hominē, sed in infer-
no secundum animam tantum, & in sepulchro se-
cundum carnē tantum. In sepulchro ergo erat ho-
mo, quia humanitati vnit⁹ erat, & si non toti, quia
carni tantum: & in inferno erat homo, quia hu-
manitati vnitus, sed nō toti, quia animæ tantum.
Sed si in inferno animæ tantū, & in sepulchro car-
ni tantum vnitus erat: ergo nec in inferno vnitus
erat animæ & carni, nec in sepulchro. Quomodo
ergo ibi vel hic homo esse dicitur? Quæ est ratio di-
cti? Quia vna eademq; vnione vnitus erat animæ
in inferno, & carni in sepulchro. Et sic erat illis
duob. tunc separatis vnitus, sicut ante separatio-
nem, i. ante mortem. Ad hoc autem opponitur. Si
Christus animam tantum vel carnem tantum as-
sumpsisset, non fuisset verus homo, sed propter v-
triusq; assumptionem verus homo fuit. Sic ergo
vbi carnem & animam sibi vnitam non habebat,

verus

verus homo ibi nō erat. Sed tempore mortis nusquam illa duo verè vnita habeat, quia nec in sepulchro, nec in inferno, nec alibi: nusquam ergo erat homo. Ad quod dicimus, quia Christus vtrique verus homo non fuisset, si carnē & animam non assumpsisset. Sed tamen quia ex quo assumpsisset, neutrum deposuit, sed cum vtroque eandē vnionem indefinenter tenuit, quam assumendo contraxit: ideo non incongruè vbiunque animæ vel carni, vel vtrique vnitus est, ibi homo esse dicitur, quia ibi humanatus est. Ergo & in sepulchro erat homo & in inferno erat homo: quia vtroque humanatus erat Christus, & vnā eandemque cum anima & carne, licet separatis, habebat vnionem: & vno eodemque tempore in sepulchro iacuit Christus, & ad infernum descendit: sed in sepulchro iacuit secundum solam carnem, & in infernum descendit secundum solam animam. Vnde Aug. Quis non est derelictus in inferno? Christus: sed in anima sola. Quis iacuit in sepulchro? Christus: sed in carne sola, quia in his singulis Christus est. Christum in his omnibus confitemur, & singulis. Ex his euidenter ostenditur. Quod carni iacenti in sepulchro vnitus erat Christus, sicut animæ in inferno. Alioquin si carni mortuæ non esset vnitus, non in ea diceretur iacuisse in sepulchro. Anima ergo ad infernum descendit, caro in sepulchro iacuit sapientia cum vtroque permansit: quæ in inferno positæ, vt ait Ambr. lumen vitæ fundebat æternæ. Radiabat illic lux vera sapientiæ, illuminabat infernum, sed in inferno non claudebatur. Quis enim locus est sapientiæ? de qua scriptum est: Nescit homo vias eius, nec inuenta est inter homines. De qua abyssus dicit. Non est in me: mare dicit. Non est mecum ergo nec in tempore, nec in loco sapientia est: cui nec mors tribuenda est. In ligno enim caro, non illa operatrix omnium substantia diuina

Aug. lib de fide ad Pet. cap 2. ante medium Super Ioan. tract. 78. ad id. Si diligeretis me. Ioan. 14 in fine, in to 9.

Amb. in lib. de incarnationis dominice sacramento, ca. 5. post mediū, Iob 28. 6

Ibid. paulo superius.

pendebat. Confitemur tamen Christum pependisse in ligno, & iacuisse in sepulchro, sed in carne sola: & fuisse in inferno, sed in anima sola.

Quod Christus ubiq; totus est, sed non totum: vt totus est homo vel Deus, sed non totum. C

Et utiq; totus eodem tempore erat in inferno, in cœlo totus, ubiq; totus. Persona enim illa æterna nō maior erat, vbi carnē & animam simul vnitam sibi habebat, quam vbi alterum tantū: nec maior erat vbi vtrunq; simul: vel alterū tantum vnitum habebat, quam vbi erat neutrum habens vnitum. Totus ergo Christus & perfectus ubiq; erat. Vnde Aug. Nō dimisit patrē Christus cum venit in virginē, ubiq; totus, ubiq; perfectus. Vno ergo eodemq; tēpore totus erat in inferno, totus in cœlo. Erat apud inferos resurrectio mortuorū, erat super cœlos vita viventium: verē mortuus, verē viuus: in quo & mortē susceptio mortalitatis excepit, & vitā diuinitas nō perdidit. Mortē ergo Dei filius & in anima non percudit, & in maiestate non sensit: sed tamē participatione infirmitatis rex gloriæ crucifixus est. Ex his apparet, quod Christus eodē tempore totus erat in sepulchro, totus in inferno, totus ubiq; sicut & modo totus est vbiq; est, sed non totum. Nec in sepulchro, nec in inferno totū erat, & si totus, sicut Christus totus est Deus, totus homo, sed & Deus & homo. Totum enim ad naturā refertur, totus autem ad hypostasim: sicut aliud & aliquid ad naturam, alius vero & aliquis ad personam referuntur. Vnde Ioan. Damasc. Totus Christus est Deus perfectus, nō autem totum Deus est. Non enim solū Deus est, sed & homo, & totus homo perfectus. Non autem totum homo: nō solum enim homo, sed & Deus. Totum enim naturæ est representatiuum. Totus autem, hypostaseos: sicut aliud quidem est naturæ, alius hypostaseos, sic & huiusmodi.

Aug. contra Felisian. de Unitate Tri. ad Optatum c. 14. ad princip. tom. 6. In princ. cap. 16. eiusdem libri.

Libr. de orthodoxa fide 3. c. 7. in fin.

SIC

Si ea quæ dicuntur de Deo, vel de filio Dei, possunt dici de homine illo, vel de filio hominis. D

Solet etiam quæri, si congruenter dici possit filius hominis vel ille homo descēdisse de cœlo, vel ubiq; esse: sicut dicitur filius Dei vel Deus de cœlo venisse, & ubiq; esse? Ad quod dicimus, si ad vnitatem personæ referatur dicti intelligentia, sane dici potest: Si vero ad distinctionem naturarū, nullatenus concedendum est. Vnde Aug. Vna persona est Christus Deus & homo. Ideo dicitur. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, &c. Si ergo attendas distinctionem substantiarum, filius Dei descendit, & filius hominis crucifixus est. Si vero vnitatem personæ, & filius hominis descendit, & filius Dei est crucifixus. Propter hanc vnitatem personæ non solum filium hominis descendisse de cœlo, sed etiā dixit esse in cœlo, cū loqueretur in terra, propter hanc eandem dicitur Deus gloriæ crucifixus, qui tamē ex forma serui tantū crucifixus est. Non tamen secundum hoc, quod Deus gloriæ est, & secundum quod glorificat suos: & tamen dicitur Deus gloriæ crucifixus. Recte quidem non ex virtute diuinitatis, sed ex infirmitate carnis. Quid ergo propter quid, & quid secundū quid dicatur, prudens & diligēs & pius lector intelligat. Hæc de corrigia calceamenti dominici dicta sufficiant, ne ossa regis Idumæe consumantur vsq; in cinerem.

SI CHRISTVS HABVERIT FIDEM ET SPEM,
vt Charitatem.

CVM vero supra perhibitum sit, Christum plenum gratia fuisse, non est superuacuum inquirere, vtrum fidem & spem sicut charitatē habuerit. Si n. his caruit, non videtur plenitudinem gratiarum habuisse. vt autē hæc quæstio valeat aperius expl. cari, de his singulis aliqua in medium proferenda sunt, & primum, de fide: secundum

Qq 5 mensu-

Aug. in fine cap. 20. lib. 3. contra Maximin. To. 6. Ioan. 3. b. Aug. lib. 1. de tri. c. 13. non loq; à princ. 1. Cor. 2. b. Amos 2. a. Ibid. Aug. paulo superius.

Ioan. 1. b.

mensuram cuius præcepit Apostolus unicuique sapere.

Rom. 12. 4

Quid sit fides.

B

Fides est virtus, qua creduntur, quæ non videntur. Quod tamen non de omnibus quæ non videntur, accipiendum est: sed de his tantum, quæ credere, ut ait Aug ad religionem pertinet. Multa enim sunt, quæ si Christianus ignoret, nihil metuendum est: quia non ideo à religione deuiat.

In enc. ca. 9.
in princ.

Quot modis dicitur fides.

C

Accipitur a. fides tribus modis, scil. pro eo quod creditur, & est virtus: & pro eo quod creditur, & non est virtus: & pro eo quod creditur, quod aliud est ab eo, quo creditur. Vnde Aug. inqt, Aliud sunt ea, quæ creduntur, aliud fides qua creditur. Illa n. in rebus sunt, quæ vel esse, vel fuisse, vel futura esse creduntur: hæc a. in animo credentis est, et tantum conspicua cuius est, & tamen nomine fidei censetur vtrumque. & illud, sc. quod creditur, & id quo creditur. Id quod creditur: dicitur fides, sicut ibi. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque firmiter fideliterque crediderit, saluus esse non poterit. Fides a. qua creditur, si cum charitate sit, virtus est: quia charitas, ut ait Amb. mater est omnium virtutum, quæ omnes informat, sine qua nulla vera virtus est. Fides ergo operans per dilectionem, virtus est, qua non visa creduntur. Hæc est fundamentum, quod mutari non potest, ut ait Apost. quæ posita in fundamento neminem perire sinit. Vnde Aug. Fundamentum est Christus Iesus, i. Christi fides, sc. quæ per dilectionem operatur: per quam Christus habitat in cordibus, quæ neminem perire sinit. Alia vero non est fundamentum. Fides enim sine dilectione inanis est. Fides cum dilectione, Christiani est: alia, dæmonis est. Nam & dæmones credunt, & contremiscunt. Sed multum interest, vtrum quis credat Christum, vel Christo: vel in Christi-

In lib. de tri-
nit. 13. c. 2. ad
medium.

In symbolo
illo vulgari
Athanasii
ad Gal. 5. b

1. Cor. 3. c

Galat. 5. b

Ephes. 3. c

Aug. c. 5. ad

princ. in En-
chyrid.

Aug. lib. de
fide & ope-
ribus. 16.
ad princip.

Tomo 4.

Aug. ser. 181.

de tempore,

qui est pri-

mus in vigi-

lia Penteco-

stes de expo-

sitione sym-

boli ad illud

credo in Deū

patrē, co. 10.

Christum. Nam ipsum esse Christum dæmones crediderunt, nec tamen in Christum crediderunt.

Iacob. 2. & Ipse arguet mundum.

Quid sit credere in Deum, vel Deo, vel Deum.

D Ioan. 16. Aug. ser. 181. de tempore ad princip. c. 37. lib.

Aliud est enim credere in Deum, aliud credere Deo, aliud credere Deum. Credere Deo est credere vera esse quæ loquitur, quod & mali faciunt, & nos credimus homini, sed non in hominem. Credere Deum, est credere quod ipse sit Deus: quod etiam mali faciunt. Credere in Deum, est credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei ad hæerere, & eius membris incorporari. Per hanc fidem iustificatur impius, vt deinde ipsa fides incipiat per dilectionem operari. Ea enim sola bona opera dicenda sunt, quæ sunt per dilectionem Dei. Ipsa enim dilectio, opus fidei dicitur. Fides ergo quam dæmones, & falsi Christiani habent, qualitas mentis est, sed informis, quia sine charitate est. Nam & malos fidem habere, cum tamen charitate careant, Apostolus ostendit dicens. Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habeam, & c. Quæ fides etiam donum Dei dici potest, quia & in malis quædam Dei dona sunt.

de cognitiona vera vite & tract. 39 ad illud. Si quis voluerit.

I. an 7. Et ad ver. sum 11. Psal. 77.

Hunc genus atio qua non, tom. 8. I. Cor. 1. &

An illa informis qualitas mentis, que in malo Christiano est, fiat virtus cum fit bonus.

E

Si vero quæritur, vtrum illa informis qualitas, qua malus Christianus vniuersa credit, quæ bonus Christianus, accedente charitate remaneat & fiat virtus, an ipsa eliminetur, & alia qualitas succedat quæ virtus sit? Vtrumlibet sine periculo dici potest. Mihi tamen videtur, quod illa qualitas, quæ prius erat, remaneat, & accessu charitatis virtus fiat.

Ex quo sensu dicatur vna fides.

F

Cumq; diuersis modis dicatur fides, fatendum est tamen vnã esse fidem, vt ait Apostolus. Vnus Dominus, vna fides. Siue n. fides accipiat pro eo quod creditur, siue pro eo quo creditur, recte dicitur fides vna. Si n. pro eo quod creditur, accipiatur,

Ephes. 4. &

ex hac

Cap. 2. in
princ.

Ibid. paulo
inferius.

Ibid paulo
superius.

In hom. su-
per euang.
26. circa me-
dium, & lib.
4. d. al. cap 5.
Ioan. 20. g
In lib. 13 de
Trin. cap. 1.

ex hac intelligentia dicitur vna fides, quia idē iubemur credere. & vnum idemq; est, quod creditur à cunctis fidelibus. Vnde fides catholica dicitur, i. vniuersalis. Si vero accipiatur fides pro eo quo creditur, ea ratione vna dicitur esse fides, non quia sit vna numero in omnibus, sed genere, i. similitudine. Vnde Aug. in li. 13. de Trin. fides, quae qui habent, fideles vocatur, & qui non habent, infideles, communis est omnibus fidelibus: sicut pluribus hominibus facies communis esse dicitur, cum tamen singuli suas habeant. Non enim fides numero est vna, sed genere: quae cum sit in vno, est & alijs, non ipsa, sed similis, & propter similitudinem magis vnam dicimus esse, quam multas. Sicut idem volentium dicitur vna voluntas, cum tamen cuique sit sua voluntas: & duorum similium dicitur facies vna. *Quod fides est de his, quae non videntur proprie, quae tamen videntur ab eo in quo est.* G

Notandum quoque est, quod fides proprie de non apparentibus tantum est. Vnde Greg. Apparentia non habent fidem, sed agnitionem. Idem, Cum Paulus dicat. Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium: hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri. Nam credi iam non potest, quod videri potest. Thomas aliud vidit, & aliud credidit: hominem vidit, & Deum confessus est dicens, Dominus meus, & Deus meus. De hoc etiam Aug. ait. Fidem ipsam videt quisque in corde suo esse, si credit: vel non esse, si non credit. Non sicut corpora quae videmus oculis corporeis, & per ipsorum imagines, quas memoria tenemus, etiam absentia cogitamus: nec sicut ea, quae non videmus, & ex his quae videmus, cogitationem utcumque formamus, & memoriae commendamus. Nec sicut hominem, cuius animam etsi non videmus, ex nostra conijcimus, & ex moribus corporis hominem, sicut videndo didicimus, intuemur etiam cogitando. Non sic videtur fides

des in corde in quo est, ab eo cuius est, sed eā tenet certissima scientia. Cum ergo ideo credere iubeamur, quia id, quod credere iubemur videre non possumus: ipsam tamen fidē quādo est in nobis, videmus in nobis, quia & rerū absentium præsens est fides, & rerū, quæ foris sunt, intus est fides, & rerum quæ nō videntur, videtur fides: & ipsa tēporaliter fit in cordibus hominum, & si ex fidelibus infideles fiant, perit ab eis. His verbis euidenter traditur, fidē ipsam in corde hominis ab ipso homine videri nō corporaliter, nō imaginarie, sed intellectualiter: & ipsam tamē absentium & eorum, quæ non vidētur esse. Vt n. Aug. alibi ait. Credimus vt cognoscimus, nō cognoscimus vt credamus. Quid enim est fides, nisi credere, quod non vides? Fides ergo est, quod non vides credere, veritas quod credidisti videre. Vnde recte fides dicitur argumentum vel conuictio rerū non apparentium: quia si fides est, ex eo conuincitur & probatur aliqua esse non apparentia, cū fides nō sit nisi de non apparentibus.

Descriptio fidei.

H

Ait n. Apost. Fides est substantia rerum sperandarū, argumentū vel conuictio nō apparentium, quia per fidem subsistunt in nobis etiā modo speranda, & subsistunt in futuro per experiētiam. Et ipsa est probatio & conuictio non apparentium, quia si quis de his dubitet, per fidem probatur: vt adhuc probatur futura resurrectio, quia ita crediderunt Patriarchæ & alij Sancti. Vel probatio est & certitudo, quod sint aliqua nō apparentia, vt supra dictū est. Proprie tamē fides dicitur substantia rerum sperandarū, quia sperādi substāt: & quia fundamentum est bonorū, quod nemo mutare pōt.

Si illa descriptio spei conueniat.

I

Si vero quæritur, an hæc descriptio spei conueniat: sane concedi potest vtrumlibet. Si autē dicatur conuenire, sunt & alia plura quibus differunt fides

*Ibid. paulo
inferius.*

*Super Ioann.
40. Tract.
27. 10. 9. cir-
ca illud, c. 6.
& nos credi-
mus & co-
gno.
Heb. II. 6*

*In Enc. ca. 8.
in fine.
1. Cor. 13. a*

*Tract. de
Lau. Cha.
in princip.
tom. 9.*

*Aug. ibidem
immediate
supra praal-
legata, to. 9.
Gregor. ho-
mil. 16.*

fides & spes: sed non improbe dici potest soli fidei conuenire, non spei, quia fides sola fundamentum dicitur, non quia fides virtus possit esse sine spe & charitate. Vnde Aug. Fides operans per dilectionem utique sine spe esse non potest: nec amor sine spe: nec sine amore spes, nec utrumque sine fide, & fides sine amore nihil prodest, potest tamen credi aliquid, quod non speratur, nihil a. potest sperari, quod non creditur. Ideoque credere, quod est actus fidei, naturaliter praecedit sperare, quod est actus spei, quia nisi aliquid credatur, non potest sperari. Creditur enim aliquid, quod non speratur. Inde est, quod in scriptura plerumque reperitur, quod fides praecedit spem, & spes sequitur fidem: non quod virtus fidei praecedat virtutem spei tempore vel causa, sed quia actus fidei naturaliter praecedit actum spei: quod etiam quidam concedunt de ipsa virtute fidei, ut naturaliter praecedat spem, non tempore. Vnde & recte ea sola dicitur fundamentum omnium virtutum & bonorum operum, non a fundamentum est charitatis, quia non ipsa charitatis, sed charitas ipsius virtutis fidei causa est. Charitas enim causa est & mater omnium virtutum: quae si desit, frustra habentur caetera, si autem adsit, habentur omnia. Charitas enim Spiritus Sanctus est, ut in superioribus praetaxatum est. Ipsa est ergo causa omnium virtutum, non ipsius a qua virtutum causa est, quia omnia munera excellit. Vnde Aug. Respicite ad munera Ecclesiae, & vniuersis excellentius charitatis munus cognoscetes: quae ut oleum, non potest premi in imo, sed superebullit. Non ergo eius causa vel fundamentum fides est. Greg. tamen super Ezechiel. dicit quia nisi prius fides teneatur, nullatenus ad spiritualem amorem attingitur. Non enim charitas fidem, sed fides charitatem praecedit: quia nemo potest amare quod non crediderit, sicut nec sperare. Sed hoc accipi potest esse dictum de fide, quae virtus non est. Ipsa enim spem & charitatem frequen-

frequentè præcedit: vel de actu fidei, qui forte naturaliter actum charitatis præcedit, sicut actum spei, quod verba præmissa diligenter notata inveniunt, & ea etiam quæ addit dicens, Nisi ea, inquit, quæ audis credideris, ad amandum ea, quæ audis non inflammaberis: quæ tantum de non visis est, ut ante diximus. Vnde Chrysostr. Fides in anima nostra facit subsistere ea, quæ non videntur: de quibus proprie fides est, de visis enim non est fides, sed agnitio.

Chryf. super epist. ad Hebr. hom. 21. in fine circa illud cap. 11. Fides est sperand.

QUOMODO INTELLIGITUR QUOD SCRIPTUM EST, UT CUM FACTUM FUERIT CREDATIS.

DISTINCT. XXIV. A

Hic quæritur, si fides tantum de non visis est, quomodo veritas Apostolis ait, Nunc dico vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis: ubi innuunt videretur, quod fides illis fuerit de factis & visis. Super quo Aug. movet quæstionem & absolvit, ita inquit. Quid sibi vult. Ut cum factum fuerit credatis. Hæc est laus fidei, si quod creditur non videtur. Nam & Thomas, cui dictum est. Quia vidisti me, credidisti: non hoc credidit, quod vidit. Cernebat enim & tangebatur carnem viventem, quam viderat morientem, & credebatur Deum in carne ipsa latentem. Credebatur ergo mente, quod non videbat, per hoc quod sensibus corporis apparebat. Si vero dicuntur credi quæ videntur, sicut dixit unusquisque oculis suis credidisse: non ipsa est, quæ in nobis ædificatur fides, sed ex rebus quæ videntur, agitur in nobis ut ea credantur, quæ non videntur. Ex his aperte intelligitur, quod proprie fides non apparentium est. Nec illa est fides qua in Christo ædificamur, quæ dicimus visitata locutione, nos ea credere quæ videmus. Alibi tamen dicit Aug. fidem esse de rebus presentibus: quæ erit in futuro, cum per speciem Deum presentem contem-
plabimur: quæ tamē non proprie dicitur fides, sed veri-

Ioan. 14. Aug. super Ioan. in tractat. 79. in initio. Tom. 6. Ioan. 20. 8. Aug. lib. 1. Quæst. Evangel. ca. 39. Tomo 4.

veri-

veritas. Est, inquit, fides qua creduntur ea, quæ non videntur. Sed tamen est etiam fides rerum, quando non verbis, sed rebus ipsis presentibus creditur, quod erit, cum per speciem manifestam se contemplandam Sanctis præbebit Dei sapientia. Sed non proprie hæc dicitur fides, immo fidei merces ad quam credendo peruenietur: ut ex fide verborum transeat iustus in fidem rerum.

Si Petrus habuit fidem passionis, quando vidit hominem illum pati. B

Si vero quæritur, utrum Petrus fidem passionis habuerit, cum hominem Christum oculis percernebat. Dicimus eum fidem passionis habuisse, non in eo, quod credebat hominem pati, quia hoc videbat, sed in eo quod credebat Deum esse, qui patiebatur. Non enim virtus fidei erat, quod crederetur homo pati & mori, quod Iudæus cernens crederet: sed quod crederetur Deus esse, qui patiebatur. Vnde Aug. super illum Psalmi locum, Respondit ei in via virtutis suæ: Laus fidei est, non quia credit hominem illum mortuum, quod & Paganus credit: sed quia credit eum glorificatum & verum Deum. Credit ergo fides Deum mortuum, & hominem glorificatum. Non ergo fuit Petro fides credere hominem illum mori, quod oculis cernebat: sed credere Deum esse, qui moriebatur. Nec nobis etiam fides in hoc meretur, quod credimus hominem illum mortuum, & quod Iudæus credit: sed quia credimus hominem Deum mortuum esse.

Si aliqua sciuntur, quæ non creduntur. C

Post hoc quæri solet, cum fides sit de non apparentibus & non visis, utrum etiã sit de incognitis tantum. Si n. de incognitis tantum est, de his videtur esse tantum quæ ignorantur. Sed sciendum est, quod cū visio alia sit interior, alia exterior, nõ est fides de subiectis exteriori visioni: est tamẽ de his, quæ visu interiori utcumq; capiuntur. Et quædã sic capiuntur.

*Enarrat
ne in Ps. 101.
concione 2.
tom. 8.*

capiuntur, ut intelligantur, etsi non ut in futuro, *Ad Ro. 10. d*
 quædam a. non: quia cum fides sit ex auditu, non mo- *In 13. de tri.*
 do exteriori sed etiam interiori, non potest esse de eo *cap. 3.*
 quod omnino ignoratur, quæ ipsa ad sensum cor- *Es. 12. 7. b*
 poris non pertinet, ut ait Aug. dicens Quamuis ex *iuxta 70.*
 auditu fides in nobis sit, non tamen ad eum sensum *interpretis.*
 corporis pertinet, qui dicitur auditus, quia non est
 sonus: nec ad vllum sensum corporis, quoniam cor-
 dis est res ista, non corporis. Quædam ergo fide cre-
 duntur, quæ intelliguntur naturali ratione: quæ-
 dam vero, quæ non intelliguntur. Vnde Propheta:
 Nisi credideretis, non intelligeretis. Quod Aug aper- *Aug. super*
 te distinguit. Alia sunt, inquit, quæ nisi intelliga- *Psal. 118. Ser-*
 mus, non credimus: alia, quæ nisi credamus, non in- *monē 18. lib.*
 telligemus. Nemo tamen potest credere in Deum, ni- *9. Cap. 1.*
 si aliquid intelligat, cum fides sit ex auditu prædi-
 cationis. Idem in lib. de Trin. Certa fides ut cunq;
 inchoat cognitionem: cognitio vero certa non per-
 ficitur, nisi post hanc vitam. Ambr. quoq; ait, Vbi *Ambr. super*
 fides, non statim cognitio: vbi cognitio est, fides *Psal. 118.*
 præcedit. Ex his apparet aliqua credi, quæ non intel- *Sermonē 10.*
 liguntur vel sciuntur, nisi prius credantur: quæ dā *circa illum*
 vero intelligi aliquando etiam anteq̄ credantur. *versum, ag-*
 Nec tamē sic intelliguntur modo, ut in futuro sci- *non Domi-*
 antur: & nunc etiam per fidem qua mundantur *na quia.*
 corda, amplius intelliguntur: quia nisi per fidem di-
 ligatur Deus, non mundatur cor ad sciendum eum.
 Vnde Aug. Quid est Deum scire nisi eum mente con-
 spicere firmeq; percipere? Sed & prius q̄ valeamus
 perspicere & percipere Deum, sicut percipitur à
 mundis cordib; nisi per fidem diligatur, non po-
 terit cor mundari, quo, i. ut ad eum videndum sit
 aptum. Ecce hic aperte habes, quia non potest sciri
 Deus, nisi prius credendo diligatur. Supra a. d. Cū
 est, quod nemo potest credere in Deum, nisi aliquid
 intelligatur. Vnde colligitur non posse sciri & in-
 telligi credenda quædam, nisi prius credantur: &

R r

quædam

quædam non credi, nisi prius intelligantur, & ipsa per fidem amplius intelligi: nec ea quæ prius creduntur, quæ intelligantur, penitus ignorantur cum fides sit ex auditu. Ignorantur tamē ex parte quia non sciuntur. Creditur ergo quod ignoratur, sed non penitus: sicut etiam amatur, quod ignoratur. Vnde Aug. Sciri aliquid, & non diligi potest. Diligi vero quod nescitur, quæro vtrū possit. Si uon potest nemo diligit Deum anteq̄ sciat. Vbi sunt illa tria fides, spes, charitas, nisi in animo credente, quod nondum scit, & sperante, & amante quod creditur. Amatur ergo, & ignoratur, sed tamen creditur.

DE FIDE ANTIQVORVM.

DISTINCT. XXV.

PRædictis adiendum est de sufficientia fidei ad salutem. Illis enim qui præcesserunt aduentum Christi, & qui sequuntur, videtur profecisse fides secundum temporis processum, sicut profecit cognitio. Fides quippe magna dicitur cognitione, & articulorum quantitate, vel constantia, & deuotione. Est autem quædam fidei mensura, sine qua nunquam potuit esse salus. Vnde Apostolus. Oportet accedentem credere quia Deus est, & quod remunerator est sperantium in se. Sed quæritur, vtrum hoc credere ante aduentum, & ante legem ad salutem suffecerit? Nam tempore gratiæ constat certissime hoc non sufficere: oportet enim vniuersa credi, quæ in Symbolis continentur. Sed nec ante aduentum, nec ante legem videtur hoc suffecisse: quia sine fide Mediatoris nullum hominem vel ante, vel post fuisse saluum. Sanctorum auctoritates contestantur. Vnde Augustin. ad Optatum. Illa fides sana est, qua credimus nullum hominem siue maioris siue minoris ætatis liberari à cōtagione mortis, & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, nisi per vñū mediatorem Dei & hominē Iesum Christum.

*Ibid. eodem
4. cap.*

Heb. 11. 6.

*Epist. 157.
To. 2. 1. ad
Tim. 2. 6
Ibid. paulo
inferius
In eadē epi-
sto. 157. pau-
lo inferius.
Actuum 4.*

ewid

cuius hominis eiusdemque Dei saluberrima fide etiam illi iusti salui facti sunt, qui priusquam veniret in carne, creduntur in carnem venturum. Eadem n. fides est, & illorum, & nostra. Proinde cum omnes iusti siue ante incarnationē siue post, nec vixerint nec viuant, nisi ex fide incarnationis Christi: profecto quod scriptum est, Non esse aliud nomen sub celo, in quo oporteat saluari nos: illo tempore valet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est: Idem, Nemo liberatur a damnatione, quæ per Adam facta est, nisi per fidem Iesu Christi. Idem, eadem fides Mediatoris nos saluat, saluos iustos faciebat antiquos, pusillos cum magnis, quia sicut credimus Christum in carne venisse, ita illi venturum: & sicut nos mortuum, ita illi moriturum. & sicut nos resurrexisse, ita illi resurrecturum: & nos & illi, ad iudicium viuorum & mortuorum venturum. Gregor. super Ezechiel. Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant dicentes O sanna filio David, quia omnes electi, qui in Iudæa esse potuerunt, siue qui nunc in Ecclesia sunt, in mediatorē Dei, & hominū crediderunt, & credunt. His alijsque plurib. testimonijs perspicue docetur, nulli vnq̄ salutē esse factā, nisi per fidem mediatoris. Oportet ergo accedentem credere, quæ supra dixit Apostolus: sed nō sufficit.

De fide simplicium.

Quid ergo dicetur de illis simplicibus, quibus nō erat reuelatum mysterium incarnationis, qui pie credebant, quod eis traditum fuit? Dicit potest nullum fuisse iustum vel saluum, cui non esset facta reuelatio vel distincta, vel velatā, vel in aperto vel in mysterio. Distincta, vel Abraham & Moyli, alijsque maioribus qui distinctionem articulorum fidei habebant: velatā, vt simplicib. quibus reuelatūerat ea esse credenda, q̄ credebāt illi maiores & docebant, sed eorum distinctionem apertā non

R r 2

habe-

Lib. de cō-
ruptione &

gratia ad
princip. cap.

7. tom. 2.

Lib. 2. ca. 12.

ad princip.

de nuptiis

& concupis-

centia eo-

dem tom. 7.

Greg. lib. 2.

hom. 17. ad

illud Ezech.

40. Thala-

mi autē sex

cubitorum.

Mar. 11. b.

ad Heb. 11. b.

habebant: sicut & in Ecclesia aliqui minus capaces sunt, qui articulos symboli distinguere, & assignare non valent, omnia tamen credunt, quæ in symbolo continentur. Credunt enim quæ ignorant, habentes fidem velatam in mysterio: ita & nunc minus capaces ex reuelatione sibi facta maioribus credendo inhærebant, quibus fidem se am quasi cõmittentibus, vnde Job, Boues arabãt, & aliñe pascebãtur iuxta eos. Simples & minores sunt a sine pascentes iuxta boues: quia humilitate maioribus adhæredo, in mysterio credebãt, q̄ & illi in mysterio docebãt, qualis forte fuit vidua Sareptana.

*Iob. 1. c.
3. Reg. 17. 6*

*Quæ ante aduentum Christi de mediatore credere
sufficiebat.*

Sed quæritur, Cum sine fide mediatoris antiquo non fuerit salus, sicut nec modernis: vtrum oportuerit illos credere omnia illa de mediatore, quæ nunc credimus? Quibusdam videtur, quod suffecit illis quatuor tantum credere, sc. natiuitatē, mortem, resurrectionem, aduentum ad iudicium, quod expressis verbis Aug. colligunt, vbi ista quatuor posuit. Alijs autem videtur habitam fide trinitatis, id est mysterio incarnationis fidei suffecisse, vt Dei filius crederetur nasciturus de homine, & iudicaturus qui de Ioanne Baptista documentum huius rei assumunt, qui de morte Christi & descensu ad inferos in Euangelio dubitasse videntur, secundum expositionem Greg. quando interrogauit per discipulos, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Quasi diceret, Es tu per te ipsum descensurus ad infernum, an alium ad hæc sacramenta missurus es? Quidam tamen dicunt eum non dubitasse de ignorantia, sed de pietate, id est dubitare se ostendisse: non quia ignorauerit, sed pietatis affectu compassum esse Christo, & eius humilitatem admirando insinuasse.

*Greg. hom.
6. ad illud
Matth. 11.
Tu es qui
venturus es.
Et hom. 1.
in Ezech. ad
principium.*

De fide Cornelij.

Solet etiam quæri de Cornelio, Vtrum fidem incar-

incarnationis habuerit, cum dictum est ei per angelum, *Acceptæ sunt eleemosynæ tuæ, & exauditæ sunt orationes tuæ?* Si n. fidem incarnationis non habebat, tunc ergo sine fide incarnationis erat ei iustitia: quia de illo scriptum est, quod iustus erat & timebat Deum. Si vero fidem incarnationis habebat, ad quid ergo missus est ad eum Petrus? Sane dici potest, eum sicut fidem unitatis, ita & incarnationis habuisse de reuelatione, sed incarnatum iam esse Dei filium ignorasse: & ideo missus est ad eum Petrus, ut iam natum Dei filium ei annuntiaret, & sacramentum regenerationis ei conferret. Habebat ergo fidem incarnationis, sed an facta, vel futura esset non nouerat, & ita per fidem venit ad opera, & per opera amplius solidatus est in fide. Per fidem n. ut ait Greg. venit ad opera. Cornelius etiam per fidem venit ad opera, Deum enim unum credebat, sed filium eius nesciebat incarnatum. Per fidem placuerunt Deo opera eius. Sine fide enim impossibile est aliquem placere Deo. August. vero dicit Cornelio dictum esse per angelum. *Acceptæ sunt eleemosynæ tuæ, & orationes tuæ antequam in Christum crederet: nec tamen sine aliqua fide donabat & orabat.* Nam quomodo inuocabat, in quem non credebat? Sed si posset sine fide Christi esse salus, non ad eum mitteretur architectus Ecclesie Petrus. Attende quid ait, sine fide Christi non posse esse salutem: & tamen Cornelium exauditum antequam crederet in Christum. Quod ita potest intelligi, scilicet, antequam sciret Christum incarnatum, in quem credebat in mysterio.

De equalitate fidei, spei, charitatis, & operis, quæ secundum aliquid sunt equalia.

Illud etiam non est prætermittendum, quod fides, spes, charitas, & operatio secundum aliquid equalia, sunt in presenti. Vnde Greg. Fidem, spem, charitatem, atque operationem dum in hac vita viuimus,

Actuum 10. c

Ibidem.

Gre. hom. 19.

ad illud

Ezech. 40.

Septem ve-

ro graduum

erat ascen-

sus eius li. 2.

Aug. li. 1. de

grad. cap. 7.

ad princip.

Tom. 7.

Ad Ro. 10. c

E

G. eg. ho. 22.

li. 3. ad illud

Ezech. 40.

& mensus

est atrium.

Ibidem paulo inferioris.

Ibidem paulo superioris.

1. Cor. 13. c.

*1. Tim. 1. a
Lib. de Doc.
Christ, 1.
cap. 40. in
principio.*

æquales sibi esse apud nos inuenimus: quia quantum credimus, tantum amamus: & quantum amamus, tantum de spe præsumimus. Quisq; enim fidelis tantum credit, quantum sperat, & amat: tantum operatur, quantum credit, & amat, & sperat. Sed ramentum maior spe & fide charitas dicitur, quia cum ad Dei speciem peruenitur, spes & fides transit, sed charitas permanet: & quia charitas mater est omnium virtutum, quæ non ideo post fidem & spem ponitur, quod ex eis oriatur, sed post illa remanebit aucta. Charitas enim nunquam excidit. Præmissa autem æqualitas proprie secundum interiorum actuum intentionem consideranda est. Hinc vero quod hic & superius dictum est, scilicet, quod charitas non est ex fide & spe, sed è conuerso, videtur obuiare, quod ait Apostolus. Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona & fide non ficta. Quod exponens Aug. Cor. accepit pro intellectu, & conscientiam pro spe. Qualis inquit charitas est finis præcepti procedens de corde puro, id est de puro intellectu, ut nihil nisi Deus diligatur, & conscientia, i. de spe bona, & fide non ficta, i. simulata, Non ergo charitas fidem & spem, sed fides & spes charitatem præcedere videntur. Hoc ergo ea ratione traditum intelligitur, non quod fides & spes causa vel tempore charitatem omnium bonorum matrem præcedat: sed quia charitas sine illis in aliquo esse non potest, sed illa sine charitate possunt esse: quamuis non sit p̄a fides vel spes sine charitate. Ideo ergo ex fide & spe procedere dicitur charitas, quia nulli prouenit sine istis.

DE SPE, QUID SIT.

DISTINCT. XXVI.

De spe.

Est autem spes virtus, qua spiritualia & æterna bona sperantur, id est, cum fiducia expectantur. Est enim spes certa expectatio futuræ beatitudinis, veniens ex Dei gratia & meritis præcedentibus.

bus vel ipsam spem, quam natura præ charitatis, vel rem speratam, id est, beatitudinem æternam. Sine meritis enim aliquid sperare, non spes, sed præsumptio dici potest.

De quibus sit spes.

Et sicut fides, ita & spes est de inuisibilib. Vnde Aug. Fidem appellamus earum rerum, quæ non videntur. De spe quoq; dicitur, Spes quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Quod attinet ad non videre vel quæ creduntur, vel quæ sperantur, fidei speique commune est. Distinguitur tamen fides à spe, sicut vocabulo, ita etiam rationali differentia. Est enim fides malarum rerum & bonarum: quia & bona creduntur & mala, & hoc fide bona non mala. Est n. fides & præteritarum rerum, & præsentium, & futurarum. Credimus enim mortem Christi, quæ iam præterijt: credimus cessionem, quæ nunc est. Credimus venturum ad iudicandum, quod futurum est. Item fides & futurarum rerum est, & alienarum. Nam & se quisque credit esse cœpisse, nec fuisse utiq; sempiternum: & alia atque alia non modo de alijs hominibus multa, quæ ad religionem pertinent, verum etiam de angelis credimus: Spes a. non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibentur.

Redit ad præmissam questionem, scilicet, an fides & spes in Christo fuerint.

Post hoc superest inuestigare, utrùm fides & spes in Christo fuerint: vnde tractat⁹ iste sumpsit exordium. Quibusdam nõ indocte videtur fidem virtutem & spem in eo non fuisse, sicut in sanctis iam beatificatis, vel in angelis non sunt, & tamen sancti credunt & sperant resurrectionem futuram, & angeli eandem credunt: nec tamen in eis fides vel spes virtus est: quia & Deo per speciem contemplando, fruuntur: & in Dei verbo resurrectionem

R r 4

futu-

B
In Enchirid.
cap 8. ad finem.
Rom. 8. e
Ibidem paulo superius.
Ibidem ad principium.
Cap. 8.

C
Supra dist.

43.

1. Cor. 13. d

1. Cor. 13. d

Ibidem d

Ioan. 17. a

Psal 30.

De charitate quantum ad eius essentiam & in 110. a.

futuram siue iudicium, non per speculum in ænigmate, sed præclarissime inspiciunt. Si enim, quia credunt resurrectionem futuram, ideo verum est eos fidem habere: ergo ea consummata post iudicium similiter & fidem habere dicentur, qui credent eam præteritam. Sed sicut tunc credent, nec tamen fidem, quæ fidelis facit, habebunt: quia non credent absque scientia, quæ non erit ænigmatica, sed per speciem: ita & modo credunt, & sperant resurrectionem: nec tamen fidem habent, quia credendo cognoscunt. Venit enim eis, quod perfectum est, & euacuatum est, quod ex parte est. Venit enim cognitio, & euacuata est fides. Venit species & desijt spes. Ita & Christus in quo fuerunt bona patri, credidit quidem & speravit resurrectionem tertia die futuram, pro qua & patrem oravit: nec tamen fidem virtutem & spem habuit, quia non ænigmaticam & specularem, sed clarissimam de ea cognitionem habuit: quia non perfectius eam cognouit præteritam quam intellexit futuram. Speravit tamen Christus, sicut in Psal. ait, In te Domine speravi: nec tamen fidem vel spem virtutem habuit, quia per speciem videbat ea, quæ credebat. De antiquis vero patribus, qui apud inferos viq; ad passionem tenebantur, non incongrue dici potest, quod fidem & spem virtutem habuerunt: quia credebant & sperabant se visuros Deum per speciem, qualiter eum tunc non videbant: quia non patuit eis cognitio Dei per speciem ante passionem Christi: qua consummata, à fide tranfierunt ad speciem.

DE CHARITATE QVA DILIGITVR DEVS ET
proximus, quæ in Christo & in nobis est.

DISTINCT. XXVII. A

Cum autem Christus fidem & spem non habuerit, dilectionem tamē habuit in quantum homo tantam, quæ maior esse non valet: quia ex chari-

charitate eximia animam posuit pro amicis & inimicis. Habuit enim in corde charitatem quam opere nobis exhibuit, vt exhibitionis forma nos ad diligendum instrueret. Hic aliquid dicendum est de charitate, & modo, & ordine diligendi Deum & proximum.

Quid sit charitas. B

Charitas est dilectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum vel in Deo. Hæc habet duo mandata: vnum pertinens ad dilectionem Dei, quod est maximum in lege mandatum: & alterum pertinens ad diligendum proximum, illi simile. Primum est, Diliges Deum ex toto corde, ex tota mente, & ex tota anima: quod scriptum est in Deuter. Secundum est: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis tota lex pendet, & Prophetæ. Finis præcepti est, dilectio: & ea est gemina, id est, Dei & proximi.

De duobus mandatis charitatis.

*Deut. 6. a
Matth. 22. a*

Si eadem charitate diligatur Deus & proximus. C

Hic quæritur, Si ea ex ipsa dilectione diligitur Deus, qua diligitur proximus: an alia sit dilectio Dei & alia proximi. Eadem sane dilectio est qua diligitur Deus & proximus, quæ Spir. S. est vt supra dictum est: quia Deus charitas est. Vnde Aug. Ioan. ait: Non potest Deum diligere quem non videt, qui fratrem quem videt, non diligit. Sed si eum, quem videt humano visu, spiritali charitate diligeret, videret Deum qui est ipsa charitas, visu interiori, quo videri potest. Qui ergo fratrem quem videt, non diligit, Deum qui est dilectio, qua caret qui fratrem non diligit, quomodo potest diligere? Ex vna enim eademque charitate Deum, proximumque diligimus: sed Deum propter Deum, nos vero & proximum propter Deum. Si vero vna eademque charitas est Dei & proximi, quare dicitur gemina? propter duo dilecta, id est, Deum & proximum. Et si enim vna sit charitas, duo tamen di-

*In lib. 8. de
Trin. c. 8.
in fine.
1. Ioan. 4. d*

*In Serm. 6.
som. 10. de
Ascensione,
in fine.*

uersa ea diliguntur, scil. Deus & homo vel angelus. Pro quo etiam duo sunt mandata: quia, cum eadē charitas utroq; commendetur, diuersa tamen diliguntur. Unde Aug. Arbitror ideo Spir. S. bis datum, semel in terra, & iterum de cælo, ut commendarentur nobis duo præcepta charitatis, scil. Dei & proximi, vna est charitas, & duo præcepta: vnus spiritus, & duo data: quia alia charitas non diligit proximum, nisi illa quæ diligit Deum. Qua ergo charitate proximum diligimus, eadem Deum diligimus. Sed quia aliud est Deus, aliud Proximus, etsi vna charitate diliguntur: ideo fortè duo præcepta dicuntur, & alterum magis, & alterum minus: vel propter duos motus qui in mente geruntur, dum Deus diligitur & proximus. Mouetur enim mens ad diligendum Deum, mouetur & ad diligendum proximum: & multo magis erga Deum, quam erga proximum.

De modo diligendi.

*In lib. de do-
ctri. Christ.
ca. 22. ad fi-
nem, in t. 3.*

Consequenter modum vtriusq; dilectionis aduertamus. Hæc regula, ut ait Aug. dilectionis diuinitus constituta est, ut Deū propter se ex toto corde, & proximum diligas sicut teipsum, i. ad quod & propter quod teipsum diligere debes. In bono enim & propter Deum teipsum diligere debes: In bono ergo diligendus est proximus, non in malo & propter Deum. Proximum verò, omnē hominem oportet intelligi: quia nemo est cum quo sit operandum malè. Qui ergo amat homines, vel quia iusti sunt, vel ut iusti sint amare debet: h. e. in Deo, vel propter Deum. Sic enim & seipsum amare debet, scil. in Deo vel propter Deum, i. quia iustus est, vel ut iustus sit. Qui enim aliter se diligit, iniuste se diligit: quia ad hoc se diligit, ut sit iniustus: ad hoc ergo, ut sit malus: non ergo iam se diligit. Qui n. diligit iniquitatē, odit animam suam. Modus ergo diligendi præcipiendus est homini, i. quomodo se diligit,

*Aug. lib. de
Trin. 8. cap.
6. in fin.*

*Psal. 10.
Aug. lib. 1. de
doct. Christ.
in princip.
cap. 26.*

ligat, ut proficiat sibi. Quin autem se diligat, & prodesse sibi velit, dubitare dementis est. Modus autem præcipitur, cum ait, sicut teipsum: ut proximum diligas ad quod teipsum. Si ergo te non propter te diligere debes, sed propter illum ubi dilectionis tuæ rectissimus finis est: non succenseat alicuius aliquis homo, si & ipsum propter Deum diligis. Huius dilectionis modum veritas insinuat dicēs. Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem sicut dilexi vos, id est, ut filii sitis ut vitam habeatis.

De modo diligendi Deum.

Dilectionis autem Dei modus insinuat cum dicitur. Ex toto corde, i. ex toto intellectu: ex tota anima, i. ex tota voluntate: ex tota mente, i. memoria, ut omnes cogitationes, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, a quo habes ea, quæ confers illi. Hæc dicens, nullam partem vitæ nostræ relinquit, quæ vacare debeat: sed quicquid venerit in animum illuc rapiatur quo dilectionis impetus currit. Et diligere Deum propter se, modus est diligendi Deum: & sunt isti duo modi diligendi Deum, ut quibusdam placet.

De impletione illius mandati.

Illud autem præceptum non penitus impletur ab homine in hac mortali vita, sed ex parte, non ex toto: quia ex parte diligimus, sicut ex parte cognoscimus. In futuro autem implebitur ex toto. Unde Aug. Cum adhuc est aliquid carnalis concupiscentiæ, non omni modo ex tota anima diligitur Deus. Caro autem non dicitur concupiscere, nisi quia anima carnaliter concupiscit. Cum autem venerit, quod perfectum est, ut destruat, ex parte est. i. ut iam non ex parte sit, sed ex toto: charitas non auferetur, sed augebitur & implebitur. In qua plenitudine illud præceptum charitatis implebitur. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Tunc erit iustus sine peccato: quia nulla erit lex expugnans

Aug. lib. de doct. Christ. 1. cap. 22. post medium. Ioan. 13. &

E Aug. lib. de doct. Christ. cap. 22. ad finem.

F 1. Cor. 11. & Aug. in lib. de perfectione humana iustitia contra celestium ante medium in responsione 17. Ibid. paula inferius.

menti

menti. Tunc prorsus toto corde, tota anima, tota mente, diliges Deum: quod est summū præceptum.

Questio de præcepti ratione.

Aug. in eodem lib. de perfectione iustitia continuò to. 6.

Sed cur præcipitur homini ista perfectio, cum in hac vita eam nemo habeat? Quia non rectè curritur, si quo currendum est nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostenderetur? Ecce habes cur illud præceptum est quod hic penitus impleri non potest. Impletur tamen ex parte, scilicet secundum perfectionem viæ. Alia est enim perfectio currentis, alia peruenientis. Facit hoc mandatum vt cursor, qui Deum ante omnia & præ omnibus diligit, nec tamen omninò perficit.

Quod alterum mandatum in altero est.

*Rom. ii. c. 6.
Galat. 5. c.*

Cum autem duo sint præcepta charitatis, pro utroque sæpe vnum ponitur, nec immerito: quia nec Deus sine proximo, nec proximus sine Deo diligi potest. Vnde Apost. Omne mandatum legis dicit instaurari, i. contineri & impleri in hoc verbo. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Et Christus dilectionem proximi specialius commemorat dicens. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos: vbi illud maius mādatum dilectionis Dei videtur prætermissum: sed bene intelligentibus, vtrumque inuenitur in singulis: quia qui diligit Deum, nō potest eum contemnere, quē Deus præcipit diligi: & qui diligit proximum, quid in eo diligit nisi Deum? ipsa est dilectio ab omni mundana dilectione discreta: quam distinguens Dominus ait: Sicut dilexi vos, Quid enim nisi Deum dilexit in nobis, non quem habebamus, sed vt haberemus? sicut medicus ægrotos, & quid in eis diligit nisi salutem, quam cupit reuocare, nō morbum quem venit expellere? Sic & nos inuicem diligamus, vt quantum possumus inuicem ad habendum in nobis Deum ex dilectione attrahamus.

Quæ charitate diligenda sint.

I
Sed

Sed quæ hac dilectione diligenda sint, iam inquiramus. Non enim omnia, ut ait August. quibus utendum diligenda sunt: sed ea sola, quæ vel nobiscum societate quadam referuntur in Deum, sicut est homo vel angelus: vel ad nos relata, beneficio Dei per nos indigent, ut corpus quod ita præcipiendum est diligi, ut ei ornatè prudenterque consularur.

In lib. 1. de doct. Christ. cap. 23. in princ. Ibid. in prin. cap. 25.

SI ILLO PRÆCEPTO IVBEMVR DILIGERE totum proximum & nos totos.

DISTINCT. XXVIII. A

Hic potest queri: utrum in illo mandato dilectionis proximi, totum proximum, id est, animam & corpus, nosque ipsos totos diligere præcipiamur. Ad quod dicimus, omne genus diligendarum rerum in illis duobus mandatis contineri. Quatuor enim diligenda sunt, ut ait Aug. Vnum quod supra nos est, scil. Deus: alterum, quod nos sumus: tertium, quod iuxta nos est, scil. proximus: quartum, quod infra nos est, scilicet corpus. De secundo & quarto nulla præcepta danda erant, scil. ut diligeremus nos vel corpus nostrum: præcipitur autem Deus diligi & proximus. Ut autem quisque se diligat, præcepto non est opus. Quantumlibet enim homo excidat à veritate, remanet illi dilectio sui, & dilectio corporis sui quia nemo unquam carnem suam odio habuit. Nam viri iusti, qui corpus suum cruciant, non corpus, sed corruptiones eius & pondus oderunt. Hic videtur Aug. tradere, quod ex præcepto non teneamur diligere nosmetipsos, vel corpus nostrum: quod si est, non omnè genus diligendarum rerum illis duobus præceptis continetur: quia cum & nos ipsos & corpus nostrum diligere debeamus, ad quid necessarium est præceptum, cum scriptum sit. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam: Sed speciale de hoc præceptum non erat dandū, nec speciali præcepto

De charitate quantum ad diligibilibium numerum & distinctionem.

Ephes 5 f Ibid. cap. 24. in princ.

Psal. 10.

*Aug. c. 26 l.
x. de doctr.
Christ. in
medio.*

*Aug. lib. de
Tri. 14 cap.
ad princip.*

Psal. 10.

cepto opus erat id tradi, ut quisque se vel corpus suum diligeret: quia hoc in illo precepto continetur. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Ibi enim & proximum totum & te totum intelligere debes. Unde Aug. in eod. Si te totum diligas, i. animam & corpus, & proximum tuum, id est, animam, & corpus, homo enim ex anima constat & corpore, nullum rerum diligendarum genus in his duobus preceptis pretermisum est. Cum enim precurrat dilectio Dei, eiusque dilectionis modus prescriptus appareat & sequatur, dilectio proximi de tua dilectione nihil dictum videtur. Sed cum dictum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum, simul & tui abs te dilectio pretermisum non est. Ecce aperte hic dicit, in illo precepto non tantummodo proximi, sed & tui dilectionem contineri, & totius proximi totiusque tui. Ex quo apparet quod dictum est de secundo & quarto, i. de dilectione nostri, & corporis nostri, nulla precepta danda, ita esse intelligendum, scil. specialia & diuisa: quia in illo vno tantum continetur: & quia id, quod sumus, & quod infra nos est, ad nos tamen pertinens, nature lege diligimus, quae in bestiis etiam est. Ideoque & de illo, quod supra nos est, & de illo, quod iuxta nos est, diuisa precepta sumpsimus. In quorum altero, eius quod sumus, & illius, quod infra nos est dilectio continetur. Sic condita est mens humana, ut nunquam sui non meminerit, nunquam se non intelligat, nunquam se non diligat: sed quoniam qui odit aliquem, nocere illi studet, non immerito & mens hominis quando sibi nocet, se odisse dicitur. Nesciens enim sibi vult male, dum non putat sibi obesse quod vult: sed tamen male sibi vult, quando illud vult, quod obest sibi: secundum illud. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Qui ergo diligere se novit, Deum diligit. Qui vero non diligit Deum, etiam se non diligit, quod ei naturaliter inditum est: tamen non congrue

gruè se odisse dicitur, cū id agit, quod sibi aduer-
satur, & seipsum tanquā suus inimicus insequitur.

Si in illo præcepto contineatur dilectio angelorum. B

Oritur autem hic de angelis quæstio. Vtrum ad *Aug. in l. 1.
de doctr.*
illud præceptum dilectionis proximi, etiam dile-
*Christ cap.
30. in print.*
ctio pertineat angelorum. Nam quod nullum ho-
Luc. 17. 5
minem exceperit, qui præcepit proximum dilige-
re, dominus in parabola semini relictæ ostendit,
eum dicens proximum, qui erga illum extitit mi-
sericors. Deinde subdit, Vade, & tu fac similiter.
Ut eum proximum intelligamus, cui vel exhiben-
dum est officium misericordiæ si indiget, vel exhi-
bendum esset si indigeret. Nullum vero exceptum
esse cui misericordiæ negandum sit officium, quis
non videat, cum vsque ad inimicos etiam porre-
ctum sit, Domino dicente, Diligite inimicos ve-
Luc. 6: 6
stros, & benefacite his, qui oderunt vos. Manife-
stum est ergo omnem hominem proximum esse
reparandum. Proximi vero nomen ad aliquid est:
nec quisquam esse proximus, nisi proximo potest.
Vnde cōsequens, & cui præbendum, & à quo præ-
bendum est officium misericordiæ, rectè prox-
imum dici. Manifestum est ergo præcepto dilectio-
nis & proximi etiam sanctos angelos contineri: à
quibus tanta nobis misericordiæ impenduntur
officia. Ex quo & Dominus proximum se nostrum
dici voluit, ut in parabola saucii ostendit, & in
Propheta. Quali proximum, & quali fratrem no-
strum sic complacebam. Sed quia excellentior ac
supra nostram naturam est diuina substantia, præ-
ceptum dilectionis Dei à proximi dilectione di-
stinctum est. Ideoque licet nobis Deus omnia im-
pendat beneficia, non tamen nomine proximi in-
cluditur in illo præcepto: quem non sicut nos di-
ligere debemus, sed plusquam nos, toto corde &
anima. Christum vero, in quantum homo est,
sicut nos diligere debemus, eiusque secundum
homi-

hominem dilectio illo cōtinetur mandato: quem
& secundum hominem, magis quam nos, sed non
quantum Deum, debemus diligere: quia in quan-
tum est homo, minor est Deo.

Quibus modis dicitur proximus.

Hic notandum est proximum dici diuersis mo-
dis, scilicet, conditione primæ natiuitatis, spe con-
uersationis, propinquitate cognationis, & ratione
beneficii exhibitionis.

DE ORDINE DILIGENDI, QUID PRIUS,
quid posterius.

DISTINCT. XXIX.

*De charita-
te quantum
ad diligendi
ordinem.
Can. 2. a in
l. de doct.
Christ. cap.
27. in prin-
cip.*

Post prædicta de ordine charitatis agendum est,
quia dicit sponsa, Introduxit me Rex in cellam
vinariam, & ordinauit in me charitatem. Videamus
ergo ordinem, quid prius, quid posterius esse
debeat: peccat enim, qui præposterè agit. Nam scire
quid facias, & nescire ordinem faciendi, non
est perfectæ cognitionis. Ordinis namq; ignoran-
tia conturbat meritum formam. Ordinem au-
tem diligendi Aug. insinuat dicens, ipse est, qui or-
dina: am habet dilectionem: ne aut diligit, quod
non est diligendum aut non diligit, quod diligen-
dum est: aut æque diligit, quod minus vel amplius
diligendum est, aut minus vel amplius, quod æque
diligendum est. Omnis peccator, in quantum pec-
cator est, non est diligendus: & omnis homo, in-
quantum est homo, diligendus est propter Deum,
Deus vero propter seipsum: & Deus propter se om-
ni homine amplius diligendus est, & amplius
quisq; debet Deum diligere, quam seipsum. Item,
amplius alius homo diligendus est: quam corpus
nostrum: quia propter Deum omnia ista diligen-
da sunt, & potest nobiscū Deo homo perfrui, quod
non pōt corpus nostrū: quia corpus per animā vi-
uit, qua fruimur Deo. Audisti aliqua de ordine cha-
rita-

ritatis; vbi expressum est nos amplius debere diligere Deum quam oēs homines, vel nos ipsos: & amplius animā alicuius hominis quā corpus nostrum. In enumeratione etiam quatuor diligēdorum superius posita: pri^o ponitur quod supra nos est: secundo quod nos sumus: tertio quod iuxta nos est: quarto, quod infra nos est, vbi ordo diligēdi insinuari videtur ex ratione enumerationis. Non est a. apertum vtrū omnes homines pariter diligere debeamus, & tātum quantū nos vel min^o.

An omnes homines pariter diligendi sint. B

Vnde etiam super hoc sæpe mouetur quæstio, quā perplexam faciunt Sanctorum verba varie prolata. Quidam n. tradere vidētur, quod pari affectu omnes diligendi sint: sed in effectu i. in exhibitione obsequii distinctio obseruanda sit. Vnde Aug. *Lib. de doc. Chri. 1. cap.* Omnes homines æque diligendi sunt: sed cum omnibus prodesse non possit, his potissimum consulēdum est, qui pro locorum & tēporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus cōstrictius tibi, quasi quadā sorte iūguntur. Pro sorte n. habēdum est, quo quisq; cibi temporaliter colligatus adhæret: ex quo eligis potius illis dandum esse. Itē super Epist. ad Gal. Operemur bonum ad omnes, *August. ad Gal. 6. c.* maxime autē ad domesticos fidei, i. ad Christianos: omnib. n. pari dilectione vita æterna optāda est, et si nō omnib^o eadē possunt exhiberi dilectionis officia: quæ fratribus maxime sunt exhibēda, quæ sunt sibi inuicē membra, q. habēt eundē patrē, sc. Deum. His aliisq; testimoniis innitūtur, qui dicunt omnes homines pariter diligēdos esse charitatis affectu, sed in operis exhibitione differentiā.

Quæ his repugnare videntur. C

Quibus obuiat illud præceptum legis de diligēdis parentibus. Honora patrem tuum & matrem vt sis longæuus super terrā. Vt quid n. specialiter illud præciperetur de parentibus, nisi maiori dile-

*Matt. 23.
Deut. 5. d
To 5 ad illud
c. 44. Et sa.
mea san. in
Glo can. 2.
& apud O-
rigen.*

etione forent diligendi? Sed hoc illi referendum dicunt ad exteriorem exhibitionē, in qua præponendi sunt parentes. Vnde honora dixit, non dilige. Obuiat etiam illud, quod Hiero. super Ezech. ait, sc. vt ordinē charitatis, sicut scriptum est: Ordinauit in me charitatem post omnium patrem Deum, carnis quoq; patēr diligatur, & mater & filia, frater & soror. Ambr. quoq; diligendi exprimens ordinem super illud Cantic. cap. 2. Ordinauit in me charitatem, ait. Multorum charitas inordinata est: quod in primo ponunt tertium vel quartum Primo Deus diligendus est. secundo, parentes, inde filii, post domestici: qui si boni sunt, malis filiis præponendi sunt. Secundū hoc in Euāgelio ad cuiusq; dilectionem propriū ponit. Diliges Dñm Deum tuum ex toto corde tuo: & ex omnib. viribus tuis: & proximum tuum sicut teipsum: & inimicos nō ex tota virtute, nec sicut teipsum, sed simpliciter. Sufficit n. quod eos diligim⁹, & non odio habemus. Ecce ex præmissis aperte insinuatur, quæ in affectu charitatis distinctio sit habenda, vt differenti affectu non pari homines diligamus, & ante omnia Deum: secundo nos ipsos: tertio parētes, inde filios & fratres, post domesticos, demū inimicos diligamus. Sed inquirunt illi,

*Matth 12. d
Ordo diligen-
di hic ostenditur.*

quæ de ordine dilectionis supra dicuntur, esse referenda ad operum exhibitionē quæ differēter proximis exhibenda sunt. Primo parētibus, inde filiis, post domesticis, demū inimicis. Deū vero tā affectu q̄ obsequii exhibitione antē omnia diligendū.

*Quod aliqui eorundem tantum proximos, quantum nos
debere diligere tradunt.* D

*In 8. li de tri
c. 8 in fine*

Quorum etiam nonnulli tradunt affectu charitatis tantum proximos esse diligendos, quantum nos ipsos diligimus: quod confirmant auctoritate August. qui ait. Nec illa iam quæstio moueat, quantum charitatis fratri debeamus impendere, quan-

sum

tum Deo incomparabiliter plus Deo quam nobis, fratri vero quantum nobis. Nos autem tanto magis diligimus, quanto magis diligimus Deum. Ex hoc & præmissis testimoniis Aug. asserunt omnes homines pariter esse diligendos à nobis, & tantum quantum nos. Deum autem plusquam nos, corpus vero nostrum minus quam nos vel proximos. Nec in enumeratione præmissa diligendorum ordinem diligendi assignari dicunt, sed tantum, quæ sunt diligenda.

Secundum alios non pari affectu omnes diligendi sunt. E

Verum quia præmissa verba Amb. ordinem diligendi secundum affectum magis, quam secundum effectum diligenter inuentibus explicari videntur, non indocte alii dicunt, non modo in exhibitione operis, sed etiam in affectu charitatis ordinem differentem esse statutum: ut ante omnia diligamus Deum, secundo nos, tertio parentes, quarto filios vel fratres & huiusmodi, postea domesticos, demum inimicos. Quod vero Aug. dicit pariter omnes esse diligendos, & pari dilectione omnibus vitam optandam, ita accipi potest, ut paritas non ad affectum referatur, sed ad bonum, quod eis optatur: quia charitate omnibus optare debemus, ut paria bona mereantur, sicut Apostolus dicit, Volo omnes homines esse sicut me. Opranda est enim minoribus perfectio minorum ut ipsi fiant perfecti, & sic parem mereantur beatitudinem, Vel pari dilectione, id est, eadem dilectione omnes diligendi sunt. Item quod ait. Ut tantum diligamus fratres quam nos, ita intelligi potest, id est ad tantum bonum diligamus fratres ad quantum nos: ut tantum bonum ei optemus in æternitate, quantum nobis etsi non tanto affectu. Vel ibi, Quantum similitudinis est, non quantitatis.

2. Cor. 7.

Questio de parentibus bonis & malis, quomodo diligendi sunt. F

Solet etiam quæri, si parentes nostri sunt mali, vel

Ss 2

filij

fili, vel fratres, an magis vel minus diligendi sine aliis bonis, hac ratione nobis non copularis. Videtur, quod magis sint diligendi boni, qui nobis carne non sunt coniuncti, quam mali carne coniuncti: qui nobis sunt coniuncti corde glutino charitatis. Sanctior est n. copula cordium quam corporum. Unde Beda de illis Verbis Dñi. Mater mea & fratres mei hi sunt, qui Verbum Dei faciunt: ait. Non iniuriose negligit matrem, nec mater negatur, quæ etiam de cruce agnoscitur: sed religiosiores monstrantur copulæ mentium quam corporum. Veruntamen latebrosa quæstio est hæc, nec à nobis plene absoluenda: properantibus ad alia. Mouemur n. ex verbis illis, quibus inimicos non ex tota virtute, non sicut teipsum iubet diligere, sed simpliciter. Sufficit n. quod diligimus, & non odio habemus. Quod non ita accipiendum est, quasi sufficiat tibi diligere inimicum & non sicut teipsum: quia omnes & amicos & inimicos, sicut teipsum diligere debes. Sed ad ostendendum gradus diligendi Deum & proximum & inimicum, qui tamè proximus est, propria Dñs ponit cum ait. Diliges Deum ex tota virtute tua, & proximum, sicut teipsum, non ait. Ex tota virtute, vt ostendat proximum diligendum minus quam Deum. Dicit etiam, diligite inimicos nec addit. Ex tota virtute, nec sicut teipsum, sed simpliciter. Sufficit n. quod diligamus, & non odio habeamus, i. sufficit dicere, vt diligamus & odio non habeamus: non quin eos diligere debeamus sicut nos, quia proximi sunt, sed sufficit si eos minus diligimus, quam alios proximos, quod locutionis genus innuit.

Questio Augustini in libro Retractationum.

Quæri etiam solet, cur dominus præcepit diligere inimicos, cum alibi præcipiat odio habere parentes & filios. Ad quod dicendum est, duo esse diligenda in homine, naturam & virtutem: vitium

vero

*Beda ad ca.
8. Luca ex
Ambr. ad
eundem lo-
cum.*

*Matth. 12. d
Luca. 8. d
Marci 1. d
Ioan. 19. e*

Matth. 22. d

Luc 6. e

*Luca. 14.
Aug. lib.
Retract 1.
cap 19. in
medio. 10. 1.*

vero & peccatum odiendum. Et parentes ergo in quantum mali sunt: odiendi sunt, & inimici diligendi, in quantum homines. Diligamus ergo inimicos lucrandos regno Dei, & odiamus propinquos si impediunt nos à regno Dei: & in omnibus cõmuniter naturam diligamus, quam Deus fecit.

De gradibus charitatis.

H

Sciendum quoq; est diuerfos esse gradus charitatis. Est n. charitas incipiens, proficiens, perfecta, perfectior, perfectissima. Vnde Aug Perfecta charitas hæc est, vt quis paratus sit pro fratribus etiã mori. Sed nunquid mox vt nascitur, iam prorsus perfecta est? immo vt perficiatur, nascitur, cum fuerit nata nutritur, cum fuerit nutrita roboratur, cum fuerit roborata perficitur, cum ad perfectionem venerit: dicit. Cupio dissolui, &c. Hic aperte progressus & perfectio charitatis insinuatur, quam perfectionem etiam Veritas commendat, dicens. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animã suam ponat quis pro amicis suis. Quod vtiq; dictum est de opere dilectionis: quia maior dilectionis effectus non est, quam ponere animam pro aliis. Nec te moueat quod ait, Pro amicis: qui enim ponit animam pro amicis, ponit & pro inimicis, ad hoc vt ipsi fiant amici.

*Aug. super
Ioan. ep. ca.
nonicam
Tract. 5.
tom. 9.*

*Philip. 1. c
Ioan. 15. b*

SI MELIUS EST DILIGERE AMICOS

quam inimicos vel è conuerso.

DISTINCT. XXX.

A

Hic solet queri, quid potius sit plurisque meriti diligere amicos, an diligere inimicos. Sed hæc comparatio implicita est. Si enim conferatur dilectio amicorum tãtum dilectioni amicorum & etiam inimicorum, perspicua est absolutio. Sed si in aliquo vno homine, qui diligit simul amicum & inimicum, quid horũ potius sit queratur, obscura est responsio: quia de motu mentis agitur, de quo nõ est nobis facile iudiciũ, an vnus & idẽ motus sit er-

*De charitate quantum
ad meriti
perfectionẽ.*

ga amicum & inimicum, sed erga amicum intensior: an duo vnus erga inimicum, qui dicitur difficilius, alter erga amicum, qui videtur feruentior, nec incongrue putatur melior, qui est feruentior. Vel si vnus idemq; est: idem potior, vbi est ardentior, non improbe existimatur. Aug. tamen sentire videtur, maius esse diligere inimicū, quam amicum: quia perfectorum esse dicit diligere inimicos & benefacere eis, neq; hoc à tanta multitudine impleri, quanta exauditur in oratione dominica, cū dicitur. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Illam n. sponsionem dicit à multis impleri, qui nondum diligunt inimicos. Ait n. sic. Magnum est erga eum, qui tibi nihil male fecerit, esse beneuolum & beneficum: illud multo grandius & magnificentissimè bonitatis est, vt tuum quoq; inimicum diligas, & ei, qui tibi malum vult, & si pōt facit, tu semper bonum velis faciasq; quod possis, audiens dicentē Iesum. Diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui odiunt vos: & orate pro persecuentibus & calumniantibus vos. Sed quoniam perfectorum filiorum Dei est illud quoquidem se debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hunc effectum orādo Deum, secumq; agendo luctandoq; perducere: tamen quia hoc tam magnum bonum tantę multitudinis non est, quantam credimus exaudiri cum dicitur in oratione: Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittim⁹ debitoribus nostris: procul dubio verba sponsionis huius implentur, si homo, qui nondum ita profecit, vt etiam diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine, qui peccauit in eum vt ei dimittat, dimittit ex corde: qui etiam sibi roganti vult dimitti, cum orat & dicit, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Quicumq; vero rogat hominem in quem peccauit, si peccato suo mouetur, vt roget, nō est adhuc deputan-

Matth. 6. b

*In Enchir.
cap. 73.*

*Matth. 5. f
Luce, 6. e*

Matth. 6.

*Ibi. cap. 7. in
princip.*

putandus inimicus: vt eum diligere sit difficile, si-
cut erat quando inimicitias exercebat. Quisquis
vero roganti & pœnitenti non dimittit, non exi-
stimet à Domino suo peccata dimitti, quia menti-
ri veritas non potest: quæ cum docuisset orationē
hanc in eo positam sententiam commendauit di-
cens. Si dimiseritis hominibus peccata eorum di-
mittet & vobis pater vester. Si vero non dimiseri-
tis, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.
Ecce hic haberi videtur, quod & prætaxauimus,
scilicet, maioris virtutis esse diligere inimicum &
benefacere ei, quam illum, qui nihil mali fecit no-
bis, vel amicum. Quod si quis concedere simplici-
ter noluerit, dicens. Intensus diligitur amicus,
quam inimicus, & ideo illud potius isto determi-
net ista secundum præmissam intelligentiam, di-
cens ibi comparisonem factam inter dilectionē
qua diligitur tantum amicus: & illam, qua amicus
& inimicus diligitur. Illud vero quod sequitur,
magis nos mouet, quod scil. dicit, non esse tantæ
multitudinis diligere inimicos, quanta exauditur,
cum dicitur. Dimitte nobis debita nostra, &c. vbi
dat intelligi, quod alicui à Deo dimittuntur pec-
cata non diligenti inimicum, si tamen fratri rogā-
ti, qui in se peccauit, dimittit. Sed cum peccata
non dimittantur alicui adulto, nisi charitatem ha-
beat, sequitur vt charitatem habeat, qui non dili-
git inimicum. Quomodo ergo nomine proximi
omnis homo intelligitur in illo mandato. Diliges
proximū tuum sicut te ipsum. Si enim omnis ho-
mo proximus est, tunc & inimicus: præcipimur
ergo & inimicos diligere. Et quia illud præceptum
generale est, omnibus præcipitur omnes homines
diligere, etiam inimicos. Quidam quod hic dicitur
simpliciter tenere volentes, illud præceptum de-
terminant dicentes, illic perfectis dari in præcep-
tum diligere omnem hominem, etiam inimicum,
mino-

*Matth. 6. 4**Matth. 6. 6**Matth. 22. 4**Deut. 6. a*

minoribus vero in consilium. In præceptum vero eos diligere, qui nihil mali fecerunt eis, & inimicos non odire. Sed melius est, vt intelligatur omnib. illo mandato præcipi cunctos diligere, etiam inimicos: cui sensui attestantur superius positæ auctoritates, & aliæ multæ. Illud vero Aug. nouissime positum, de perfecta charitate dictum intelligitur, quæ tantum est perfectorum, qui non solum amicos, sed etiam inimicos perfecte diligunt, eisq; benefaciunt. Quæ perfectio dilectionis non est tantæ multitudinis, quâta exauditur in oratione dominica: & hoc reuera grande est, & eximie bonitatis, sc. perfecte diligere inimicum. Ita & cum dicit, impleri verba illius sponsonis ab homine, qui non ita profecit, vt diligat inimicum, de dilectione perfecta accipiendum est.

SI CHARITAS SEMEL HABITA

Amittatur.

DISTINCT. XXXI. A

De charitate quantum ad durationem

1 Cor 13 e
 Aug. ad ver.
 3 Psal. 103.
 hunc qui te
 gis aquis superiora eius.
 Matth. 7. d
 Prou. 5. d
 Ioan. 4 b
 Aug. tract.
 8 post mediū
 in Epi. Ioan.
 tom. 9.
 Greg. in fine
 ca. 12. li. 10.
 ad ca. 11 Iob.

Illud quoq; prætereundum, quod quidam asserunt charitatem semel habitam ab aliquo non posse excidere, nullumque damnandum hanc aliquando habere qui hanc traditionē subditis muniunt testimoniis. Apost. ait, Charitas nunquam excidet. August. etiam inquit, Charitas quæ deserit, nunquam vera fuit. Item, Charitas est fons proprius & singularis bonorum, cui non cōmunicat alienus. Alieni sunt omnes qui audituri sunt, Non noui vos. De hoc fonte scriptura ait, Fons aquæ viuæ sit tibi proprius. & nemo alienus cōmunicet tibi. Si autem alieni sunt, qui audituri sunt illam vocem, non ergo huic fonti communicant damnandi. Item Aug. super Epistolam Ioan. Radicata est charitas, securus esto: nihil mali procedere pōt. Item Greg. in moralibus, valida est vt mors dilectio: virtuti enim mortis dilectio cōparatur: quia nimirum mentem quam semel cœperit, à dilectione

lectio mundi funditus occidit. Item Aug. super Epistolam Ioannis, Vnctio inuisibilis charitas est, quæ in quocunq; fuerit, radix illi erit: quæ ardente sole arescere non potest: nutritur calore solis, non arescit. Item Beda super Ioannem. Quærendum est, quomodo speciale filii Dei agnoscendi signum fuerit, quod super eum descenderit & manserit spiritus. Quid magni est filio Dei, quod in ipso manere spiritus astruatur? Notandum quia semper in Dño manserit Spir. In sanctis vero quamdiu mortale corp⁹ gestauerint, partim semper maneat, partim rediturus secedat. Manet a. apud eos, vt bonis insistant actibus. Recedit vero tempus, ne semper infirmos curadi, mortuos suscitandi, demones eiciendi, vel etiã prophetizandi habeant facultatē. Manet ergo semper, vt possint habere virtutes, vt mirabiliter ipsi viuant: Venit ad tempus, vt etiã aliis per miraculorum signa quales sint intus effulgeat. Item Greg. In sanctorū cordibus secundū quasdam virtutes semper manet spiritus, secundū quasdam recessurus venit & vterus recedit. In his virtutibus, sine quibus ad vitā non peruenitur, in electorum suorum cordibus permanet. In his vero per quas sanctitatis virtus ostēditur, vt in exhibitione miraculorū, aliquando adest aliquando se subtrahit. Itē Ambr. Ficta charitas est, quæ in aduersitate deserit. Hæc innuere videntur, quod charitas semel habita nō amittatur. Ideo quædam in prætaxatam profilierunt audaciam, dicentes charitatem à damnandis non haberi, nec à quoquā habitā posse amitti: quos ratio vincit & auctoritas. Quidam n. ad tempus sunt boni, qui postea fiunt mali & è conuerso. Vnde quorundā nomina Christus dicit scripta in libro vitæ, qui tamen postea abierunt retro. Sed scripta dicit non secundū præscientiam, sed secundum præsentē iustitiam, cui deseruiebāt, quia digni erant tunc illo bono quod

Aug. tract.
3. in fin. ad
illud Ioā. 2.
Vos vnctionē
habetis. Be-
da hom 12.
de sanct. hie-
mali de E-
piph. ad illud
Ioan. 1 Sed
quis misit
me baptiza-
re ad finem.

Gr. ho. 2. ex-
ponens illud
Ezec. 1. Vbi
erat impe-
tus spiritus.
idē in mora-
libus l. 2. c. 1.
Iob li. & ca.
41. & 42.
Amb. ad il-
lud. 2. Cor.
6. in chari-
tate non fi-
cta.

Luca. 10. e
1. Reg. 11. b
Luca. 10. c
Amb. super
9 ad Rom.
ad eum lo-
cum. Quia
maior serui-
et minori in
tomo. 5.

habitura sunt præscripti secundum præscientiam, unde Ambr. Quibusdã gratia data est in Vsum, vt Sauli & Iudæ & illis discipulis quibus Dñs dixit, Ecce nomina vestra scripta sunt in cælis: & post abierunt retro. Sed hoc dixit propter iustitiã cui deseruiebant, quia boni erãt. Frequenter enim ante sunt mali, qui futuri sunt boni: & aliquoties prius sunt boni, qui futuri sunt & permansuri mali, propter quod dicuntur scribi in libro vitæ & deleri.

Determinatio auctoritatum prædictarum. B

Quod vero Apostolus ait, Caritas nunquã excidit, nullatenus, pro illis facit. Dignitatem n. charitatis, ostendens, dicit eã non excidere, quia hic & in futuro erit: sed fides & spes euacuabuntur, & sciẽtia, Item quod dicitur, caritas nunquã fuisse vera, quæ deserui potest, non ad essentiam charitatis refertur, sed ad efficiẽtiam: quia non efficit caritas quæ deseruitur, hominem vere beatum, nec perducit ad verũ bonum. Huic etiã fonti alieni, i. damnandi non communicant, sc. in fine, quia non persequerant. Potest tamen hoc & cetera quæ de charitate dicta sunt de perfecta intelligi, quam soli perfecti habent: quæ semel habita non amittitur. Exordia vero charitatis aliquando crescunt, aliquando deficiunt, Sunt n. virtutis exordia, & profectus, & prouectio: quos gradus ille discernit, qui parabolam illã intelligit. Sic est regnũ Dei, quemadmodũ si iacet homo semen in terrã & dormiat, & exurgat semen, & germinet, & crescat. &c. Si ergo perfecta caritas sic radicata est vt amitti nequeat, incipiens tamen & prouecta amitti potest & sæpe amittitur: sed dum habetur non finit habentẽ criminaliter peccare. Quod Aug. ostendit inquit, Quia radix omnium malorum est cupiditas & radix omnium bonorum est caritas, simul ambæ esse non possunt, nisi vna radicitus euulsa fuerit, alia plantari non potest, Sine causa conatur aliquis

ramos

1. Cor. 13. e

Marc. 4. e
Greg. ho. 15.
sup. Exech.
lib. 50:
Hom. 8. in
princip.

1. Tim. 6. e

ramos incidere, si radicem non contēdit euellere.
*Quare fides & spes & scientia dicuntur euacuari & non cha-
 ritas, cum & ea ex parte sit.* C

Aduertendum etiam est, quomodo fides, spes,
 & scientia dicantur euacuari, quia ex parte sunt, &
 nō charitas cum & ipsa ex parte sit. Ex parte enim, *1. Cor. 13.*
 id est, imperfecte, diligimus: sicut ex parte scimus, *Li. 1. ca. 2.*
 vt ait Elschius super Leuiticum. Cum ergo omne
 quod ex parte est, euacuetur, cur charitas excipi-
 tur quæ dicitur nunquam excidere? Charitas qui-
 dem etiam ex parte est, vt sæpe sancti docent, quia
 ex parte diligimus nunc, & ideo ipsa euacuabitur
 inquantū ex parte est, quia tolletur imperfectio &
 addetur perfectio. Remanebitq; ipsa aucta, & au-
 ctus eius, & modus diligendi, vt diligas Deū pro-
 pter se ex toto corde, proximum tuum sicut reip-
 sum: sed imperfectionis modus eliminabitur. Fi-
 des vero & spes penitus euacuabūtur. Scientia ve-
 ro secundū actum & modum suum, qui nunc est,
 non secundum sui essentiā tolletur. Ipsa n. virtus
 sciētiæ remanebit, sed aliū tenebit vsum & modū.

Si Christus ordinem charitatis præscriptum habuerit. D

Nunc iam superest inuestigare. Si Christus se-
 cundum quod homo, ordinem diligēdi præscrip-
 tum seruauerit? Quod si est, omnem hominem si- *1. Tim. 2. b.*
 cut seipsum dilexit, omnibus ergo vitam optauit,
 omnesq; saluos fieri voluit, sed non omnes salui fi- *1. ad Ti. 2. b.*
 unt, & ita non est factum, quod optauit. Sed non
 est ignorandum in eo fuisse charitatem iuxta mo-
 dum patriæ, non viæ: eumque ordinem diligendi
 implese, qui seruatur in patria, non in via. Qui n.
 in patria sunt, i. iam beatificati sunt, adeo iustitiæ
 Dei addicti sunt, vt nihil eis placeat, nisi quod Deo
 placet: ac per hoc illorum tantum salutem diligūt
 & volunt, quos Deus saluari vult, eosque solos si-
 cut se diligunt: ita & Christus electos tantum sicut
 se dilexit, eorumque salutem optauit.

DE

De charitate quantum ad diuinam dilectionem. Dist. 7. primi sententiarum. Aug. ad finē tract. 119. ad illud 10. an 17. Et dilexit eos Tomo 6.

PRæmissis adiiciendum est de dilectione Dei, quæ ipse diligit nos: quæ non est alia quam illa quæ diligimus eum. Dilectio autem Dei diuina vsa est: eademque dilectione pater & filius, & Sp. S. se diligunt, & nos, vt supra differuimus. Cūque eius dilectio sit immutabilis & æterna, alium tamē magis, alium minus diligit. Vnde Aug. Incomprehensibilis est dilectio Dei a qua immutabilis, quæ Deus in vno quoque nostrum amat, quod fecit, sicut & odit quod fecimus. Miro ergo & diuino modo etiam quando odit, diligit nos. Et hoc quidam in omnibus intelligi pōt. Quis ergo digne pōt eloqui, quantum diligit mēbra vnigeniti sui, & quanto amplius vnigenitum ipsum? De ipso etiā dictum est. Nihil odisti eorum quæ fecisti. Ex his percipitur, quod Deus omnes creaturas suas diligit: quia scriptum est, Nihil odisti eorum, quæ fecisti: Et item, Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Si omnia quæ fecit bona sunt, & omne bonum diligit, omnia ergo diligit, quæ fecit: & inter ea magis diligit rationales creaturas, & de illis eas amplius quæ sunt membra vnigeniti sui, & multo magis ipsum vnigenitum.

*Ex qua intelligentia dicitur magis vel minus diligere
hac vel illa.*

Philip. 4. b.

Cum autē dilectio Dei immutabilis sit, & ideo non intēditur vel remittitur, si queritur, quæ sit ratio dicti cū dicitur magis vel minus diligere hoc quā illud, & cum dicitur, Deus omnia diligere: Dicimus dilectionē Dei sicut pacē exuperare omnē sensum humanū, vt ad tantæ altitudinis intelligentiam vix aliquatenus aspiret humanus sensus. Pōt tamen intelligi, ea ratione dici omnia diligi à Deo quæ fecit, quia omnia placent ei, & omnia approbat in quantum opera eius sunt: nec tunc vel prius,

vel

vel amplius placuerunt ei cum facta sunt, sc. ante
 quam fierent, immo ab æterno omnia placuerunt
 ei, non minus quam postquã esse cœperunt: Quod
 vero rationales creaturas, i. homines vel angelos,
 alios magis, alios minus diligere dicitur, non mu-
 tabilitatem charitatis eius significat: sed quod a-
 lios ad maiora bona, alios ad minora dilexit: ali-
 os ad meliores vsus, alios ad minus bonos. Omnia
 enim bona nostra ex eius dilectione nobis proue-
 niunt. Electorum ergo alios magis, alios minus
 dilexit ab æterno, & diligit etiam nunc: quia aliis
 maiora, aliis minora ex dilectione sua præparavit
 bona aliisque maiora, & aliis minora bona con-
 fert ex tempore. Vnde magis vel minus dicitur
 hos vel istos diligere.

Quod duobus modis inspicienda est dilectio Dei. C

Consideratur enim duobus modis dilectio Dei,
 secundum essentiam, & secundum efficientiam:
 Non recipit magis vel minus secundum essentiam,
 sed tantum secundum efficientiam: ut magis dilecti
 dicantur, quibus ex dilectione ab æterno maius
 bonum præparavit & in tempore tribuit: & min⁹
 dilecti quibus non tantum. Inde etiam est, quod
 aliqui quando cōuertuntur & iustificantur, dicū-
 tur tunc incipere diligere à Deo: non quod Deus no-
 ua dilectione quemquã possit diligere, imo sem-
 piterna dilectione dilexit ante mundi cōstitutio-
 nem quoscunq; diligit. Sed tunc dicuntur incipe-
 re diligere ab eo, cum æternæ Dei dilectionis fortiū-
 tur effectum, sc. gratiam vel gloriam. Vnde Aug.
 Absit, ut Deus temporaliter aliquem diligat quã
 noua dilectione, quæ in ipso non erat, apud quem
 nec præterita trãsierunt, & futura iam facta sunt.
 Itaq; omnes sanctos suos ante mundi constitutio-
 nem dilexit, sicut prædestinavit. Sed cum conuer-
 tuntur & inveniunt illum, tunc incipere ab eo di-
 ligere dicuntur: ut eo modo dicatur, quo potest hu-
 mano

*Ex quo sen-
 su omnia,
 qua fecit
 Deus dilige-
 re dicatur.*

*In lib. 5. de
 tri ca 16. &
 ultimo in fi-
 ne libri.*

mano affectu capi q̄ dicitur. Sic etiā cū iracō malis dicitur, & placidus bonis, illi mutatur & nō ipse: ut lux infirmis oculis aspera, firmis lenis est, ipsorū sc̄. mutatione, non sua: Ita cū aliquis per iustificatiōnē incipit esse amicus Dei, ipse mutatur non Deus.

Si quis magis vel minus diligatur à Deo vno tempore quam alio.

Si vero quæritur de aliquo. Vtrum magis diligatur à Deo vno tempore quam alio: distinguenda est dilectionis intelligentia. Si enim referatur ad dilectionis effectum, concessibile est: si vero ad dilectionis essentiam, inficiabile est.

Si Deus ab æterno dilexit reprobos.

De reprobis vero, qui præparati non sunt ad vitam sed ad mortē, si quæritur, vtrum debeat concedi, quod Deus ab æterno dilexit eos. Dicimus de electis solis simpliciter hoc esse concedendū, quod Deus ab æterno eos dilexit, quos ad iustitiā & coronam præparavit. De non electis vero, simpliciter est concedendum, quod odio habuit, id est reprobaui: sicut legitur, Iacob dilexi, Esau odio habui. Sed non est simpliciter dicendū, quod dilexit, ne prædestinati intelligantur: sed cum adiectione concedatur, dilexit eos in quantum opus eius futuri erant, id est, quos & quales facturum eos erat.

Malach. 1. a

DE QUATVOR VIRTVTIBVS

Principalibus.

DISTINCT. XXXIII.

De virtutibus cardinalibus.

In li. de tri. 14. c. 9. post medium.

Post prædicta, de quatuor virtutibus, quæ principales vel cardinales vocantur, disserendum est: quæ sunt Iustitia, Fortitudo, Prudentia, Temperantia. De quibus Aug ait. Iustitia est in subueniēdo miseris. Prudentia in præcauendis infidiis. Fortitudo in perferēdis molestiis, Téperantia in coercēdis delectationibus prauis. de his dicitur in libri Sapientiæ, Sobrietatem & prudentiam docet, iustitiā & veritatem, Sobrietatem vocat réperantiā, & vir-

& virtutē vocat fortitudinem. Hæ virtutes cardinales dicuntur, vt ait Hieron. quibus in hac immortalitate bene viuatur, & post ad æternam vitā peruenitur: quæ in Christo plenissime fuerunt, & sunt, de cuius plenitudine nos accipimus. In quo habuerunt vsus eosdem, quos in patria habent, & quosdā etiam viæ. Veruntamen an hæ virtutes cū & ipsæ in animo esse incipiant, qui cū sine illis prius esset, tamē animus erat, desinant esse cū ab æterna perduxerint, nonnulla quæstio est. Quibusdam visum est, eas esse desituras, & de tribus quidē, prudentia sc. fortitudine & temperantia, cum hoc dicitur, non nihil dici videtur. Iustitia enim immortalis est: & magis tunc perficitur in nobis, quā esse cessabit, cū beate viuimus contēplatione naturæ diuinæ, quæ creauit omnes, cæterasque instituit naturas: qua nihil melius & amabilius est: Cui regi subditum esse, iustitiæ est. Et ideo immortalis est omnino iustitia nec in illa beatitudine esse desinet: sed talis ac tanta erit, vt perfectior & maior esse non possit. Fortassis & aliæ tres virtutes: prudentia sine vilo iam periculo erroris: fortitudo sine molestia tolerādorū malorum, temperantia sine repugnatione libidinum erunt in illa foelicitate: vt prudentiæ ibi sit, nullum bonū Deo præponere vel æquare: fortitudinis ei firmissime cohærere: temperantiæ, nullo defectu noxio delēari. Quod vere nunc agit iustitia in subueniendo miseris, quod prudentia in præcauendis insidiis, quod fortitudo in perferendis molestiis, quod temperantia in coercendis dilectionibus prauis, non erit tibi omnino vbi nihil mali erit. Ista ergo virtutum opera huius mortali vitæ necessaria, sicut fides, ad quam referenda sunt, in præteritis habebuntur. Ecce aperte hic dicit August. quod prædictæ virtutes in futuro erunt sed
 105 vsus tunc habebunt quam modo. Cui Beda
 assen-

Sap 9. b

Quod hæ
 virtutes in
 Christo fue-
 runt Ioan b
 Aug. 14. det.
 v. 9. in print.

Ibidem pat-
 lo inferius

Beda glos.
 or. an illud.

*Exodi 26.
Appendens
ante qua-
tuor colum-
nas.*

assentit super Exodū dicens. Columnæ ante quas appansum est velum potestates cæli sunt, quatuor eximiis virtutibus præclaræ, i. fortitudine, prudētia, tēperantia, iustitia: quæ aliter in cælis, seruantur ab angelis & animabus sanctis, quam hic à fidelibus. Et consequenter assignat Beda vsus illarum virtutum secundum præsentem statum & futurum, imitans Aug. in præmissis assignationib⁹.

DE SEPTEM DONIS SPIRITVS SANCTI
DISTINCT. XXXIV. A

*Am. in 1. lib.
de spiritu
sancto c. 20.
ad princip.
2em. 20.*

Nunc de septem donis Spiritus sancti agendum est: vbi prius considerandum est. An hæc dona virtutes sūt: Secundo, An in futuro desitura sint, vel omnia, vel horum aliqua: Deinde, An in Christo fuerint cuncta hæc dona. Hęc dona virtutes esse, nec in futuro desitura Ambros. ostendit, ea septem fore virtutes dicens, & in angelis abundantissime esse: sic, Ciuitas Dei illa Hierusalem cælestis, non meatu alicuius fluij terrestris abluitur: sed ex vitæ fonte procedens Spiritus sancti, cuius nos breui satiamur haustu, in illis cælestibus spiritibus redundantius videtur effluere, pleno septem virtutum spiritualium feruens meatu. Si enim fluius riparum crepidinibus editus super fusus exundat, quanto magis Sp. S. supereminens creaturam, cum nostræ mentis arcana tanquam inferiora perstringat, cœlestem illam angelorum naturam effusione quadam sanctificationū vbertate lætificat? Deinde sanctificationē exponens subdit. His a. sanctificationibus significatur plēitudo septem spiritualium virtutum, quos enumerat. Esaias dicens, Spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & spiritus timoris Domini. Vnum est ergo flumen spiritus sancti, sed multi spiritualiū donorum meat⁹. Quamuis ergo multi dicuntur

*Ibid. paulo
in ferius.
Esa 11. a*

dicuntur spir. vt spir. sapientie & intellectus, &c. vnus tamen est Dei spiritus, suæ libertatis arbiter, omnia pro auctoritate voluntatis diuidens singulis. Hic expresse traditum est, septem dona & virtutes esse sanctificationesque fidelium mentium, & in futuro non desitura, cum sint & in angelis.

Quod in Christo fuerunt illa septem dona. B

In Christo etiam hæc eadem fuisse Esaias ostendit dicens, Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientie & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientie & pietatis: & replebit eum spiritus timoris Domini.

1 ad Cor. 12.
Esa. II. 8

Quod videtur obuiare præmissis. C

His autem videtur obuiare, quod Beda de timore Dñi dicit super Parabolas, scil. quod omnis timor in futuro cessabit. Ait n. sic super illum locum, Timor Dñi principium sapientie: Duo sunt timores Dñi, seruilis, qui principium sapientie est: & amicalis, qui perfectionem sapientie comitatur. Seruilis principium sapientie est, quia qui post errata sapere incipit, primo timore corripitur diuino, ne puniatur: sed hunc perfecta charitas foras mittit. Succedit huic timor Dñi sanctus, permanens in sæculum sæculi: quæ non excludit charitas sed auget, quo timet filius, ne vel in modico oculos amantissimi patris offendat, vterque in futuro cessabit, charitas vero nunquam excidet. Aug. vero super illum locum Ps. Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo: timorem Dei desitutum dicit sic: Timor Dñi est magnum præsidium proficietibus ad salutem, sed peruenientibus foras mittitur. Non n. timent iam amicum, cum, scil. ad id quod reprobmissum est, perducti fuerint. Ex his auctoritatibus significatur, quod timor non erit in futuro. Si autem timor non erit in futuro, ergo nec septem dona erunt, nec modo sunt in angelis siue in animabus sanctis.

Beda ad illud.
Prouer. 1. 8
Timor domini, & glossa ord. ad eum locum prou. 1.

1. Ioan. 4. d
Psal. 18.

Super Psal. 5 ad versum 8. hunc adorabo.
In tom. 8.

Ad Heb. 5. c. Ad quod dicimus, auctoritatum præmissarum quæ videtur repugnantiam dirimentes, quod septem illa dona & in angelis modo sunt, & in animabus sanctis feliciter viuētib; & in nobis erunt in futuro: sed non habebunt omnia hos usus, siue hæc officia quæ nunc habent. verbi gratia. Timor filialis modo facit timere ne offendamus quem diligimus, & ne separemur ab eo: facit etiam nos reuereri eundem. In futuro vero faciet nos reuereri, quādo non timebimus separari vel offendere. Nō ergo merus separationis vel offensionis nunc est in angelis, vel in animabus sanctis, nec in nobis erit in futuro: sed reuerentia, quæ est mixta cum subiectione dilectionis: quæ etiam in Christo fuit, sicut Apostolus dicit in Epistola ad Hæbræos loquens de Christo. Qui exauditus est pro sua reuerentia. Quidam tamen secundum effectum, timorem in Christo & in angelis tantū esse contēdunt.

Plena timorum distinctio.

Et quia de timore tractandi nobis occurrit locus, sciendum est, quatuor esse timores, sc. mundanum siue humanum, seruilem, initialem, castum vel filialem siue amicabilem. Humanus timor est, ut ait Cassiodorus, quando timemus pati pericula carnis, vel perdere bona mundi, propter quod delinquimus. Hic timor malus est, qui in primo gradu cum mundo deseritur: quem Dñs prohibet in Euangelio dicens. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c. Timor autem seruilis est, ut ait Aug. cum per timorē gehennæ continet se homo à peccato, quo præsentiam iudicis & pœnas metuit, & timore facit quicquid boni facit, nō timore amittendi æternum bonum, quod non amat, sed timore patiendi malum, quod formidat. Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam. Bonus est iste timor & utilis, licet insufficientis: per quem sicut paulatim cōsuetudo

Cassiodo ad principium. Psalm. 127.

Matt. 10. c. Luca 26. a Au. ad vers. primum Psalm. 127.

hunc. Beati Greg. to. 8. Ibidem paulo inferius.

Quando iustitiae, & succedit initialis timor, quando incipit, quod durum erat amari, & sicut incipit excludi servilis timor à charitate, succedit deinde timor castus siue amicabile: quo timemus ne spōsus tardet, ne discedat, ne offendamus, ne eo careamus. Timor iste de amore venit. Ille quidem servilis est utilis, sed non permanens in æternum, & iste timor divinus comes est per omnes gradus.

Collectio prædictorum. E

Et attende, quod quatuor hic distinguuntur timores cum supra Beda duos dixerit esse. Sed Beda humanum timorem prætermisit: & nomine servilis duos, quos hic distinximus, complexus fuit, scilicet servilem & initialem. Amicabilem vero castum dixit. Aug. quoque servilem & castum timorem aperte discernit, dum Epistolæ ad Romanos illum locum exposuit. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei: ita dicens. Duo timores insinuatur hic: vnus qui est in perfecta charitate, scilicet timor castus: alter qui non est in charitate, scilicet servilis in quo quamvis Deo credatur, non tamen in Deum: etsi bonum fiat, non tamen bene. Nemo enim inuitus benefacit, etiã si bonum est, quod facit. *De casto & servili plenius agit, tangens interdum de initiali.* F

De his eisdem timoribus latius disputat Aug. dicens, Cœpit aliquis credere diem iudicii, si cœpit credere cœpit & timere, sed quia adhuc timet, nondum habet fiduciam in die iudicii: nondum est enim in illo perfecta charitas, sed si perfecta in illo esset charitas non timeret: perfecta enim charitas faceret perfectam iustitiam, & nondum haberet unde timeret: imo haberet quare desideraret ut transiret iniquitas, & veniat regnum Dei: ergo timor non est in charitate. Sed in qua charitate? Non inchoata. In qua ergo? imperfecta, perfecta ergo charitas foras mittit timorem, ergo incipiat timor, quia initium sapientiae timor Domini. Timor

T 2 enim

*Rom. 8. c.
Aug. lib. confessionum
i. c. in princ.
ca. 11. in t. v.*

*Tract. 9. ad
Illud in 107.
4. in hoc perfecta est dilectio.
Tomo 9.*

*Ibi. ad illud.
Timor non est in charitate.*

1 Ioan 4 d
Psal. 18.
Ibidem con-
tinuo.

enim quasi locum præparat charitati. Cum autem cæperit charitas habitare, pellitur timor q̄ ei præparauit locum. Quantum n. illa crescit, ille decre- cit: & quantū illa fit interior, timor pellitur foras, maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. Si autē nullus est timor, non est qua in- tret charitas: sicut videmus per fetā introduci li- num quando aliquid sinitur: fetā prius intrat & nisi exeat non succedit linum. Sic timor primo occu- pat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intrauit, vt introduceret charitatem.

Quod predictis videtur aduersari.

Psal. 18.
Aug. tract.
9. ad illud
in Ioan. 4.
Qui autem
timet non est
perfectus in
dilectione
Ibidem con-
tinuo.

Est autem alia sententia quæ videtur huic esse contraria, si non habet pium intellectore. Dicitur enim in Ps. Timor Dñi castus permanet in sæculū sæculi. Æternum quendam timorem nobis ostē- dit, sed castum. Quod si ostendit ille nobis æternū timorē, nunquid contradicit illi ista Epistola quæ dicit, Timor non est in charitate: sed perfecta cha- ritas foras mittit timorem. Hoc n. dictum est per Ioan. illud dictum est per Dauid. Sed nolite putare alium esse spiritum, si n. vnus flatus in flat duas ti- bias, non pōt vnus Spir. implere duō corda, & agi- tare duas linguas? si spiritu vno, i. flatu impletæ duæ tibie consonant, impletæ duæ linguæ spiritū Dei dissonare possunt? immo est ibi quædam con- sonantia, est quædam concordia: sed auditorem desiderat studiosum, non otiosum. Ecce mouit duas linguas Sp. Dei, & audiuius ex vna, & timor non est in charitate: audiuius ex alia. Timor Dñi castus permanet in sæculum sæculi. Quis est hoc? Dissonant? Nō. Excute aures, intende me: oīam: non sine causa hic addidit castus, ille nō addidit: quia est timor aliquis qui dicitur castus. Discerna- mus istos duos timores, & intelligamus consonan- tiam tibiæ. Quomodo discernimus? Attendat charitas vestra. Sūt homines qui propterea timēt Deum,

Deum, ne mittantur in gehennam: ne forte ardeant cum diabolo in igne eterno. Ipse est timor, qui introducit charitatem sed sic venit ut exeat. Si n. propter pœnas times Deum, nondum amas quem sic times: non bona desideras, sed mala caues. Sed ex eo, quia mala caues corrigis te & incipis bona desiderare: cunq; bona desiderare cœperis, erit in te timor castus? Quid est timor castus? Timere ne amplius amittas ipsa bona, timere Deum ne recedat à te. Cum autem times Deum, ne te deserat præsencia eius, amplecteris eū, ipso frui desideras. *Quomodo distant duo timores, per similitudinem duarum mulierum ostendit.* H

Non potes melius explare, quid intersit inter duos istos timores, quam si ponas duas mulieres maritatas: quarum vnam constituas volentē facere adulterium, sed timeat ne damnetur à marito. Timeat maritum, quia adhuc amat nequitia, huic nō grata est, sed one osa mariti præsencia: & si forte viuit nequiter, timeat maritum ne veniat. Tales sunt, qui timent diē iudicij. Fac alteram amare virum, & debere illi castos amplexus, nulla se adulterina immunditia maculare velle, ista optat præsentiam viri. Illa timeat & ista timeat. Iā ergo interrogentur quare timeant? Illa dicet, Timeo virum ne veniat? Illa dicit, Timeo virum ne discedat. Illa dicet, Timeo virum ne damnet: Illa dicet, Timeo virum ne deserat: Pone hæc in animo, & inuenies timorem quē foras mittit charitas, & alium timorē castum, permanentem in sæculum sæculi: illum timorem perfecta charitas foras mittit, quia ille timor tormentum habet, terquetur conscientia peccatorum: nondum facta est iustificatio. Est ibi quod titillat mētem, quod pungat, quod stimulet. Stimulat ille timor, sed intrat charitas, quæ sanat, quod vulnerat timor. Timor castus facit securitatem in animo. *Audiuimus duas tibias, scilicet, Io-*

Aug. eodem continuo tractatu, 9° super Ioan Epist. Idem pene citatur ab Aug. in Epist. 120. ad Honorat. de gratia noui testa. c. 21. in fine tom. 2.

Ibidem paulo inferius.

annem & David cōsonantes. Illa de timore Dei dicit, quo timet anima ne damnetur: illa de timore Dei dicit, quo timet anima ne deseratur. Ille est timor quē charitas excludit, ille est timor, qui permanet in sēculū sēculi. Ecce in his verbis prādictis aperte ostēdit Aug. quis sit timor castus, & quē seruilis, & qualiter differāt. In quibus etiā initialē timorē significauit: qui nec ex toto est seruilis, nec ex toto castus, sed tanquā medius aliquid de seruilis, & aliquid de casto timore habet, facit enim seruire partim timore pœnæ, partim amore iustitiæ, per quē timemus puniri, & timemus offēdere. Ille timor est in inchoata charitate, non in perfecta: & quantū crescit charitas, tantū decrescit iste timor, quantū ad metū pœnæ, i. quantum ad id, quod facit timere pœnā, & quantū ad tormentū cōscientiæ. Nā quanto magis diligimus, tātō minus timemus. Ille timor notatur in illis verbis Aug. ubi nō negat timorē esse in charitate inchoata, sed perfecta: quod non posset dici de seruilis, quia ut ipse supra dixit, seruilis timor nō remanet veniente charitate, nec intrat charitas nisi prius ille timor exeat: nec in illo timore aliquis credit in Deū, ex si credat Deo: nec benefacit, etiamsi bonum est, quod facit. Nō est ergo timor ille in charitate etiam inchoata: quia omnis qui charitatē habet, licet nō perfectam, & in Deum credit, & bona opera facit. Quare seruilis non est timor ille, quem in charitate inchoata fore concessit, & quem crescente charitate decrescere dixit: sed ille est timor initialis, quem non negat esse in charitate, nisi perfecta sit.

Quod timor seruilis, & initialis dicitur initium sapientiæ, sed differenter.

*Prou. 1. a.
& 9. c.
Eccl. 1. b.*

Sciendum tamen est, quod vterq; timor, sc. seruilis & initialis, in scripturæ diuersis locis dicitur initium sapientiæ: & ita fore cōperies, si diligēter annotaueris loca scripturæ, in quibus de timore
Domi-

Domini fit mentio, ex alia tamen ratione & causa diuersa, dicitur seruilis timor initium sapientiae, & ex alia initialis. Seruilis enim ideo dicitur initium sapientiae, quia praeprarat locum sapientiae, & ducit ad sapientiam: sed tamen non remanet cum ea, immo foras exit. Initialis vero dicitur initium sapientiae, quia est in inchoata sapientia: quem cum quis habere incipit. sapientiam & charitatem habere incipit. Inde etiam est, quod vterque timor dicitur initialis: quod inuenire poteris per diuersa scripturae loca. Vterque etiam timor interdum dicitur seruilis: quia & ipse initialis, qui est in charitate inchoata, aliquid habet de seruili, scilicet, angorum poenae: sicut & aliquid habet de casto, scilicet, quod timet offendere ac separari.

De hoc quod August. dicit castum timorem esse aeternum. K

Illud quoque diligenter est notandum, quod in superioribus Aug. dicit castum timorem esse aeternum, per quod confirmatur praemissa sententia, sc. quod spiritus timoris erit in futuro, sicut & alia dona spiritus sancti, sed non habebit omnem illum usum, quem modo habet. Faciet enim tunc nos reuereri Deum, non timere separari vel carere. Fuit ergo & in Christo timor ille, sed iuxta usum illum, quem habebit in futuro in sanctis. Non enim timuit Christus separari vel offendere Deum, sed Deum pra omnibus reueritus est.

Ad Heb. 1. e

An timor poenae qui fuit in Christo fuerit seruilis, vel initialis, vel alius. L

Cum autem fuerit in Christo timor poenae, quaeritur an iste timor fuerit mundanus, vel seruilis, vel initialis. Ad quod dicimus, nullum eorum fuisse in Christo: quia timor mundanus malus est, ut supra dictum est, & in primo gradu cum mundo deseritur. Seruilis vero vel initialis in perfecta charitate non est. Nullus ergo timorum istorum fuit in Christo. Quis ergo fuit timor iste quo poenam timuit? Potest timor ille

dici naturalis vel humanus, qui omnibus hominibus inest, quo horretur mors ac formidatur poena. Et dicitur timor iste naturalis, non quia accesserit homini ex natura secundum quod prius fuit instituta: quia non fuit iste timor concretus homini, nec de bonis naturalibus: sed quia ex corrupta natura per peccatum omnibus aduenit: cui corruptio inoleuit, tanquam esset naturalis: & est iste timor, & effectus peccati, ut praedictum est.

QUOMODO DIFFERANT SAPIENTIA
& scientia.

DISTINCT. XXXV. A

*Aug. in 14. l.
de tri. c. 2. ad
medium.
1. Cor. 12. b*

Post praemissa diligenter considerandum est, in quo differat sapientia a scientia. De hoc Aug. ita ait, Philosophi disputantes de sapientia definiunt eam, dicentes. Sapientia est rerum diuinarum humanarumque scientia. Ego quoque utrarumque rerum cognitionem, id est diuinarum & humanarum & sapientiam & scientiam dici posse non nego. Verum iuxta distinctionem Apostoli, qua dixit. Alii datur sermo sapientiae, alij sermo scientiae, illa definitio diuidenda est: ut rerum diuinarum cognitio sapientia proprie nuncupetur, humanarum vero rerum cognitio proprie scientiae nomen obtineat. Neque vero quicquid sciri ab homine potest in rebus humanis, ubi plurimum superuacuae vanitatis & noxiae curiositatis est, huic scientiae tribuatur: sed illud tantum quo fides saluberrima, quae ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur: qua scientia non pollent fideles plurimi, quamuis polleant ipsa fide plurimum. Aliud est enim scire tantummodo, quid homo credere debeat propter adipiscendam vitam beatam: aliud est scire quomodo hoc ipsum & piis opituletur vel contra impios defendatur: quae proprio vocabulo appellatur scientia: De his quoque duabus virtutibus idem Aug. differentiam inter eas assignans super

*Au. ad ver.
6. Qui firmavit terram.*

Super Ps. ait, Distat sapientia quodammodo à scientia, testante sancto Iob, qui quodammodo singula definiens ait. Sapientia est pietas, sciētia vero abstinere à malis. Pietatem vero hoc loco posuit Dei cultum: quæ græce dicitur *θεοσεβία*: quæ est in cognitione & dilectatione eius quod semper est & incommutabiliter manet, quod Deus est. Abstinere vero à malis est in medio parvæ nationis prudenter conuersari. Idem quoque inter hæc duo aperte distinguens ait in lib. 12. de trin. Distat ab æternorum contemplatione actio, qua bene utimur temporalibus rebus: & illa sapientiæ, & scientiæ deputatur, quamuis & illa, quæ sapientiæ est, possit nūcupari scientia: vt Apostolus asserit vbi dicit. Nūc scio ex parte, quam scientiam profecto contēplationis Dei vult intelligi. In hoc ergo differētia est: quia ad contemplationem sapientia, ad actionem vero scientia pertinet. Ecce aperte demonstratum est, in quo differat spiritus sapiētiæ, & spiritus scientiæ, sc. vt sapientia diuinis, scientia humanis attributa sit rebus. Et ideo docet Aug. vtrunque agnoscimus in Christo, scil. & rem diuinam & rem humanam: & ideo de ipso habemus sapientiam & scientiam. Cum n. legitur, Verbum caro factum est, in verbo intelligitur verus Dei filius, in carne agnoscitur verus hominis filius. Itē cum dicitur, videmus plenum gratiæ & veritatis: gratiā referamus ad scientiam, & veritatē ad sapiētiā: quia in Christo sapiētia & sciētia fuit plenaria, & nos sciētiā & sapiētiā de eo habemus, q. est Deus & homo.

In quo differat sapientia ab intellectu. B

Ostensa differentia inter scientiam & sapiētiā, quid distet inter sapiētiā & intellectuū videamus. In hoc differunt illa duo: quia sapiētia proprie est de æternis, quæ veritati æternæ contēplandæ intēdit. Intelligētia vero non modo de æternis est: sed etiam de rebus inuisibilibus & spiritualibus tēpo-

Tt 5 rati-

*Psal. 135. Et
ca. in Ench.
& ca 14. li.
12. de trin.
Iob. 28. d.*

*Ca. 14. ad
principium.*

1. Cor. 13. d

*Ibid. paulo
inferius.*

*In lib. 13. de
tri. ca. 19. in
medio.*

Ioan. 1. b

raliter exortis. Per eam n. & natura summa, quæ fecit omnes naturas, id est, diuina consideratur: & quæ post ipsam sunt spirituales & inuisibiles naturæ, vt angeli, & omnes animæ bonæ affectionis cōspiciuntur. In hoc ergo differentia est, quia sapientia creator tantū conspicitur, intellectu vero & creator, & creatura quædam. Itē intellectu intelligibilia capimus tantum: sapiētia vero nō modo capimus superiora, sed etiam incognitis delectamur. Sic ergo distingui potest inter illa tria, sc. intellectum, scientiā & sapientiam. Scientia valet ad rerum temporalium rectam administrationē, & ad bonam inter malos conuersationē, Intelligentia vero ad creatoris, & creaturarum inuisibilium speculationem. Sapientia vero ad solius æternæ veritatis contemplationem & delectationem.

Quod intellectus & scientia de quibus hic agitur, non sunt illa, quæ naturaliter habet homo. C

Et notandum quod intellectus & scientia quæ dicuntur dona Sp. S. alia sunt ab intellectu & scientia, quæ naturaliter sunt in anima hominis: hæc n. virtutes sunt, quæ per gratiam infunduntur animis fidelium, vt per eas recte viuant. Illa vero naturaliter habet homo ex beneficio creationis: à Deo tamen. Per has autem virtutes quæ dicuntur dona Spir. S. illa naturalia reformantur atq; adiuuantur: vt v. g. Intellectus naturalis peccato obtenebratus, per virtutem quandam & gratiam, quæ dicitur spiritus intelligentiæ reformatur atq; adiuuatur ad intelligendum. Ita & per illam virtutem, quæ dicitur Spiritus sapientiæ iuuatur atque erigitur mentis ratio ad contemplationem, & delectationem æternæ veritatis.

Quod sapientia ista Dei est, nec est illa, quæ Deus est. D

Illud etiam sciendum est, quod sapiētia de qua nunc differimus, nō est illa sapiētia Dei (vt ait August.) quæ Deus est: sed hominis sapiētia: veruntamen

*Quomodo
differunt
scientia, in
telligentia,
& sapientia.*

men quæ secundū Deum est: ac verus & præcipuus cultus eius est. Si ergo colat mens hominis Deum cuius ab eo capax facta est, & cuius esse particeps pōt, sapiens ipsa fit & non sua luce, sed summæ illi⁹ lucis participatione sapiens fit. Ista ergo hominis sapientia ēt Dei est: verum nō ita Dei est, vt ea sapiens sit Deus. Non n. participatione sui sapiēs est, sicut mens participatione Dei. Sic etiam dicitur iustitia Dei, non solum illa qua ipse iustus est: sed etiam illa quam dat homini cum iustificat impiū.

DE CONNEXIONE VIRTVTVM, QUÆ

non separantur.

DISTINCT. XXXVI. A

Solet etiam quæri, vtrum virtutes ita sint sibi coniunctæ, vt separatim non possint possideri ab aliquo: sed qui vnā habet omnes habeat? De hoc etiam Hier. ait: Omnes virtutes sibi hærēt: vt qui vna caruerit, omnibus careat. Qui ergo vnā habet, omnes habet. Quod quidē probabile est. Cū n. charitas mater sit omnium virtutū: in quo cūque mater ipsa est, scil. charitas, & cuncti filij eius, id est, virtutes recte fore credūtur. Vnde Aug. Vbi charitas est, quid est quod possit deesse? Vbi a. non est, quid est quod possit prodesse. Cur ergo non dicimus. Qui hāc virtutē habet, omnes habet, cum plenitudo legis sit charitas? quæ quanto magis est in homine, tanto magis est virtute præditus: quāto vero minus, tanto minus inest virtus: & quanto minus inest virtus, tanto magis inest vitium.

Si cunctæ virtutes pariter sint in quocunque sunt. B

Vtrū vero pariter quis omnes possideat virtutes, an aliæ magis, aliæ minus in aliquo ferueant, quæstio est. Quibusdā n. videtur, quod aliæ magis, aliæ minus habeātur ab aliquo: sicut in Iob patiētia emicuit, in David Humilitas, in Moysē māfuerudo, qui etiā cōcedunt magis aliquē mereri, per aliquā vnā virtutem quam per aliam, sicut eam plenius

*Aug. in lit.
14. de Trin.
ca. 1. in prin.*

*Hie. com-
mentario
ad illud. 56.
cap. 16.*

*Esa. Custo-
dite iudiciū
in tom. 5.*

*Super. Ioan.
tract. 83. ad
illud ca. 15.*

*Ioan. hoc est
præceptum
meum in
tom. 9.*

Rom. 13. d.

*Iacobi 3. e.
2. Reg. 6. o.
Num. 12. d.*

2. Cor. 1. b

In 6. li. de tr.
ca. 4 in
principio.

ad Heb. 11. b
Iacobi. 5. c

In Epistola
ad Hiero. 26.
Non longe
à principio
in tomo 2.

plenius habet quam aliam. Non tamen magis per aliquam meriti dicunt, quam per charitatem: nec aliquam plenius à quoquam haberi, quam charitatem: Alias ergo magis, & alias minus in aliquo esse dicunt: sed nullum plenius charitate, quæ cæteras gignit. Hæc dicunt esse multas facies, quas memorat Apostolus, dicens. Ex personis multarum facierum, &c. Alij verius dicunt omnes virtutes, & similes & pares esse in quocumque sunt: ut qui in vna alteri per extiterit, in omnibus eidem æqualis sit. Vnde Aug. Virtutes, quæ sunt in animo humano, quamuis alio & alio modo singulæ intelligantur, nullo modo tamen separantur ab inuicem: ut quicumque fuerint æquales, verbj gratia. In fortitudine æquales sunt & prudentia, & iustitia & temperantia. Si enim dixeris æquales esse istos in fortitudine, sed illum præstare prudentia, sequitur ut huius fortitudo minus prudens sit: ac per hoc nec fortitudine æquales sunt, quia est illius fortitudo prudentior, atque ita de cæteris virtutibus inuenies, si omnes eadem cõsideratione percurras. Ex his clarescit omnes virtutes non modo esse connexas, sed etiam pares in animo hominis. Cum ergo dicitur aliquis aliqua præeminere virtute, ut Abraham fide, Iob patientia: secundum vsus exteriores accipiendum est, vel in comparatione aliorum hominum: quia vel humilitatis habitum maxime præfert, vel opus fidei, vel alicuius cæterarum virtutum præcipue exequitur. Vnde & ea præ aliis pollere, vel inter alios homines singulariter excellere dicitur, secundum hunc modum scilicet, secundum rationem actuum exteriorum: ut Alibi Aug. dicit, in aliquo aliam magis esse virtutem aliam minus, & vnam inesse virtutem, & non alteram. Ait n. sic, Clarissima disputatione tua satis apparuit, non placuisse auctoribus nostris, immo veritati ipsi, omnia paria esse peccata, etiam si hoc de virtuti-

cutibus verum sit: quia etsi verum est eum, qui ha- *Ibidem post*
 bet vnam omnes virtutes habere, & eum, qui vnā *medium.*
 non habet nullā habere: nec sic peccata sunt paria,
 quia vbi virtus nulla est, nihil rectum est: nec tamē
 ideo non est prauo prauius, distortoq; distortius.
 Si autem (quod puto esse verius sacrisq; literis cō-
 gruentius) ita sunt animæ intētionēs vt corporis
 membra, nō quod videantur locis, sed quod sen-
 tiantur affectibus & alius illuminatur amplius, a-
 lius minus, alius omnino caret lumine. Profecto
 vt quisq; illustratione piæ charitatis affectus est, in
 alio actu magis, in alio minus, in alio quo nihil: sic
 dici pōt habere aliam, & aliam, non habere aliam
 magis & aliā minus. Nam & maior est in isto cha-
 ritas quam in illo: & ideo recte possumus dicere &
 aliqua in isto, nulla in illo, quantū pertinet & ad
 charitatē, quæ pietas est: & in vno homine quidē,
 quod maiorē habeat pudicitia quam patientiam,
 & maiorē hodie quam heri, si proficit in ea: & ad-
 huc non habeat continentia, & habeat non parua
 misericordiam. Et vt generaliter breuiterq; com-
 plectar, quā de virtute habeo notionē. Virtus est
 charitas, qua id, quod diligendū est diligit. Hæc &
 in aliis maior est, in aliis minor, & in aliis nulla est:
 plenissima vero, quæ iam non possit augeri, quā-
 diu hic homo vivit in nemine est. Hic insinuari
 videtur, quod aliquis ea ratione possit dici habe-
 re vnā virtutē magis quam aliā, quia per charita-
 tē magis efficitur in actu vnius virtutis, quā alte-
 rius: & propter differentiā actuum virtutes magis,
 vel minus habere dicitur. Pōt & aliquam non ha-
 bere, cum tamen simul omnes, & pariter habeat
 quantū ad mentis habitum vel essentiā cuiusq;. In
 actu vero aliā magis, aliam minus habet, aliam et-
 iā non habet: vt vir iustus vtens cōiugio, nō habet
 continentia in actu, q̄ tamen habet in habitu. Cur *Ibidem pan-*
 ergo nō dicatur paria peccata? Forte q̄ magis fá- *lo inferius.*
 cit

Rom. 13 e
Iacobi. 2 b

cit cōtra charitatē, qui grauius peccat, minus quā
leuius. Nemo enim peccat, nisi aduersus illā faci-
endo, quæ est plenitudo legis. Ideo recte dicitur
Qui offenderit in vno, factus est omnium reus, id
est, contra charitatem facit, in qua pēdent omnia.

*Repetit de charitate, vt addat quomodo tota lex
ex ea pendeat.*

Matth. 22 d

Actor. 15. d

Matth. 5. a

*Glos. ord. Ex
6. 55. & 36. l.
1. de doct.
Christian.
ad illud. 1.
ad Timo. 1.
Finis praece-
pti est cha-
ritas.*

Matth. 21. d

Cum duo sint praecepta charitatis, in quibus vt
prætaxatum est, tota lex pendet & prophetæ, ad-
uertendum est quomodo hoc sit, cum in lege & pro-
phetis multa fuerint ceremonialia mandata, quæ
si ad charitatis sanctificationem pertinuisent, vi-
derentur nondum debuisse cessare. Quia vero nō
iustificationis gratia quam facit charitas, institu-
ta sunt, sed in figura futuri & in onus imposita, i-
deo clarescēte veritate cessauerunt, velut vmbra.
Veruntamen & ipsa ceremonialia secundum spiri-
tualem intellectum quē continent, & omnia mo-
ralia ad charitatem referuntur. Pertinent enim o-
mnia ad decem mandata in tabulis scripta, vbi o-
mnium summa perstringitur, ex quibus cætera e-
manant: sicut in sermone Dñi octo virtutes præ-
mittuntur, ad quas cætera referuntur. Et sicut ad
decem mandata decalogi cætera referuntur, ita &
ipsa decem ad duo mandata charitatis pertinent:
Omnia ergo ad duo mandata charitatis pertinēt:
quia per charitatem implentur, & ad charitatem
tanquam ad finem referri debent. Vnde Aug. To-
tam magnitudinem & amplitudinem diuinorum
eloquiorum possidet charitas, qua Deum proxi-
mumque diligimus: quæ radix est omnium bono-
rum. Vnde veritas ait, In his duobus mandatis v-
niuersa lex pendet & prophetæ. Si ergo non vacat
omnes paginas sanctas perscrutari, omnia inuo-
lucra sermonum euoluere, tene charitatem, vbi
pendent omnia: quia perfectio est & finis omniū.
Tunc enim & praecepta & consilia recte fiunt, cum
refe-

referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum. Quod vero timore pœnæ vel aliqua intentio ne carnali sit, ut nō referatur ad charitatem, nondum fit sicut oportet, quamuis fieri videatur. Inimicus enim iustitiæ, qui pœnæ timore non peccat. Amicus vero iustitiæ, qui eius amore non peccat. Omnium ergo hæc summa est, ut intelligatur legi, & omnium diuinarum scripturarum plenitudo esse dilectio Dei & proximi.

Au in enc. ca. ultimo.

August. de doct. cap. 1. c. 35. in pr.

DE DECEM PRÆCEPTIS, QUOMODO

contineantur in duobus mandatis Charitatis.

DISTINCT. XXXVII. A

Sed iam distributio decalogi: quæ in duobus mandatis completur, consideranda est. Habet enim decalogus decem præcepta, quæ sunt decachordum psalteriū. Quæ sic sunt distributa, ut tria quæ sunt in prima tabula, pertineant ad Deum, sc. ad cognitionem, & dilectionem Trinitatis: septem, quæ sunt in secunda tabula, ad dilectionem proximi.

Au. ad pr. c. 5 li. de decē chor. to. 5.

De primo præcepto.

B

Primum, in prima tabula est, Nō habebis Deos alienos. Non facies tibi sculptilē, neq; omnē similitudinē, &c. Hæc Origenes dicit esse duo mandata, sed Aug. vnum: hoc n. ipsum, quod dixerat, Nō habebis Deos alienos perfectius explicat cum prohibet coli figmenta, scil. idolum vel similitudinē alienius rei: quæ duo Origenes dicit distare, ut idolum sit quod nihil habet simile sui: similitudo vero, q; habet speciē alienius rei, ut Verbi gratia. Siquis in auro vel ligno vel alia re faciat speciē serpentis vel auis vel alterius rei, & statuatur ad adorandum, nō idolum sed similitudinem fecit. Qui vero facit speciē quam non vidit oculus, sed animus sibi finxit: ut si qs humanis mēbris caput canis vel arietis formet, vel in vno habitu hominis duas facies, nō similitudinē sed idolum facit: quia facit, quod nō habet aliquid simile sui. Ideo dicit Apostolus, q; idolum

Au. q. 71. li. qua super Exo. int. 4. Exod. 20. a Deu. 5. a Or. hō. 8. ad illud Exodi. 20. Non facies tibi tomo 1.

dolum

*i. Cor. 8. b**Sup. Ioan.
trac. 1. ad il-
lud Ioan. 1.
Omnia per
ipsum facta.
tomo. 9.**Hiero. ad
Dam. Epi.
post medium
tomo. 2.**De 2. prace-
pto prima
tabula.**Rom. 8. d*

dolum nihil est in mundo. Non enim aliqua ex re-
bus constantibus assumitur species, sed quod mens
ociosa & curiosa reperit. Similitudo vero est, cum
aliquid ex his, quæ sunt, vel in cælo, vel in terra
vel in aquis formatur. Aug. vero ita exponit illud,
idolum nihil est in mundo, id est, inter creaturas
mundi non est forma idoli: materiam enim forma-
uit Deus, sed stulticia hominum formam dedit.
Quæcunque facta sunt, naturaliter facta sunt per
verbum: sed forma hominis in idolo non est facta
per verbum, sicut peccatum non est factum per ver-
bum, sed est nihil, & nihil fiunt homines cum pec-
cant. Sed quaeritur, Quomodo hic dicatur forma
idoli non esse facta per verbum, cum alibi legatur,
Omnis forma, omnis compago, omnis concordia
partium facta est per verbum. Hoc autem à diuer-
sis varie soluitur. Quidam enim dicunt omnem for-
mam & quicquid est, à Deo esse in quantum est: &
forma idoli in quantum est vel in quantum forma
est, à Deo esse, sed non in quantum idoli est, id est,
posita ad orandum. In hoc non est creatura, sed
peruersio creature. Sicut illud quod peccatum est,
in quantum peccatum est, nihil est: & homines cum
peccant, nihil fiunt: quia ab illo qui vere est, sepa-
rantur. Vnde Hiero. Quod ex Deo non est, qui so-
lus vere est, non esse dicitur. Ideoque peccatum,
quod nos à vero esse abducit, nihil esse vel non esse
dicitur. Alij vero dicunt omnem formam, quæ se-
naturaliter est, & omne quod naturaliter est, esse
à Deo, sed forma idoli, non est naturaliter, quia
naturæ iustitiæ non seruit. Id enim naturaliter es-
se dicitur, quod simplici naturæ iustitiæ, quæ
Deus est, militat, non resultat, & naturam crea-
tam non vitiat. Secundum præceptum est, Non
assumes nomen Dei tui in vanum, quod est dicere
secundum literam, Non iurabis pro nihilo no-
men Dei. Allegorice vero præcipitur, vt non putes
crea-

creaturam esse Christum Dei filium: quia omnis creatura vanitati subiecta: sed æqualē patri. Tertium vero præceptum. Memento ut diē sabbathi sanctifices: vbi secundum literam præcipitur sabbathi obseruātia. Allegoricè verò, ut requiē & hic à vitiis, & in futuro in Dei contemplatione expectes ex Spir. S. id est, ex charitate & dono Dei: non quod Spir. S. sine patre & filio hoc operetur. Accipit vtriq; ecclesia hoc donum, ut in Spir. S. fiat remissio peccatorum. Quam remissionem cum Trinitas faciat propriè tamen ad Spir. S. dicitur pertinere: quia ipse est spiritus adoptionis filiorū. Ipse est patris & filii amor & connexio vel communitas. Ideoq; iustificatio nostra & requies ei attribuitur sæpius. Hæc sunt tria mandata primæ tabulæ, ad Deum pertinentia. Et primum quidem, quod est de vno Deo colēdo, pertinet ad patrem, in quo est vnitas vel auctoritas: Secundum ad filium, in quo est cœqualitas: Tertium ad Spir. S. in quo est vtriusque communitas.

De mandatis secundæ tabule.

C In secunda verò tabula septem erant mandata, ad dilectionē proximi pertinētia: quorum primū ad patrē carnalem refertur, sicut primum primæ tabulæ ad cœlestē patrem. Quod est. Honora patrē tuum & matrē tuam, ut sis longæuus super terrā, scil. viuētium. Parentes verò sic sunt honorandi, ut eis debita reuerentia exhibeatur, & necessaria ministrētur. Secundum est. Nō occides: vbi secundum literam actus homicidii prohibetur, secundū spiritum verò etiā voluntas occidendi. Vnde huic mandato secundū literam, fit superadditio in Euangelio: quia litera Euangelii exprimitur, quod legis litera nō exprimebatur. Euangelii litera exprimit intelligentiam spiritualē, i. quam spirituales habēt, & secundum quam spiritualiter viuitur. Litera legis sensum carnalem, i. quam carnales habent,

De 3. præcepto. Ex. 20. 6

Rom. 8. 2

Deut. 5. 6

*2. Præceptū
secundæ tabule. Matt.
5. f.*

bent, & secundum quē carnaliter viuatur. chi facta
 De 3. praecep. est superadditio. Tertium est, Nō mœchaberis, i. ne
 Au. in l. qua cuilibet miscearis, excepto fœdere matrimonii: à
 super Exo. q. parte n. totum intelligitur. Nom. ne ergo Mœchix
 71. in fin. ad illud, non
 mœchaberis, omnis concupitus illicitus, illorum quoq; mēbro-
 rum nō legitimus vsus prohibitus debet intelligi.
 in t. 4. Aug. Quartum est, Nō furtum facies, vbi sacrilegium &
 ibid. paulo rapina omnis prohibetur. Nō n. rapinam permisit;
 infer. ad 4. qui furtum prohibuit: sed furti nomine benè in-
 praecept. Hic telligi voluit omnē illicitam vsurpationē rei alie-
 ad ca. 18. Ez. ne. Sacrilegium trib. modis cōmittitur, quando se:
 ad versum vel sacrum de sacro, vel nō sacrum de sacro, vel sa-
 non commo- crum de non sacro auferitur. Sacrum vero dicitur,
 dauerit. quidquid mancipatum est cultui diuino, vt eccle-
 * Super Ps. sia vel res ecclesiæ. Hic etiā vsura prohibetur, quæ
 ad vers. 27. sub rapinā cōrinetur. Vnde Hiero. Vsuras querere,
 Psal 36. tota vel fraudare, aut rapere nihil interest. commoda
 di miscetur. fratri tuo, & accipe quod dedisti, & nihil superfluū
 Super Ex. 14. queras: quia superabundantia vsura computatur.
 q. 3. c. putant Est n. vsura (vt ait Aug.) cum plus quis exigit in in-
 c. 18. in com- iuria vel qualibet re, quam acceperit. Item Hiero.
 mentarijs. Putant aliqui vsuram vocari superabundantiam
 Et amplius scil. quidquid est, si ab eo, quod dederit plus est: vt
 non accepe- rit t. 5. Super si in hyeme demus 10. modios, & in messe xv. reci-
 Ex. c. 11. q. 39. piam⁹. Si vero queritur de filiis Israel, qui domino
 in princ. t. 4. iubete ab Ægyptijs mutauerunt vasa aurea & ar-
 Aug. l. 22. c. gētea & vestes pretiosas, & asportauerunt, vtrum
 17. in medio furtum cōmiserint? Dicimus eos, qui vt parerent,
 contra Fau- Deo iubete illud fecerunt, nō fecisse furtum, nec o-
 stum Mani- muind peccasse. Vnde Aug. Israelitæ nō furtū fece-
 chaum to. 6. runt, sed Deo iubete ministeriū præbuerūt. Hoc n.
 Deus iussit, qui legē dedit, sicut minister iudicis si-
 ne peccato occidit, quē lex præcipit occidi: sed si id
 spōte facit homicida est, etiā si eū occidat, quē scit à
 iudice occidēdum. Infirmi a. qui ex cupiditate Æ-
 gyptios deceperūt, magis permisi sunt hoc facere
 illis qui iūre talia passi sunt, quam iussi. Hic oppo-
 nent;

ritur, quod etiam boni in isto opere peccauerunt: quia naturalem legem cui concordat Euangelium & lex moralis præceptionis, transgressi sunt, quæ est. Quod tibi non vis fieri alii ne feceris. Quæ veritas scripsit in corde hominis & quia non legebatur in corde, iteravit in tabulis, ut voce forinsecus admota rediret ad cor, & ibi inueniret, quod extra legeret. Hanc ergo illi præuaricari videntur in illo facto, aliis facientes, quod volebant sibi fieri. Sed ibi subintelligendum est, iniuste: ut non alii, scilicet iniuste facias quod tibi non vis fieri, alioquin huius præuaricator est iudex, dum punit reum nolens aliquid tale sibi fieri. Ita etiam & illud Domini verbum. Omnia quæcunq; vultis ut faciant vobis homines, &c. de bonis accipiendum est, quæ nobis iniuem exhibere debemus. Quintum præceptum est, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium: vbi crimen mendacii & periiurii prohibetur. Solet etiam quæri. Vtrum prohibitum sit omne mendacium? Quidam dicunt illud tantum prohiberi, quod obest & non prodest ei, cui dicitur. Tale enim non est aduersus proximum: ut ideo videatur hoc addidisse Scriptura. Sed de mendacio magna quæstio est, quæ nec cito explicari potest.

DE TRIPLICI GENERE MENDACII.

DISTINCT. XXXVIII. A

Sciendum tamen tria esse genera mendaciorum. Sunt enim mendacia quædam pro salute vel commodo alicuius, non malitia, sed benignitate dicta qualiter obstetrices mentitæ sunt, & Raab. Est & aliud mendacii genus, quod fit ioco, quod non fallit. Scit enim cui dicitur, causa iocidici: & hæc duo genera mendaciorum non sunt sine culpa, sed non tam magna. Perfectis vero non conuenit mentiri, nunc etiam pro temporali vita aliquis, ne pro corpore alterius animam suam

Matth. 7. 6
Luca 6. c
De 5. præcepto.
Aug. super Exo. 9. 7. ad illud 5. præceptum in fi. into 4.

De distinctione præceptorum respecta obligatione eisdem oppositarum: & agit primo de mendacio.

*Exod. 1. c.
Iosue 2. a*

occidat. Licet a eis verum tacere, sed nō falsum dicere: vt si quis non vult hominē ad mortē prode-
re, verum taceat, sed nō falsum dicat. Tertium ve-
ro gen^o mēdaciū est, quod ex malignitate & dupli-
citate procedit, cunctis valde cauēdum. His vidē-
tur innui mēdacia illa quæ sūt ioco vel pro salute
alicui^o, imperfectis esse venialia peccata, perfectis
vero illud, quod pro cōmodo alterius dicitur esse
damnabile, quod etiam de mēdacio iocoso putari
potest, præcipuē si iteretur. De mendacio obstetri-
cum, & Raab, quod fuerit veniale August. tradit,
dicēs: Forsitan sicut obstetrices non remuneratæ
sunt, quia mētite sunt, sed quia infantes liberauerunt,
& propter hanc misericordiam veniale fuit
peccatum, nō tamen nullum: sic Raab liberata est
propter liberationē exploratorū, pro qua fuit ve-
niale peccatum. Sed ne putet quisq; in ceteris pec-
catis si propter liberationē hominū sūt, ita posse
cōcedi veniam, multa n. mala detestanda talem
sequuntur errorē. Possumus enim & furando, ali-
cui prodesse: si pauper cui datur, sentit cōmodum,
& diues cui tollitur, non sentit incōmodum. Ita &
adulterando possumus prodesse, si aliqua nisi ad-
huc ei cōsentiatur, appareat amando moritura, &
si vixerit pœnitēdo purganda: nec ideo peccatum
graue negabitur tale adulterium. Sciēdum est etiā
octo esse genera mendacii, vt Aug. in libr. de men-
dac. tradit, quæ diligenter noranda sunt: vt appa-
reat, quod mēdaciū sit veniale, & quod damna-
bile. Primum capitale est mendaciū longeq; fu-
giendum, quod fit in doctrina religionis, ad quod
nulla causa quisquam debet adduci. Secundum,
quod tale est vt nulli profit, sed obfit alicui. Tertiu,
quod ita prodest alteri vt alteri obfit. Quartū, solā
mētendi fallendiq; libidine maximum mendaciū
est. Quintū, quod fit placēdi cupiditate de suavi-
loquio. His omnib. euitatis sequitur sextū genus,
quod

*Aug. q. 68.
super Leu.
ad fin. t. 4.*

*Aug. in En-
chir. c. 22. ad
medium.*

*Lib ad Con-
sentium c.
14. in princ.
4. tom.*

quod & nulli obest, & prodest alicui: vt si quis pecuniam alicuius iniuste esse tollendam sciens, vbi sit nescire se mentiatur. Septimum, quod & nulli obest, & prodest alicui: vt si quis nolens hominem ad mortem qualicumque prodere, mentiatur. Octauum, quod nulli obest, & ad hoc prodest, vt ab immunditia corporis aliquem tueatur. In his autem tanto minus peccat quisque dum mentitur, quanto magis à primo recedit. Quisquis vero aliquod genus esse mendacii, quod peccatum non sit putauerit, de seipsum turpiter: cum honestum esse deceptorem aliorum arbitretur. Omne ergo genus mendacii summopere fuge: quia omne mendacium non est à Deo.

Quid sit mendacium.

B

Hic videndum est, quid sit Mendacium, & quid sit Mentiri. Deinde vtrum omne mendacium sit peccatum, & quare? Mendacium est (vt ait Aug.) falsa significatio vocis cum intentione fallendi: vt ergo mendacium sit necesse est vt falsum proferatur & cum intentione fallendi. Hoc enim malum est proprium mentientis, aliud habere clausum in corde, aliud promptum in lingua.

*Lib. contra
mendacis ad
Consentiū,
c. 13. in fi. t. 4*

Quid sit mentiri.

C

Mentiri vero est loqui contra hoc quod animo sentit quis, siue illud verum sit, siue nō. Omnis ergo qui loquitur mendaciū, mētitur, quia loquitur cōtra quod animo sentit, i. voluntate fallēdi: sed nō omnis, qui mētitur mendaciū dicit: quia quod verum est, loquitur aliquando meniendo, sicut è cōuerso falsum dicēdo aliquando verax est. Vnde ait Aug. Nemo sanè mentiēns iudicandus est, qui dicit falsum, quod putat verum: quia quancum in ipso est, nō fallit ipse, sed fallitur. Non ergo mēdacii arguendus est, qui falsa incautus credit, ac pro veris habet. Potiusq; è contrario ille mentitur qui dicit verum, quod putat falsum. Quātum enim ad

animum eius attinet, non verū dicit: quia nō quod sentit dicit: quamuis verum inueniatur esse quod dicit. Nec ille liber est à mēdacio, qui ore nesciens loquitur verum, sciens a. voluntate mentitur. Hic quēri solet, si Iudæus dicat Christum esse Deū, cum nō ita sentiat animo, vtrum loquatur mēdacium. Non est mēdacium, quod dicit: quia licet alter teneat animo, verū tamē est, quod dicit, & ideo non est mēdacium: mētitur tamen, illud quod verum est dicens. Quod vero omne mēdacium sit peccatū, Aug. insinuat. Mihi, inquit, videtur omne mendacium esse peccatum: sed multum interest quo animo & de quibus reb. quisq; mentiatur. Non n. sic peccat, qui consulendi, vt qui nocendi voluntate mētitur: nec tantum nocet, qui viatorē mentiēdo in diuerso itinere mittit, quantum qui viam vitæ mētiendo deprauat. Porro omne mēdacium ideo dicendum est esse peccatum, quia hoc debet loqui homo quod animo gerit, siue illud verum sit, siue putetur & nō sit. Verba n. ideo sunt instituta, nō vt per ea homines inuicē fallant, sed per ea in alteri⁹ notitiam suas cogitationes ferant. Verbis ergo vt ad fallaciam, nō ad quod sunt instituta, peccatum est. Nec ideo etiā vllum mēdacium putandum est nō esse peccatum, quia possumus alicui aliquando prodesse mētiendo: possumus n. vt prædictum est, & furando & adulterando prodesse. Mendacium quoq; nō tunc tantum esse possumus dicere, quando aliquis læditur. Cum n. à sciēte dicitur fallum, mendacium est: siue quis, siue nemo lædatur. Ecce ex his cōstat omne mēdacium esse peccatum: non tamē de omni mēdacio accipiendum est illud Psal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Nec illud, Os quod mētitur occidit animam. Nec omne mendacium isto præcepto prohiberi videtur, nec præmissa descriptione mendacium ioci includi.

Vbi cum periculo erratur vel non.

*Aug. in En.
c. 18. paulo
superius in
initio.*

*Ibid. c. 22. e-
iusdem libr.
in initio cap.*

*Aug. in En.
c. eod. Gra-
tianus c. 22.
q. 2. in ipsa-
rum Psal. 5.
Sap. 1. c.*

Illud

Illud etiam sciendum est, quod in quibusdam rebus magno malo, in quibusdam paruo, in quibusdam nullo fallimur. In quibus rebus nihil interest ad capescendum Dei regnum, vtrum credantur an non, vel vtrum vera putentur an falsa, siue sint siue nō, in his errare, i. aliud pro alio putare, non arbitradum est esse peccatum: vel si est, minimum atque leuissimum. Et sunt vera quaedam, quamuis nō videantur: quę nisi credantur, ad vitam æternam nō potest perueniri. Et licet error maxima cura cauedus sit non modo in maiorib. sed etiam in minoribus reb. nec nisi rerum ignorantia possit errare, nō tamē est cōsequens, vt continuò erret quisquis aliquid nescit, sed quisquis se existimat scire, quod nescit. Pro vera n. approbat falsam, quod erroris est proprium. Veruntamē in qua re quisquis erret interest plurimum. Sunt n. quę nescire sit melius quam scire. Itē nōnullis errare profuit aliquando: sed in via pedum, non in via morum. Solet etiam quæri de iacob, qui se dixit esse Esau, aliter animo sentiēs, vtrum mendax sit? De hoc Aug. ait, iacob, quod matre fecit auctore vt falleret patrem, si diligenter attendatur, videtur non esse mendacium sed mysterium. Intendebat enim matri obedire, quę per spiritum nouerat mysterium: & ideo propter familiare consilium Spir. S. quod mater acceperat, à mendatio excusatur iacob.

DE PERIURIO.

DISTINCT. XXXIX.

Nunc de periurio videamus. Periurium est mendacium iuramento firmatum. Hic quæritur, vtrum sit periurium, vbi nō est mendacium? Quod quibusdam videtur ex auctoritate Hiero. dicētes. Aduertendum est, quod iusiurandū tres habet comites, veritatem, iudicium & iustitiam, si ista defuerint non erit iuramentum, sed periurium. Vbi autem falsum iuratur, veritas deest. Si ergo falsum

VU 4

iure-

*Aug. in pr.**c. 19. in En-**chirid.**Ibid. in pr.**cap. 21**Ibid. ad fin.**cap. 10.**Ibid. c. 17.**in princ.**Ibid. condi-**nud Aug.**Gen. 27. 6**A De periurio.**Hiero. super**Hieremiam**in commen-**tariis, ad il-**lud.**Hieremia**iurabis in**veritate,**cap. 4. to. 5.*

iuretur, etsi non sit tibi intentio fallendi, videtur esse periurium, quia deest veritas. Quibusdam placeat non esse periurium, ubi non est mendacium, & sicut dicitur aliquando falsum sine mendacio, ita iuratur falsum sine periurio. Falsum fortè dixit Apost. cum se venturum ad Corinth. promisit: nec tamen sicut ei imponebatur, culpā mendacii contraxit, quia sic animo sentiebat, etiam si iuramento illud firmasset, non periuriū incurrisset: quia quantum in ipso fuit, verum dixit, & si iurationem addidisset, quantum in se foret, verum iurasset, etsi aliter eueniret quam dixit. Ideo sicut quis non est mendax, nisi aliter sentiat animo quam dicit, siue ita sit siue non sit: ita videtur quibusdam neminem periurum constitui, nisi aliter sentiat animo quam loquitur, siue ita sit siue non.

De triplici modo periurii.

*De verbis
his, Nolite
iurare, Iac.
Apost. ser. 28.
Non longè à
prin int 10.*

Sed melius creditur & ille peierare, qui falsum voluntate fallēdi iurat, & qui falsum putans quod verū est iurat, & qui verū putans, quod falsum est, iurat. Vnde Aug. Homines falsum iurāt vel cū fallunt vel cum falluntur. Aut putat homo verū esse quod falsum est, & temerè iurat: aut scit vel putat falsum esse, & tamē pro vero iurat, & nihilominus cum scelere iurat. Distant a. illa duo periuria quæ cōmemorauit. Fac illum iurare, qui verum esse putat pro quo iurat, verum putat esse, & tamē falsum est: non ex animo ipse peierat, sed fallitur. Hoc pro vero habet quod falsum est, non pro falsa re sciens iurationē interponit. Da aliud qui scit falsum esse, & iurat tanquā verum sit quod falsum scit esse. Videtis quā ista detestanda sit bellua. Fac alium qui putat falsum esse, & iurat tanquā verū sit, & fortè verum est. V.g. vt intelligatis. Pluit in illo loco. Interrogas hominē & dicit pluuisse: & tunc pluit ibi, sed putat non pluuisse, periurus est. Interest quēadmodum verbum procedat ex animo: reā linguam

non

non facit, nisi rea mens sit. Hic euidenter traditur, quod tripliciter peierat homo, ut supra diximus: dū vel sciens falsum iurat, vel putans falsum quod verū est iurat, vel estimans verū quod falsum est iurat. Sed hoc extremum non videtur esse periurium, etiam si periuriū nominetur, eo quod falsum iuratur, non videtur reus esse periurij qui sic iurat: quia nō est mens eius rea, & ideo nec lingua. Imo eius mens rea est, dum iurare præsūmit, quod perspicue verum nō deprehendit, Non ergo omne periuriū mendacium est, nec omnis qui peierat mentitur: sed omnis mentiēdo iurans peierat, & omnis qui falsū iurat siue mentiens siue nō, peierat. Cum vero quis iurat quod verū est existimans esse falsum, quæritur quid sit tibi periuriū? Ipsa enim significatio vocis vera est quia verum nescienter loquitur. Non ergo ipsa significatio vel falsum vel mendacium est, quia vera est: & q̄ verū est, periurium nō videtur esse. Ad hoc dicimus, loqui sic sc. contra mentem, sub attestatiōe iuramenti esse periurium. Mentiri ergo adhibita iuratiōe periurium est. Periurium ergo est vel iurando loqui falsum, cū intentione fallendi, vel iurando loqui falsum sine intētiōe fallendi, vel iurando loqui verum cum intentione fallendi. Hic opponitur. Si omnis qui falsum iurat, peierat: tunc q̄ alicui promittit dare sub certo termino aliquid q̄ tamen nō facit, ex quo iurauit, peierauit, quia falsum iurauit. Non n. ita futurū erat vt iurauit. Ad hoc dici potest, quia non omnis qui iurat quod falsum est, ex quo iurat periurus est, sicut iste de quo agim⁹: sed ex quo propositū mutat vel terminum trāsgreditur, iuratio talis fit periuriū reatu.

An iuratio sit malum.

C
Si a. quæritur. Vtrum iurare sit malum? Dicimus aliquando malum esse, aliquādo non. Sponte enim & sine necessitate iurare, vel falsum iurare,

Vu 5

pecc

Quæstio.

Oppositio.

Determinatio.

*De sermone
Domin in
monte lib. 1.
ad illud
Matth. 5.
Non iurare
omnino.
to. 4. Ad il-
lud. Ecce ego
coram Deo
quia non
mentior.*

*Rom. 1. 6.
Aug. lib. 1. de
ser. Domini
in monte, ad
illud. Sit ap-
tem sermo
vester
Matth. 5.*

*Deut. 6. c.
Matth. 5. f.
Hier. ad il-
lud Mat. 5.
Non iurare
omnino in
tōmentariis
in Tom. 9.
Gen. 42. c.*

peccatum grande est. Ex necessitate a. iurare, scilicet, vel ad asserendam innocētiam, vel ad fœdera pacis confirmanda, vel ad persuadendū auditorib. quod est eis vtile, malum nō est: quia necessarium eis est. Vnde Aug. Iuramentū faciendum est in necessarijs, cū pigri sint homine credere quod eis est vtile. Iuratio non est bona, nō tamē mala cum necessaria, i. non est appetenda sicut bona, nec tamē fugienda tanquam mala, cum est necessaria. Non est n. contra præceptum Dei iuratio. Sed ita intelligitur Dominus prohibuisse à iuramēto, vt quantum in ipso est quisque non iuret. Quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tanq̄ magnum atq̄ suave aliquid. Apost. n. nouit præceptum Domini, & tamen iurauit. Prohibemur n. iurare vel cupiditate, vel delectatione iurandi. Quod ergo Christus ait in Euangelio, Ego dico vobis non iurare omnino: ita intelligitur præcepisse, ne quicumque bonum appetat iuramentum, assiduitate iurandi labatur in periurium. Quod vero addidit, Sit sermo vester, Est est: Non, nō: bonum est & appetendum. Quod a. amplius est, à malo est, i. si iurare cogaris, scias de necessitate venire in firmitatis eorū quibus aliqd suades: quæ infirmitas vtiq̄ malum est: Vnde nos quot die liberari precamur dicentes. Libera nos à malo. Ideoq̄ nō dixit, Quod amplius est, malum est. Tu n. non facis malum, qui bene vteris iuratione, sed à malo est illius qui aliter non credit, i. ab infirmitate quæ aliquādo poena est, aliquando poena & culpa. Ibi ergo Dñs prohibuit malū, suavit bonum, indulsit necessarium.

De iuramento quod per creaturas fit.

Quæritur etiam, Vtrum liceat iurare per creaturā? Quod non videtur, cum in lege scriptum sit, Reddes a. Domino iuramenta tua: Et Christus in Euāgelio præcipiat nō iurare omnino: nec per cœlum, nec per terrā, nec per Hierosolymam, nec per caput

caput tuū. Iudæis: quasi paruulis, est cōcessū iurare per creatorē, & præceptum vt si iurare cōtingeret non nisi per creatorē iurarent, nō per creaturam, quia iurantes per angelos & elementa, creaturas venerabātur honore, & meli⁹ erat hoc exhibere Deo, q̄ creaturis. Infirmis ergo illud prohibuit: sanctis vero, qui in creaturis creatorē venerabantur tantum nō prohibuit. Vnde Ioseph per salutē Pharaonis iurauit, Dei iudiciū in eo venerat⁹, quo positus erat in infimis. Christi⁹ vero ita p̄ creaturas iurare prohibuit, ne vel aliquid diuinum in eis crederetur, pro quo reuerentia eis deberetur: vel ne p̄ ea iurantes falsū, homines se iuramēto teneri nō putarēt.

Quæ iuratio magis teneatur, an quæ sit per Deum, an quæ sit per Euangelium, vel per creaturas. E

Si a. quæritur, Quis magis teneatur, an qui per Deum, an qui per Euangelium vel per creaturas iurat? Dicimus, qui per Deum: quia per Deum hæc sancta facta sunt. Vnde Chryf. Si qua causa fuerit, modicum videtur facere qui iurat per Deum: Qui vero per Euangelium, maius aliquid fecisse videtur. Quibus dicendum est. Stulti, scripturæ sanctæ propter Deum factæ sunt, non Deus propter scripturas ita & creaturæ factæ sunt propter Deum.

Chryf. hom. 44. ad illud Matth. 23. Quicumque iurauerit per templū tom. 2.

Quid est dicere per Deum iuro. F

Hic quæritur: Quid sit dicere per Deū iuro? Hoc est testem adhibere Deum. Iurauit n. Apost. dicēs, Testis est mihi Deus: ac si dixisset, Per Deum ita est. Vnde Aug. Ridiculum est putare hoc, si dicas per Deum, iuras: si dicas, Testis est mihi Deus, non iuras. Quid est n. per Deum, nisi testis est mihi Deus: aut quid est, testis est Deus, nisi per Deum est iurare nisi ius Deo reddere, quando per Deum iuras? Ius, sc. veritatis, & non falsitatis. Item, Ecce dico charitati vestrę, Et qui per lapidem iurat falsum, periurus est: quia non lapidem qui nō audit, sed eius creatorem adhibet testem. Hoc est ergo iurare

Rom. 1. 6 De verbis Iacobi. Aug. de verbis Iaco. apostoli ser. 28. non longe à principio, in tom. 10.

*Ibid. serm.
28. ad fin.*

*In sermone
eod. 28. de
verbis Iacobi
Apost.*

*Aug. epist.
154. tom. 2.*

*Ibid. paulo
superius.*

iurare per quamlibet creaturam, sc. creatorē eius testem adhibere. Est etiam quoddam genus iuramenti grauisimum, quod fit per execrationē: ut cum homo dicit. Si illud feci, illud patiar, vel illud contingat filijs meis, secundum quē modum accipitur etiam interdum cum aliquis iurando dicit, Per salutem meam, vel per filios meos & huiusmodi: obligat enim hoc Deo. Vnde Aug. Cum quis ait, per salutem meam, salutem suam Deo obligat. Cum dicit, Per filios meos, oppignerat eos Deo, ut hoc eueniat in caput eorum, quod exit de ore ipsius: si verum, verū, si falsum, falsum. Et sicut per hoc iurans, aliquando hoc Deo obligat: ita per Deum iurans, ipsum adhibet testem. In omni ergo iuratione aut Deus testis adhibetur, aut creatura Deo obligatur, & oppigneratur: ut hoc sit iurare, sc. Deum testem adhibere vel Deo aliquo oppignerare. Hoc est ergo iurare per quamlibet creaturam, scil. creatorem eius testem adhibere.

De illis qui iurant per falsos Deos.

Post hæc quaeritur, vtrum fide eius vtendum sit, qui per dæmonia vel idola iurauerit? De hoc Aug. scribens ad Publicolam ait, Te prius considerare volo, vtrum si quisquam per Deos falsos iurauerit & fidem non seruauerit non tibi videtur bis peccasse? Bis utiq; peccauit: quia iurauit per quos non debuit, & contra pollicitam fecit fidem quod non debuit. Ideoq; qui vtitur fide illius quem constat iurasse per Deos falsos, & vtitur fide illius non ad malum sed ad bonum, non peccato illius se sociat, qui per dæmonia iurauit, sed bono pacto eius quo fidem seruauit. Et sine dubitatione minus malum est per Deos falsos iurare veraciter quā per Deum verum fallaciter. Quanto enim per quod iuratur magis sanctū est, tanto magis est pœnale periuriū. *Quod iuramentum quo incaute iuratur non est obseruandum, nec votum nec promissio iniuste facta.*

H
Nunc

Nunc superest videre, Vtrum omne iuramentum implendum sit? Si n. quis alicui iurauerit contra fidem & charitatē, quod obseruatum, peiorē vergat in exitum, potius est mutandum quam implendum. Vnde Amb. Est cōtra officium Dei, non nunquam pmissum soluere sacramentum, vt Herodes fecit. Itē Isidorus, In malis pmissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretū. Quod incaute vouisti, ne facias: impia est pmissio, quæ sceleri adimpletur, Idē, Non est obseruandum sacramentum, quo malum incaute pmittitur: vt si quis adulterē perpetuā fidem cum ea permanendi polliceatur. Tolerabilius n. est non implere sacramentum, quā permanere in stupro. Itē Beda, Si quid nos incautius iurare contigerit, quod obseruatum peiorem vergat in exitū, libere illud salubriori cōsilio mutandum nouerimus: ac magis instante necessitate peierandum esse nobis, quā pro vitando periurio in aliud crimen grauius diuertendū. Deniq; iurauit Dauid p Deum occidere Nabal virum stultum: sed ad primam intercessionē Abigail scemine prudentis remisit minas, reuocauit ensem in vaginā: nec al' qd culpæ se tali periurio contraxisse doluit. Item Aug. Quod Dauid iuramentum per sanguinis effusionem nō impleuit, maior pietas fuit: Iurauit Dauid temere, sed non impleuit iurationem maiori pietate. Ex his alijsque pluribus ostenditur, quædam iuramenta non esse seruanda, & qui sic iurat, vehementer peccat: cum a. mutat, bene facit. Qui autem non mutat, dupliciter peccat: & quia iniuste iurauit, & quia facit, quod non debet.

Si est periurus, qui non facit, quod incaute iurauit. I

Qui vero mutat, Vtrum periur⁹ debeat dici, solet q̄ri. Beda supra tale iuramentū vocauit periurium. Ioannes etiā Apocrisarius oriental. sedium dixit. Sermo patris nostri Sophronij significat, q̄ melius est iurantem peierare, q̄ seruare sacramentum

*In c. nullo
Tolet. 8. c. 2.
hac omnia
referuntur.*

*Et caus. 22.
q. 4 Ambr.
ad fin ca. 50.
li. 1. ffic. 1. 1.
Marc. 4. d
Mat. b. 14. d
Isid. ca. 8. l. 3.
soliloquio-
rum.*

*Idem Isid.
li. 2. ca. 31. in
fine de sum-
mo bono.
In ho. 13. in
natali de-
coll. diui
Ioa. Bap.
de sanctis
astinalibus
1. Reg. 25 b
In ser. 11. de
sanctis qui
est 2. de fe-
sto decoll.
B. Ioan Bap.
to. in fin.
Actione 4.
syn. Nicinā
secundā.*

tum in fractione sanctarum imaginum. Sed per-
iurium dicitur tale iuramentum non obseruatum
& peierare dicitur qui non impleret, quod falsum iurat,
non quia inde reus sit, quod non obseruat, sed quia
iurauit iniustum, ex quo reus est sicut ille qui peierat.

De eo qui verborum calliditate iurat. K

*Isid. l. 2. c. 33.
de summo
bono ad fin.*

Hoc etiam sciendum est, quod quacunque arte
verborum quis iuret, Deus tamen, qui conscien-
tia testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur
intelligit. Dupliciter autem reus sit, qui & nomen
Dei in vanum assumit, & proximum dolo capit.

De illo qui cogit aliquem iurare. L

*August. De
verbis Iaco-
bi Apost.
serm. 28.
in tom. 10.*

Quæritur etiam, si peccat, qui hominem iurare
cogit? De hoc Aug. ait, Qui exijt iurationem, mul-
tum interest, si nescit illum iuramentum falsum,
an scit. Si n. nescit & ideo dicit. Iura mihi, vt fides ei
sit: non est peccatum, tamē humana tentatio est. Si

*Aug. serm.
II. de sanctis
qui est secun-
dus de festo
decolla. S.
Ioan. Bapt.
tom. 10.
in fine.*

vero scit eum fecisse, & cogit eum iurare, homicidia
est. Idē. Qui prouocat hominem ad iurationem, &
scit eum falsum iurare, vincit homicidā: quia ho-
micida corp⁹ occisurus est, ille animam, imo duas
animas, & eius quem iurare prouocauit & suam.

Ex concilio Aurelianensi. M

*Borchard.
cap. 13. lib. 12.
& Ioā. Car-
montē. ca. 70
patris 12.
de rectorum.*

Sancta synodus decreuit, nisi pro pace faciendā,
vt omnes fideles ieiuni ad sacramenta accedant.

DE SEXTO ET SEPTIMO PRAECEPTO
secundae Tabulae.

DISTINCT. XL. A

SExtum praeceptum est. Non desiderabis vx-
orem proximi tui. Septimum est, Non concupi-
scas domum proximi tui, non seruum non ancil-
lam &c. Sed videtur praeceptum de non concupi-
scendis rebus proximi vnum esse cum eo, quod di-
citur, Non furaberis: & praeceptum de non con-
cupiscenda vxore, vnum esse cum eo, quod dicitur,
Non moechaberis. Poterat enim praeceptum non
furandi in illa generalitate intelligi, vbi de non

conest

concupiscenda re proximi præcipitur: & in eo quod dictum est. Non mœchaberis, poterat illud intelligi. Non concupisces vxorem proximi tui. Sed in illis duobus præceptis non mœchandi & non furandi, ipsa opera notata sunt & prohibita: in his vero extremis, ipsa concupiscentia: multum ergo differunt illa ab istis. Vnde illi præcepto non mœchandi, fit superaditio in Euangelio: vbi omnis concupiscentia mœchandi prohibetur. Sed cum hic prohibeatur concupiscentia alienæ vxoris, & alienæ rei: quare dicitur lex cōprimere manum & non animum? Illud de lege dicitur secundum ceremonialia, non secundum moralia: Vel quia in lege non est generalis prohibitio omnis mortiferæ concupiscentiæ, vt in Euangelio.

Quid sit litera occidens.

B

Si vero quæritur. Quam dicat Apostolus literam occidentem? Ea certe est decalogus: qui non dicitur litera occidens eo, quod mala sit lex, sed quia prohibens peccatum augeat concupiscentiam, & addit præuaricationem, nisi liberet gratia, quæ gratia non sic abundat in lege vt in Euangelio. Vel secundum eorum carnalem intelligentiam. Lex ergo bona est, & tamen occidit sine gratia, cum sit virtus peccati, quæ iubet quod sine gratia impleri non potest. Gratia autem deerat, & ideo litera occidens erat. Distat autem Euangelij litera à legis litera, quia diuersa sunt promissa: ibi terrena, hic cœlestia promittuntur. Diuersa etiam sacramenta: quia illa tantum significabant, hæc conferunt gratiam. Præcepta etiam diuersa, quantum ad ceremonialia. Nam quantum ad moralia, sunt eadem, sed plenius in Euangelio continentur. Audistis decem chordas Psalterij vtrique sexui impositas: quæ charitate tangendæ sunt,

vt vitiorum feræ occidantur.

TITV.

*Aug. super
Exod. 9. 71.
in tom. 4.
Matth. 5. d
Quare lex
comprimere
dicitur non
animum.*